

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Ivan Budka

Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu

Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu

Ivan Budka

Autor:

PhDr. Ivan Budka, Ph.D.

Externí spolupráce:

Ing. Vratislav Dvořák, Ph.D.

pplk. Ing. JUDr. René Šlesinger

Recenzenti:

doc. PhDr. Marian Brzybohatý, Ph.D.

Katedra kriminální policie, Fakulta bezpečnostně právní, Policejní akademie ČR

pplk. Mgr. Jan Čáp, Ph.D.

Národní centrála proti organizovanému zločinu, SKPV Policie ČR

Technická spolupráce:

Lucie Černá

Obsah

1. Úvod	9
2. Analýza relevantních právních norem	15
2.1 Prostředky trestního práva	15
2.1.1 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu a zajišťování jiných forem komunikace	15
2.1.1.1 Obecné podmínky pro odposlech a záznam telekomunikačního provozu	15
2.1.1.2 Použití záznamu telekomunikačního provozu v jiné trestní věci	17
2.1.1.3 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu se souhlasem uživatele	17
2.1.1.4 Jiné formy komunikace	18
2.1.2 Použití agenta	23
2.1.2.1 Hranice mezi policejní provokací a legální činností agenta	23
2.1.2.2 Beztrestnost agenta	24
2.1.3 Spolupracující obviněný a podobné instituty	28
2.1.3.1 Spolupracující obviněný	28
2.1.3.2 Dočasné odložení trestního stíhání	29
2.1.3.3 Návrh korunního svědka	31
2.2 Prostředky vyplývající ze zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních	34
2.3 Mezinárodní policejní spolupráce	39
2.4 Prostředky z dalších právních oblastí	42
2.4.1 Prostředky podle zákona o Policii České republiky	42
2.4.1.1 Informátor	42
2.4.1.2 Zabezpečovací technika	44
2.4.1.3 Žádost o informace získané při správě daní	47
2.5 Prostředky orgánů Celní správy České republiky	49
2.6 Daňová Kobra	50
2.7 Působnost Finančně analytického úřadu při odhalování a dokazování organizovaného zločinu	51
3. Vybrané nástroje postihu organizovaného zločinu v ekonomické oblasti	55
3.1 Úvodní část	55
3.2 Vybrané dispozice k majetku a možnosti jejich anonymizace	59
3.2.1 Správně právní opatření	63
3.3 Daňová oblast	66
3.3.1 Oblast daně z příjmů	66
3.3.2 Oblast daně z přidané hodnoty	68
3.4 Trestně právní opatření	71
3.4.1 Postupy a prostředky operativně pátrací činnosti	75
3.4.2 Finanční šetření	76
3.4.3 Zajišťovací instituty	79
4. Expertní šetření	85

5. Závěry a návrhy de lege ferenda	93
5.1 Beztrestnost agenta	94
5.2 Zpravodajské informace jako důkaz	96
5.3 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu	97
5.4 Informátor	100
5.5 Ekonomická oblast	101
5.6 Návrhy de lege ferenda	102
Resumé	105
Summary	109
Literatura	113

1.

Úvod

Kriminalita, zejména pak organizovaná, se v celosvětovém měřítku stává jedním z nejnebezpečnějších globálních společenských problémů, který negativně zasahuje do nejrůznějších sfér života společnosti. Současná situace ve světě vytváří pro rozvoj organizovaného zločinu v mnohých směrech příznivé podmínky. Ty vznikají často paradoxně jako vedlejší nežádoucí produkt pozitivních změn. Např. postupující evropská integrace, která je bezesporu žádoucím jevem, umožňuje v nebyvalé míře masovou migraci osob a volný oběh zboží, služeb i kapitálu. V souvislosti s tím nejen že roste kriminalita spojená např. s přistěhovalectvím, ale hlavně se rozvíjí nadnárodní zločinnost. Skupiny organizovaných zločinců se volně přesouvají z jednoho státu do druhého a jejich spolupráce i sféry působení se realizují bez ohledu na hranice, takže ryze národními prostředky přestávají být tyto kriminální aktivity zvládnutelné.

Jejich vysoká společenská nebezpečnost je dána nejen perfektní organizovaností, disponovaností značnými finančními prostředky, špičkovou technikou, dokonalými informacemi, používáním zbraní a nevybíravých metod nátlaku, rozsáhlým akčním radiem svého působení, ale především tím, že korumpují a kompromitují oficiální společenské instituce, na nichž spočívá řádný chod demokratické společnosti a fakticky tak usilují o vliv na politickou moc.

Přitom přijetí a hlavně uplatňování řady represivních opatření jak v oblasti legislativní, tak v činnosti policejních a justičních orgánů není zdaleka jednoduchou záležitostí jak z právního, tak praktického hlediska. Tato opatření musí přirozeně odpovídat kontextu našeho právního řádu a při umožnění účinného postihu kriminality nesmějí neúměrně narušovat zaručená práva a svobody občanů (např. otázka získávání a analýzy dat ve vztahu k právu na ochranu osobních dat, rozšíření ofenzivních informačních a důkazních prostředků, napomáhajících k odhalování organizované trestné činnosti, včetně užití skrytých pátracích a vyšetřovacích metod, problémy s ochranou a novou identitou svědků, posuzování trestné činnosti členů zločineckých organizací ochotných ke spolupráci s orgány práva a mnohé další problémy).

Nezbytným se jeví např. i sjednocení mezinárodní (zatím evropské) informační sítě nejen policejní, ale i z dalších relevantních oblastí (finanční instituce, celní orgány apod.).

Kromě klasického organizovaného zločinu se stále více projevuje i jeho moderní varianta, charakteristická mj. i přesunem zločineckých aktivit zejména do kyberprostoru. Tyto jsou pak obtížně prokazatelné a stávající represivní nástroje na ně přestávají stačit.

I v současném českém prostředí můžeme vysledovat pronikání nadnárodního organizovaného zločinu.

Problém potírání organizované kriminality představuje legislativní a organizační komplex problémů, jež nelze řešit bez důkladné věcné přípravy. Obávají-li se kritikové moderní policejní práce nebezpečí pro právní stát, mají na zřeteli v podstatě státoprávně ideologické problémy volby mezi více liberálním nebo více sociálním pojetím kriminální politiky. Není sporu o tom, že vysoce konspirativní metody a celosvětové rozvětvení organizovaného zločinu vyžadují odpovídající přizpůsobení policejních a justičních instrumentů. Společnost tak stojí před nalezením konsenzu mezi svou účinnou ochranou před

organizovanou kriminalitou a ochranou občanských práv a svobod. Poznání a likvidace organizovaných kriminálních struktur vyžaduje systematické obsáhlé a ofenzivní získávání a analýzu informací z kriminální scény. K těmto otázkám legislativním, organizačním a informatorickým navíc tak přistupují i požadavky na mezistátní, resp. mezikontinentální spolupráci v dané oblasti boje proti organizované kriminalitě.

Kriminální politika by měla svou pozornost v první řadě zaměřit na to, aby trestním orgánům, které jsou vázány na právo a zákon, poskytovala takové státoprávně nezpochybnitelné pátrací prostředky, které potřebují pro věcně správné plnění svých úloh.

Existuje-li nová, konspirační a profesionalitou determinovaná dimenze chování pachatelů, nemůže být pochyb o tom, že musí být proti ní postavena i nová dimenze policejní činnosti. Význam různých druhů utajovaných operativně pátracích prostředků a operativní techniky jako nejeфекtivnějších nástrojů boje proti organizovanému zločinu nebyvale vzrostl.

Dosavadní zkušenosti Služby kriminální policie a vyšetřování potvrzují, že „tradiční“ prostředky a metody práce, které má k dispozici jak policie, tak i justice, jsou pro boj s organizovanou kriminalitou někdy neúčinné. Proces operativního rozpracování a dokumentování trestné činnosti struktur organizovaného zločinu vyžaduje dlouhodobost, plánovitost a vysokou konspiračtivnost, jejímž cílem je získání přehledu o úkolech, podílu a trestné činnosti a postavení jednotlivých členů skupiny či organizace, jejich bankovních a finančních operací, včetně eventuálního napojení na policii, justici či státní správu.

Odhalení těchto deliktů je převážně závislé na operativně pátrací činnosti kriminální policie, která využívá svých specifických postupů, operativně pátracích prostředků, techniky i opatření k zabezpečení ochrany této své činnosti.

Studie je výstupem výzkumného úkolu „*Organizovaný zločin na území České republiky – vývoj, možné kriminogenní faktory, vybrané aktivity a právní nástroje postihu*“ (odpovědný řešitel PhDr. Miroslav Scheinost), vycházejícího z obsahového zaměření projektu Střednědobého plánu výzkumných úkolů IKSP na období 2016–2019, zkoumajícího v rámci výzkumu vybraných forem trestné činnosti, analýzy jejich charakteru, vývoje, kriminogenních faktorů a účinnosti dosavadních opatření i jako jeden z dílčích úkolů organizovaný zločin na území České republiky.

Projekt výzkumného úkolu je koncipován jako navazující na předchozí výzkumy IKSP, realizované především v letech 1997 (Scheinost, 1997) a 2010 (Karabec & Budka, 2010). První se zabýval mj. zkušenostmi z realizace novely trestního zákona, trestního řádu a zákona o Policii ČR (ve smyslu zák. č. 152/1995 Sb.) v každodenní policejní praxi boje s organizovaným zločinem – především pak zařazením operativně pátracích prostředků jako institutů do trestního procesu podle § 158 b – 158f TrŘ, tj. předstíraným převodem, sledováním osob a věcí a především použitím agenta. Druhý se pak soustředil prakticky pouze na použití agenta.

U vědomí toho, že jde o složitý interdisciplinární problém, který musí řešit nejen trestní právo procesní a hmotné, se práce soustřeďuje hlavně na účinnost vybraných nástrojů

trestních (z nich zejména operativně pátracích prostředků a dále na problematiku využití odposlechů jako důkazů v soudní praxi) při potírání organizovaného zločinu, ale v širším kontextu i na další instituty českých „mimotrestních“ právních norem, které postup orgánů při potírání organizovaného zločinu formují, někdy i úspěšněji.

Protože nejúčinnějšími prostředky v boji proti všem formám organizovaného zločinu, který se zaměřuje na zisk, jsou opatření a nástroje, kterými se přímo identifikuje, zajistí a odčerpá výnos z trestné činnosti (a které včas identifikují nestandardní ekonomické aktivity, zamezí anonymním obchodům, anonymizaci disponentů nelegálně získaného majetku a jeho přesunu) práce poukazuje i na některé možnosti skrývání majetku a jeho anonymizaci a s tím související zastírání struktur skutečných vlastníků obchodních společností.

Tato opatření a nástroje, které ve větší či menší míře splňují výše uvedené, se vyskytují jednak v trestně právní oblasti (jako zajišťovací instituty v trestním řádu), jednak v dalších zákonech mimo trestní oblast – např. zákon o daních z příjmů (prokazování původu majetku), zákon o evidenci tržeb (zavedení tzv. EET), zákon o DPH (zavedení reverse charge, kontrolního hlášení), zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a evidenci svěřeneckých fondů (zavedení evidence údajů o skutečných majitelích).

Vzhledem k omezeným možnostem poznání fenoménu organizovaného zločinu, vyplývajícího z jeho samotného charakteru, byly jako **výzkumné metody a techniky** použity:

- **právní rozbor** stávající relevantní právní úpravy příslušných ustanovení právního řádu, vztahujících se k organizovanému zločinu, a to v rovině především procesní, zaměřené především jednak na již zmiňované operativně pátrací prostředky, ale dále i např. na problematiku využití odposlechů jako důkazů v soudní praxi (zpravodajských služeb, celní služby...) a v oblasti mimoresortních norem, zejména policejních a správních, zaměřených hlavně na získávání a shromažďování dat (např. odčerpávání výnosů, atd.).
- **expertní šetření**, prováděné jak písemným dotazováním, tak přímými rozhovory s policejními specialisty, kteří se vyhledáváním, objasňováním a vyšetřováním případů s prvky organizovaného zločinu zabývají. Dotazovanými experty byli především pracovníci útvarů Služby kriminální policie a vyšetřování (dále SKPV) s celostátní působností, tj. Národní centrály proti organizovanému zločinu SKPV, Národní protidrogové centrály SKPV, Útvaru speciálních činností SKPV a Útvaru zvláštních činností SKPV, Generálního ředitelství celní správy a Hlavního velitelství Vojenské policie. V rámci tohoto expertního šetření k uplatňování trestněprávních prostředků byli osloveni rovněž státní zástupci působící na úrovni nejvyššího, vrchních a krajských státních zastupitelství a soudci vrchních a krajských soudů.
- **sekundární analýza pramenů** – odborné literatury, materiálů Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva spravedlnosti ČR a dalších otevřených zdrojů.

Cílem výzkumu bylo – po analýze a zjištění účinnosti uvedených právních prostředků – formulovat návrhy de lege ferenda k jejich efektivnější aplikaci, s možným využitím zejména při probíhající rekodifikaci trestního řádu.

Využití výsledků

Výsledky výzkumu jsou adresovány především pracovníkům policie a justice, v širším pojetí i pracovníkům státní správy, případně politikům. V širším společenském kontextu mohou být výsledky využívány při koncipování politiky pro oblast závažné kriminality, zejména organizovaného zločinu a závažné ekonomické kriminality. Výsledky mohou být rovněž zužitkovány při analytické činnosti Ministerstva vnitra ČR. Podle charakteru výzkumných zjištění a doporučení mohou být výsledky využity i v legislativním procesu k úpravám příslušných právních norem, což je i jeden ze závažných důvodů pro to, aby i výzkum organizovaného zločinu, započatý u nás v roce 1993, kontinuálně pokračoval. V neposlední řadě jsou pak výsledky prezentovány i na mezinárodních akcích a ve spolupráci s mezinárodními organizacemi (naposledy na setkání České národní skupiny AIDP).

2.

Analýza relevantních právních norem¹

1 Při zpracování kapitol 2.2, 2.3 a 2.4. 1.2 byl využit materiál pro připravovaný komentář k zákonu č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, pro spol. Wolters Kluwer.

Při odhalování a dokazování organizovaného zločinu lze využívat různé prostředky trestního práva i prostředky z dalších právních oblastí.

Přípravnému řízení předcházejí policejní aktivity označované zpravidla jako předprocesní činnost, která není upravena trestním řádem, nýbrž příslušnými zákony jednotlivých policejních norem. Tato preventivní a odhalovací činnost policejních orgánů má za cíl získat první signály o spáchaných trestných činech, které jsou prozatím skryté.

Při odhalování skryté kriminality mají nezastupitelnou úlohu policejní orgány, které využívají různé metody, jež se ve svém souhrnu označují jako operativně pátrací činnost.

Tzv. předprocesní stádium je stádiem, jež následuje po okamžiku, kdy policejní orgán obdrží zvnějšku nebo sám již předtím získá nějaký signál o podezření ze spáchání trestného činu, nejčastěji formou trestního oznámení.

Pojem předprocesní činnost přesně odráží obsah tohoto pojmu – jedná se o činnost předcházející vlastní procesní činnosti, procesním úkonům vykonávaným v přípravném řízení. Na tomto závěru nemůže nic změnit ani skutečnost, že některé aspekty této činnosti (zejména se to týká postupu při přijímání a vyřizování signálů o trestné činnosti zvenčí, tj. trestních oznámení) mohou být upravovány i trestním řádem.

2. 1 Prostředky trestního práva

2. 1. 1 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu a zajišťování jiných forem komunikace

2. 1. 1. 1 Obecné podmínky pro odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu lze nařídit v trestním řízení pro zločin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, pro vybrané trestné činy nebo pro jiné úmyslné trestné činy, k jejichž stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva (§ 88 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“).

Vyhlášenou mezinárodní smlouvou, kterou lze využít pro vydání příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu při odhalování a dokazování organizovaného zločinu je například:

- Úmluva o lidských právech a biomedicíně, č. 96/2001 Sb. m. s., Dodatkový protokol k Úmluvě o lidských právech a biomedicíně, č. 97/2001 Sb. m. s. (pro trestný čin nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány podle § 165 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“),
- Mezinárodní úmluva proti rozšiřování necudných publikací, č. 184/1922 Sb., Mezinárodní úmluva o potlačování obchodu s necudnými publikacemi a jejich rozšiřování, č. 96/1927 Sb. (pro trestný čin šíření pornografie podle § 191 trestního zákoníku),
- Úmluva o právech dítěte, č. 104/1991 Sb., Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie, č. 74/2013 Sb. m. s., Úmluva o zákazu a okamžitých opatření k odstranění nejhorších forem dětské práce, č. 90/2002 Sb. m. s., Mezinárodní úmluva o potlačování obchodu s necudnými pub-

likacemi a jejich rozšiřování, č. 96/1927 Sb. nebo Úmluva o počítačové kriminalitě, č. 104/2013 Sb. m. s. – prostřednictvím počítačového systému (pro trestný čin výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií podle § 192, případně zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 trestního zákoníku),

- Úmluva o praní, vyhledávání a konfiskaci výnosů ze zločinu č. 33/1997 Sb., Trestněprávní úmluva o korupci, č. 70/2002 Sb. m. s., č. 43/2009 Sb. m. s., Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu č. 75/2013 Sb. m. s., Úmluva Organizace spojených národů proti korupci, č. 105/2013 Sb. m. s. (pro trestný čin podílnictví podle § 214 trestního zákoníku, případně legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 trestního zákoníku),
- Úmluva o počítačové kriminalitě, č. 104/2013 Sb. m. s. (pro trestný čin neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230, případně opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat podle § 231 trestního zákoníku),
- Úmluva o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek, č. 173/1933 Sb., Jednotná úmluva o omamných látkách, č. 47/1965 Sb., Protokol o změnách jednotné úmluvy o omamných látkách č. 458/1991 Sb., Úmluva o psychotropních látkách, č. 62/1989 Sb., Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, č. 462/1991 Sb. (pro drogové trestné činy podle § 283 až 287 trestního zákoníku),
- Basilejská úmluva o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování č. 6/2015 Sb. m. s., včetně dodatku č. 7/2015 Sb. m. s. (pro trestný čin neoprávněné nakládání s odpady podle § 298 trestního zákoníku),
- Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích, č. 25/2000 Sb. m. s., Trestněprávní úmluva o korupci, č. 70/2002 Sb. m. s., č. 43/2009 Sb. m. s., Úmluva Organizace spojených národů proti korupci, č. 105/2013 Sb. m. s., Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu č. 75/2013 Sb. m. s., Úmluva Organizace spojených národů proti korupci, č. 105/2013 Sb. m. s. (pro úplatkářství podle § 331 až 333 trestního zákoníku),
- Protokol proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky doplňující Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, č. 77/2013 Sb. m. s. (pro trestné činy organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340, případně napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky podle § 341 trestního zákoníku),
- Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, č. 95/1974 Sb., Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu, č. 116/1976 Sb. (pro trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 352 odst. 2, případně 3, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355, podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 trestního zákoníku),

Uvedeny jsou pouze mezinárodní úmluvy, které lze využít při odhalování a dokazování organizovaného zločinu a u trestných činů, kde pro nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu nepostačuje výše trestní sazby.

2. 1. 1. 2 Použití záznamu telekomunikačního provozu v jiné trestní věci

Použití záznamu telekomunikačního provozu jako důkazu v jiné trestní věci (§ 88 odst. 6 věta třetí trestního řádu) nebrání skutečnost, že řízení, ve kterém byl odposlech a záznam telekomunikačního provozu proveden (§ 88 odst. 1 trestního řádu), se již nekoná (např. trestní stíhání nebylo vůbec zahájeno), nebo že právní kvalifikace skutku, která podle § 88 odst. 1 trestního řádu vedla k vydání příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, se v dalším řízení neprokázala a obviněný nebyl takovým trestným činem uznán vinným.²

2. 1. 1. 3 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu se souhlasem uživatele

Zjištění údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu v trestním řízení pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně tři léta, pro vybrané trestné činy nebo pro jiné úmyslné trestné činy, k jejichž stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva (§ 88a trestního řádu).

Bez příkazu soudce lze nařídit odposlech a záznam telekomunikačního provozu u vybraných trestných činů nebo zjistit údaje o uskutečněném telekomunikačním provozu, pokud s tím souhlasí uživatel telekomunikačního zařízení.

Za uživatele telekomunikačního zařízení je nutno považovat „oprávněného“ uživatele, ač o něm takto ustanovení trestního řádu přímo nehovoří.³

Uživatelská práva, včetně oprávnění stanoveného v § 88a odst. 4 (§ 88 odst. 5) trestního řádu, nepřecházejí na osobu, která telekomunikační zařízení odcizila (nepřechází ani na žádnou jinou osobu, která toto zařízení fakticky v daný okamžik má ve své moci a prakticky ho užívá).

Současně lze využít i ustanovení § 1109 až 1113 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

Podle § 1109 písm. b) by se oprávněným vlastníkem stal ten, kdo získal věc od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku, nicméně podle § 1110 je povinen takovou věc vydat vlastníku, který prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo že mu věc byla odňata svémocně a že od ztráty nebo odnětí věci uplynuly nejvýše tři roky.

Podle § 1111 získal-li někdo movitou věc za jiných okolností, než které stanoví § 1109 nebo 1110, stane se vlastníkem věci, pokud prokáže dobrou víru v oprávnění převodce převést vlastnické právo k věci. To neplatí, pokud vlastník prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu.

2 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 109/2014.

3 Usnesení Nejvyššího soudu České republiky 8 Tdo 645/2012 nebo rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 4 Tz 36/2002.

Z občanského zákoníku vyplývá, že „nový“ držitel mobilního telefonu není oprávněným vlastníkem. Oprávněným vlastníkem je stále původní vlastník mobilního telefonu, tedy případně i oprávněným uživatelem je stále původní uživatel. Pouze oprávněný vlastník může udělit souhlas (byť konkludentní) s užíváním své věci.

Podle stanoviska odboru bezpečnostní politiky a prevence kriminality Ministerstva vnitra ze dne 12. června 2017 v případě, že v odcizeném mobilním telefonu je používána odcizená SIM karta patřící osobě, již byl mobilní telefon odcizen, je podle jejich názoru možné, aby k poskytnutí údajů o telekomunikačním provozu dala souhlas tato osoba.

Odlišná situace však nastane, pokud je do odcizeného mobilního telefonu vložena SIM karta jiného uživatele. Pokud tedy v mobilním telefonu není již aktivní původní SIM karta, není podle jejich názoru možné, aby osoba, již byl mobilní telefon odcizen, dala souhlas s poskytnutím údajů o telekomunikačním provozu.

Z podstaty věci nemá policejní orgán v okamžiku udělení souhlasu detailní informace o tom, jaká SIM karta zajišťuje provoz mobilního telefonu. Policejní orgán musí při pořizování a provádění důkazů dodržovat zákonné meze, neboť porušení procesních pravidel způsobuje nezákonnost důkazu. Vzhledem k tomu, že údaje o telekomunikačním provozu mohou mít stěžejní význam v řízení o dané věci a mohou být nenahraditelným důkazem, je zapotřebí vyhnout se zpochybňování jejich důkazní využitelnosti. V rámci principu předběžné opatrnosti proto doporučujeme v obou výše uvedených případech žádat o soudní příkaz ke zjištění údajů o telekomunikačním provozu.

2. 1. 1. 4 Jiné formy komunikace

Ke zjišťování obsahu elektronické komunikace uskutečněné po zajištění datového nosiče a k e-mailové komunikaci lze využít výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství č. 1/2015 – „Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k problematice zjišťování obsahu mobilních telefonů a jiných datových nosičů, včetně obsahu e-mailových schránek“ (upravený text).

Zjišťování obsahu elektronické komunikace uskutečněné po zajištění datového nosiče orgánem činným v trestním řízení je možné v reálném čase postupem podle § 88 trestního řádu, nikoli podle § 88a trestního řádu.

Způsob zjišťování obsahu údajů uložených v nalezeném, vydaném či odňatém mobilním telefonu v přípravném řízení vychází z toho, zda tyto informace (jejich obsah) jsou orgány činnými v trestním řízení zjišťovány za součinnosti subjektu, jenž je ohledně nich vázán zvláštní povinností mlčenlivosti vyplývající ze Zákona o elektronické komunikaci (dále ZEK) v podobě důvěrnosti zpráv a s nimi spojených provozních a lokalizačních údajů, které se přenášejí prostřednictvím veřejné komunikační sítě a veřejně dostupných služeb elektronických komunikací, či nikoli, a proto

- a) pokud bude třeba obsah těchto údajů zjistit v době jejich přenosu od volajícího k volanému, tedy v době, kdy uvedená zvláštní povinnost mlčenlivosti trvá, a přitom ke zjištění těchto údajů bude zapotřebí součinnosti subjektů poskytujících telekomunikační služby, musí mít orgány činné v trestním řízení k takovému úkonu příslušný příkaz soudce vydaný podle § 88, resp. § 88a trestního řádu,

b) pokud budou takovými údaji jen údaje již zprostředkované (doručené) volanému (oprávněnému účastníku telekomunikačního provozu) před tím, než mobilní telefon získaly do své moci orgány činné v trestním řízení, není třeba ke zjištění jejich obsahu vyžadovat příkaz soudce, jestliže orgány činné v trestním řízení zajistily mobilní telefon jako věc důležitou pro trestní řízení postupem odpovídajícím trestnímu řádu (např. podle § 78, § 79, § 82 a násl., § 113 trestního řádu).

S ohledem na technický pokrok a vývoj v oblasti komunikačních technologií je třeba vzít v úvahu, že uživatelé mobilních telefonů v nich za použití internetu využívají vedle telekomunikačního provozu (realizovaného prostřednictvím veřejných pevných a mobilních telefonních sítí) i jiné formy elektronické komunikace přes různé internetové sociální sítě a aplikace, např. Facebook, Skype, ICQ, Viber, Messenger, WhatsApp a další, jejichž prostřednictvím lze uskutečnit nejen volání, ale i posílat si textové zprávy či zprávy s datovými přílohami obrazového nebo textového charakteru, rovněž i komunikovat v rámci diskusních fór (tzv. chat). Prostřednictvím mobilních telefonů lze při využívání internetového připojení rovněž odesílat a přijímat e-maily, tedy využívat tzv. e-mailovou poštu. Vše pochopitelně rovněž chráněné ve sféře soukromí jako ústavně zaručeného práva podle článku 7 odst. 1, článku 10 odst. 1, 2, 3 a článku 13 Listiny základních práv a svobod a článku 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (publikována pod č. 209/1992 Sb.).

Různé formy elektronické komunikace jsou přitom v praxi zaznamenávány a ukládány už nejen v paměti mobilních telefonů a v paměti do nich vložených SIM karet a paměťových karet, ale i na jiných tzv. datových nosičích, jako jsou např. paměťové karty v tabletech, pevné disky počítačů či disky externí (např. USB flash). I tyto datové nosiče jsou při domovních prohlídkách, prohlídkách jiných prostor nebo na základě vydání či odnětí věci zajišťovány pro trestní řízení a lze z nich zjistit údaje o elektronické komunikaci jejich uživatele, a to i ve formě e-mailové elektronické pošty, zejména pokud uživatel používal nejrozšířeněji užívaný software Microsoft Outlook, který umožňuje nastavit si správu soukromých kontaktů a e-mailů v propojení s e-mailovým účtem (e-mailovou schránkou) zřízeným prostřednictvím internetu u některého z poskytovatelů (poskytovatelem rozuměj nejen poskytovatele podle zákona č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů, ale i operátora podle § 2 písm. e) ZEK) této služby, které se při připojení k internetu automaticky stahují a ukládají do paměti datového nosiče uživatele a jsou zde uloženy do jejich trvalého odstranění uživatelem.

Ohledně aktuálního znění § 88a odst. 1 trestního řádu, a to v kontextu jednak právní úpravy obsažené v § 97 a § 136 odst. 20 písm. b) ZEK (podle tohoto ustanovení ZEK obsahuje-li zvláštní právní předpis ustanovení o údajích o telekomunikačním provozu, rozumí se tím provozní a lokalizační údaje související s přenášenou zprávou podle tohoto zákona), a jednak obsahu důvodové zprávy vypracované k zákonu č. 273/2012 Sb., kterým byla citovaná ustanovení změněna do současné podoby, nelze přisvědčit právnímu závěru, že text § 88a odst. 1 trestního řádu „údaje o telekomunikačním provozu, které jsou předmětem telekomunikačního tajemství anebo na něž se vztahuje ochrana osobních a zprostředkovacích dat“ by bylo možno interpretovat i tak, že na základě § 88a odst. 1 trestního řádu by bylo možno navrhnout vydání soudního příkazu ke zjištění jiných, než provozních a lokalizačních údajů uchovávaných podle § 93 odst. 3, 4 ZEK, tj. i ke zjištění

obsahu elektronické komunikace. Osobními a zprostředkovacími daty nelze rozumět údaje spočívající v obsahu zpráv. Obsah zpráv totiž není podnikatel v elektronických komunikacích oprávněn uchovávat a tudíž ani oprávněn poskytnout. Doručením zprávy příjemci je služba elektronických komunikací (důvěrnosti podléhající komunikační provoz či elektronický přenos) příslušným podnikatelem dokončena a se zprávou je v rámci ústavně zaručeného práva na ochranu soukromí oprávněn nakládat výlučně její příjemce. Podle platné právní úpravy lze proto ke zjištění obsahu zpráv požadovat součinnost od podnikatele poskytujícího služby elektronické komunikace stejně jako v případě odposlechu pouze v době jejich přenosu na základě příkazu podle § 88 odst. 1 trestního řádu.

Pokud tedy bude orgán činný v trestním řízení předpokládat, že by se v době po zajištění mobilního telefonu či jiného datového nosiče mohla ve vztahu k němu, jako technickému zařízení, uskutečnit pro objasnění věci důkazně významná elektronická komunikace, se kterou ale nebude mít příjemce možnost se seznámit, bude muset být vydán soudní příkaz podle § 88 trestního řádu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu pro možnost jejího zajištění během jejího přenosu nejen v případě elektronické komunikace ve formě zprávy hlasové (volání), ale i v případě zprávy textové, obrazové či datové. Pochopitelně pouze v řízení o trestných činech uvedených v § 88 odst. 1 trestního řádu.

Standardně je však mobilní telefon či jiný datový nosič (zejména počítač) po jeho zajištění policejním orgánem uveden mimo provoz a předán, někdy i s odstupem nikoli jen dnů, ale i týdnů, k odbornému zjištění jeho obsahu prostřednictvím odborného vyjádření či znaleckého posudku z odvětví výpočetní techniky a až při analýze zjištěných údajů může vyjít najevo telekomunikační provoz, popř. jiná forma elektronické komunikace, která se uskutečnila až po zajištění datového nosiče (např. na mobilní telefon došly nové zprávy), aniž by byl po zajištění vydán soudní příkaz podle § 88 trestního řádu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. V tomto případě by s ohledem na stav platné právní úpravy a výše vyloženou nemožnost postupu podle § 88a odst. 1 trestního řádu mohlo být zjištění dodatečně došlých zpráv a hlasových zpráv uložených v hlasové schránce, při absenci souhlasu uživatele podle § 88 odst. 5, resp. § 88a odst. 4 trestního řádu, možné jen na základě případného souhlasu soudce podle § 8 odst. 5 trestního řádu (toto ustanovení se uplatní jen v případě, kdy zvláštní zákon, podle něhož jsou skutečnosti utajovány nebo podle kterého se na ně vztahuje povinnost mlčenlivosti, nestanoví podmínky, za nichž lze pro účely trestního řízení sdělovat informace, které jsou podle takového zákona utajovány nebo na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti, a současně nedošlo postupem předpokládaným speciálním zákonem, který takovou povinnost stanoví, k zbavení či zproštění takové povinnosti; podle stanoviska Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 303/2005 ze dne 28. 6. 2006 souhlas podle § 8 odst. 5 trestního řádu není soudce povinen udělit, naopak jemu samotnému přísluší v konkrétním případě posoudit, zda je průlom do povinnosti mlčenlivosti přípustný a v jakém nezbytném rozsahu – § 2 odst. 4 a § 52 trestního řádu, čl. 4 odst. 4 a čl. 10 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, aby se zabránilo tomu, aby vyžadování utajovaných informací nebo údajů, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti, nebylo zneužíváno), z důvodu trvání důvěrnosti (mlčenlivosti) elektronické komunikace. Nicméně nelze přejímat rozhodovací praxi soudů vůči takovýmto návrhům. Avšak akceptovat v tomto případě návrh na soudní příkaz podle § 88a odst. 1 trestního řádu per analogiam se jeví jako výklad nepřipustně extenzivní.

Aktuální obsah e-mailové schránky je určován vůlí uživatele a lze jej zjišťovat postupem podle § 158d odst. 3 trestního řádu, který je možno považovat za zákonnou licenci prolamující ústavně zaručené právo na ochranu soukromí v e-mailové schránce se nacházejících záznamů, a to podle platné právní úpravy v případě trestního řízení pro kterýkoli úmyslný trestný čin.

Zjišťování e-mailové komunikace v reálném čase je možné jen postupem podle § 88 odst. 1 trestního řádu, neboť se stejně jako telekomunikační provoz uskutečňuje rovněž v síti elektronických komunikací. Postup podle § 88a trestního řádu není v takovém případě možný.

E-mailová pošta jednou z forem elektronické komunikace i ve smyslu ZEK, byť tento zákon její vymezení neobsahuje. Splňuje totiž kritéria služby uskutečňované v síti elektronických komunikací, v rámci které dochází k přenosu zpráv, které lze považovat za elektronickou poštu ve smyslu § 2 písm. b) zákona č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších právních předpisů.

Z vyhlášky č. 357/2012 Sb., o uchování, předávání a likvidaci provozních a lokalizačních údajů, která byla přijata k provedení ZEK (jeho § 97 odst. 4), pak jednoznačně vyplývá dopad ZEK i na e-mailovou poštu jako jednu z forem elektronické pošty, neboť podle § 2 odst. 3 písm. c), d) ukládá povinnost uchovávat mj. údaje u služby přístupu ke schránce elektronické pošty a u služby přenosu zpráv elektronické pošty.

Stejně jako zprávy SMS nebo MMS jsou i e-mailové zprávy mezi odesílatelem a příjemcem přenášeny v sítích elektronických komunikací a s ohledem na jejich obdobný charakter jim musí prospívat ústavní ochrana v souladu s článkem 7 odst. 1, článkem 10 odst. 1, 2, 3 a článkem 13 Listiny základních práv a svobod a článkem 8 odst. 1 Úmluvy ochrany lidských práv a základních svobod, prolomitelná jen na základě zákona.

V e-mailové schránce (někdy označované také jako e-mailový účet) se přitom mohou nacházet zprávy uživatelem odeslané, rozepsané (tzv. koncepty) a doručené, a to již přečtené, ale i nepřečtené, včetně jejich příloh. Rovněž i zprávy odstraněné do tzv. koše, ale neodstraněné trvale. Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem pak přílehlavě poznamenalo, že do e-mailové schránky může mít přístup i více uživatelů, kteří zde mohou komunikovat prostřednictvím pouze rozepsaných zpráv, ohledně kterých nedojde k elektronickému přenosu, nicméně jsou rovněž obsahem e-mailové schránky. Obsah e-mailové schránky uživatele je přitom odvislý výlučně od vůle uživatele. Sama e-mailová schránka má fakticky charakter virtuálního soukromého prostoru (quasi datového internetového úložiště) a její provoz je realizován v souladu se smluvními podmínkami mezi uživatelem a poskytovatelem této služby. Poskytovatel služby zajišťující přenos zpráv do e-mailové schránky a z ní, který může, ale nemusí být podnikatelem podle § 8 odst. 2 ZEK, není podle žádného zákonného ustanovení oprávněn uchovávat a jinému poskytovat obsah přenesených e-mailových zpráv. Orgány činné v trestním řádu se proto nemohou po poskytovateli domáhat obsahu e-mailových zpráv postupem podle § 8 odst. 1 trestního řádu, které neobsahuje zákonnou úpravu (licenci) umožňující prolomení ústavně zaručeného práva na ochranu soukromí, vztahujícího se i na obsah e-mailové schránky. Rovněž ani

na základě soudního příkazu ke zjištění údajů o telekomunikačním provozu podle § 88a trestního řádu, který jak bylo již výše vyloženo, je použitelný jen ke zjištění provozních a lokalizačních údajů ve smyslu ZEK.

Pro objasnění věci v trestním řízení přitom může mít důkazní hodnotu ohledně zájmového uživatele e-mailové schránky jednak e-mailová komunikace budoucí, tak i ta, co již proběhla a nachází se nadále ještě v e-mailové schránce. Tudíž je namístě se zabývat aplikovatelností jednak § 88 trestního řádu upravujícího odposlech a záznam telekomunikačního provozu, použitelný však jen ohledně trestných činů uvedených v § 88 odst. 1 trestního řádu, a jednak § 158d trestního řádu upravujícího sledování osob a věcí. Sledování osob a věcí je přitom operativně pátrací prostředek podle platné právní úpravy použitelný v trestním řízení o kterémkoli úmyslném trestném činu, který se ve shodě s odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu realizuje utajovaným způsobem. Ze znění § 158d odst. 9 trestního řádu lze dovozovat jeho přípustnost i ohledně elektronických komunikací (podle § 159d odst. 9 trestního řádu jsou provozovatelé telekomunikační činnosti, jejich zaměstnanci a jiné osoby, které se na provozování telekomunikační služby podílejí, jakož i pošta nebo osoba provádějící dopravu zásilek, povinny bezúplatně poskytovat policejnímu orgánu provádějícímu sledování podle jeho pokynů nezbytnou součinnost; přitom se nelze dovolávat povinnosti mlčenlivosti stanovené zvláštními zákony). Každá z těchto v úvahu přicházejících forem zjišťování obsahu e-mailové komunikace má pak i odlišný proces realizace po stránce technické (z hlediska potřeby a formy součinnosti od poskytovatele služby).

Ke zjišťování e-mailové komunikace přitom doposud neexistuje žádná publikovaná judikatura. Dílem s danou problematikou souvisí pouze usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3. 10. 2013 sp. zn. III. ÚS 3812/2012, na které lze brát v rámci aplikační praxe zřetel. V rámci něho byl konkrétně vysloven právní názor, že pořízení otisku elektronických dat lze povolit postupem podle § 158d odst. 3 trestního řádu, pokud jde o data na sledovaných počítačích již uložená, nikoli o data telekomunikačního provozu. Z dikce § 158d trestního řádu, kterým je zákonem upraveno sledování osob a věcí za účelem získání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem nebo jinými prostředky, podle Ústavního soudu ČR jasně vyplývá, že v rámci tohoto úkonu lze pořizovat záznamy nejrůznějšího druhu a se souhlasem soudce může být v přiměřené míře zasahováno do práva na soukromí dotčených osob. Z hlediska ústavněprávní kontroly bylo v předmětné trestní věci podstatné, že byl jasně specifikován okruh sledovaných počítačů. Přičemž v rámci sledování elektronických zařízení z povahy věci plyne, že předmětem sledování budou právě data na těchto zařízeních uložená, jejichž otisk lze pořídit za využití utajené operativně pátrací techniky.

V intencích citovaného rozhodnutí Ústavního soudu ČR lze připustit možnost povolení sledování osob a věcí soudem podle § 158d odst. 1, 3 trestního řádu ke zjištění aktuálního stavu e-mailové schránky, tj. v ní uložených dat v rozsahu specifikovaném v soudním rozhodnutí, neboť je lze považovat za jiné záznamy uchovávané v soukromí za použití technických prostředků. E-mailovou schránku je namístě považovat za soukromý prostor srovnatelný s každým jiným prostorem, ohledně kterého lze podle § 158d odst. 3 trestního řádu povolit sledování osob a věcí ve formě tzv. prostorového odposlechu. Zjištění aktuálního stavu e-mailové schránky, tj. v ní uložených dat, se přitom z povahy

tohoto operativně pátracího úkonu přípustného na základě soudního povolení k prolomení ústavně zaručených práv mj. na ochranu záznamů uchovávaných v soukromí, může vztahovat nejen na v e-mailové schránce se aktuálně nacházející zprávy odeslané, ale i (nikoli trvale) odstraněné, rozepsané a přijaté (doručené), včetně těch, které si příjemce doposud nepřečetl, pokud tuto možnost objektivně měl (mohl se do e-mailové schránky přihlásit a učinit rozhodnutí, zda doručenou zprávu si v ní uchová nebo ji trvale odstraní). Pokud nikoli, např. z důvodu jeho zadržení, pobytu ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, jednalo by se zde o stejnou právní situaci jako v případě elektronické komunikace, která se uskuteční po zajištění mobilního telefonu nebo jiného datového nosiče. Tudíž podle platné právní úvahy by obsah takové zprávy bylo možno dodatečně zjistit jen na základě souhlasu soudce podle § 8 odst. 5 trestního řádu. I zde je však nutné upozornit, že nelze dopředu předjímat rozhodovací praxi soudů.

Uvedené stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství se zabývá pouze skutečností, na základě jakého právního titulu lze získat údaje z různých přístrojů, ale již se nezabývá technickou stránkou této činnosti, resp. předpokládá hodnověrné (tedy nikým nezměněné, ani v teoretické rovině) získávání údajů z přístrojů. Policie ČR (policejní orgány) musí zajistit hodnověrnost (pravost) získaných údajů.

V případě získávání údajů z mobilního telefonu nelze takto učinit, aniž by došlo ke změně údajů v mobilním telefonu (na rozdíl od počítačů, kde je možné využít rozhraní, které zajistí uchování údajů např. na HDD v nezměněném stavu). Z mobilního telefonu lze získat údaje bez změny údajů pouze ze SIM karty nebo paměťové karty vyjmuté z mobilního telefonu. Nicméně s vyjmutou SIM kartou nebo paměťovou kartou je nutno zacházet jako s jinými periferními zařízeními (HDD), aby byl zamezen zápis, resp. změna stávajících dat.

V případě zajišťování mobilního telefonu, jehož údaje by v daném řízení mohly být využity jako důkaz v trestním řízení, je třeba bezpodmínečně dodržovat stanovený postup pro zajišťování mobilních telefonů.

2. 1. 2 Použití agenta

2. 1. 2. 1 Hranice mezi policejní provokací a legální činností agenta

Použití agenta bylo obsáhle popsáno v předchozí výzkumné činnosti (Budka, 1997; Scheinost, 1997; Budka & Karabec, 2010). K jeho použití lze doplnit, že v současné době je zřejmé, že policejní provokace je nepřípustná, nicméně nadále může působit obtíže stanovení hranice mezi policejní provokací a legální přípustnou činností agenta.

Policejní provokací se v nedávné době podrobně zabýval Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí sp. zn. 15 Tdo 885/2013 ze dne 13. srpna 2014. Za policejní provokací, jako nepřípustnou metodu, označil aktivní činnost policie

- směřující k podněcování určité osoby (fyzické nebo právnické) ke spáchání konkrétního trestného činu s cílem získat usvědčující důkazy a vyvolat trestní stíhání podněcované osoby,
- v jejímž důsledku vzbudí v osobě úmysl spáchat trestný čin, ačkoliv předtím tato osoba žádný takový úmysl neměla a na páchaní provokovaného trestného činu nepomyslela.

Policejní provokací je i taková aktivní činnost policie, již dochází k doplňování chybějících zákonných znaků základní skutkové podstaty určitého trestného činu, k záměrnému podstatnému navýšení rozsahu spáchaného činu podněcovanou osobou, či k jiným způsobem vyvolané změně právní kvalifikace spáchaného činu k tíži podněcované osoby, zejména pokud jde o okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, byť by jinak tato osoba byla ke spáchání činu v obecném smyslu rozhodnuta.

Naopak ústavně souladnými jsou shledávány postupy policie, při nichž dochází za zákonných podmínek k realizaci procesních institutů předstíraného převodu a použití agenta, tedy je-li obsahovou náplní její činnosti policejní kontrola. Tak tomu je tehdy, pokud policie předtím, než začne monitorovat či kontaktovat podezřanou osobu se záměrem realizovat procesní instituty předstíraný převod a použití agenta, má k dispozici pádný důvod k domněnce, že je připravován nebo páchán trestný čin a má informace, z nichž vyplývá tento důvod, který musí být policií zadokumentován ve spisovém materiálu.

O policejní provokaci se tudíž nejedná v případech

- pouhého pasivního monitorování připravované nebo probíhající trestné činnosti policií nebo jí pověřenými osobami,
- aktivní účasti policie na probíhající přípravě nebo páchání trestného činu probíhající za podmínek stanovených trestním řádem ve formě předstíraného převodu a použití agenta, netvoří-li aktivita policistů v probíhajícím ději trestného jednání podstatný nebo určující prvek trestného činu,
- jestliže sám pachatel si počínal aktivně a cílevědomě, např. iniciativně navazoval kontakty se spolupachateli nebo s poškozenými, navrhoval způsob spáchaní činu, rozhodoval o místě činu, o způsobu spáchaní a utajování, o konspiraci, jestliže požadoval či nabízel konkrétní množství předávané věci a konkrétní cenu apod.

2. 1. 2. 2 Beztrestnost agenta

S použitím agenta bezprostředně souvisí podmínky jeho beztrestnosti. Beztrestnost agenta je jedním z klíčových prvků jeho působení, neboť dává policistům působícím jako agenti právní jistotu, že nebudou za svou služební činnost právně postižitelní.

Ministerstvo spravedlnosti v březnu 2016 připravilo novelu trestního zákoníku a dalších souvisejících zákonů, jejíž součástí byla také úprava beztrestnosti agenta v souvislosti s návrhem na zavedení nového trestného činu účast na teroristické skupině. Tím by došlo k roztržštění podmínek beztrestnosti agenta v závislosti na typu trestné činnosti, kterou má odhalovat a objasňovat.

Úprava beztrestnosti agenta obsahovala velké množství právních mezer a nepostihovala celou realitu působení agenta. Tržštění úpravy „použití agenta“ by nepřineslo žádná pozitiva, naopak značně zvyšuje možnost záměny jednotlivých institutů a zejména pak v praxi je způsobilé přinášet chyby.

Použití agenta je sice „vysoce invazivní“ operativně pátrací prostředek, ale tato „invazivnost“ je vyvážena přísným povolovacím mechanismem a důslednou kontrolou. Použití agenta je důsledně kontrolovaný institut trestního řádu, který garantuje vysokou míru právní jistoty pro ty, vůči nimž je využit (ve smyslu garance zákonnosti postupu). Obdob-

ná míra právní jistoty by měla být poskytnuta policistovi, který činnost agenta vykonává. Nutit policistu, aby při odhalování nejzávažnější trestné činnosti spoléhal na takové právní instituty, jako je „krajní nouze“, nebo „přípustné riziko“ je v rozporu se zájmem společnosti na potírání trestné činnosti i v rozporu s požadavky na bezpečnost agenta. Nízká míra právní jistoty agenta může v konečném důsledku vést k tomu, že některé skutky nebudou odhaleny proto, že agent sám by byl za jejich odhalování trestně odpovědný.

Policie České republiky v reakci na návrh Ministerstva spravedlnosti navrhla dvě varianty institutu beztrestnosti agenta.

První varianta⁴ vycházela z právní úvahy, že policista působící jako agent je okolností vylučující protiprávnost jeho jednání, a to v podstatě proto, že jedná v zájmu společnosti právem aprobovaným způsobem. Maje na paměti cíle, které agent plní a způsob a intenzitu kontroly, která je nad jeho činností vykonávána, by agent neměl být trestný za žádný trestný čin ve vývojovém stádiu (příprava/pokus) pokud jsou spáchány s cílem odhalit jejich pachatele nebo pachatele jiného trestného činu.

Druhý odstavec této varianty vychází z myšlenky, že agent by měl být pro své jednání v rámci povolené činnosti spíše beztrestný než trestný (viz odstavec 3), nastavuje tedy velmi širokou míru beztrestnosti tak, aby úprava obstála i v dlouhodobé perspektivě, tedy při přidávání a odebrání skutkových podstat. Stěžejní myšlenka opět leží ve skutečnosti, že zájem společnosti je na úspěšném působení agenta.

Třetí odstavec reaguje na skutečnost, že agent nemůže být organizátorem ani čelným představitelem zločineckých skupin, již proto, že by takové jednání bylo popřením jeho cílů a není tedy důvod pro to, aby byl pro takové jednání beztrestný. Ve druhé větě následuje výčet ustanovení, kde převažuje zájem společnosti na ochraně tohoto zájmu nad zájmem na úspěšném působení agenta.

4 § X **Beztrestnost agenta**

- (1) Policista plní úkoly jako agent podle jiného právního předpisu (dále jen „agent“) není trestný pro trestné činy spáchané ve stádiu pokusu nebo přípravy s cílem odhalit jejich pachatele nebo pachatele jiného trestného činu.
- (2) Agent není trestný pro trestné činy uvedené v části druhé hlavě II až XII tohoto zákona, jestliže se jich dopustí s cílem odhalit jejich pachatele nebo pachatele jiného trestného činu.
- (3) Beztrestným se nestává agent, který spáchání trestného činu zosnoval nebo působil jako vedoucí činitel nebo představitel organizované zločinecké skupiny, organizované skupiny nebo teroristické skupiny. Beztrestným není agent pro trestné činy znásilnění (§ 185), sexuálního nátlaku (§ 186), pohlavního zneužití (§ 187), svádění k pohlavnímu styku (§ 202).“

Druhá varianta⁵ je spojením současného ustanovení § 363 a navrženého § 312 b trestního zákoníku k beztrestnosti agenta tak, aby nedošlo ke štěpení úpravy použití agenta. Úprava beztrestnosti agenta by měla zůstat konzistentní a navíc by bylo vhodné, aby se oprostila od spojení se specifickými hlavami trestního zákoníku.

Odstavec první této varianty je skloubením prvních odstavců výše uvedených ustanovení (§ 363 a 312 b trestního zákoníku). Spojuje jejich znění tak, aby zůstal zachován smysl a zároveň bylo možné je uvést v jednom ustanovení.

Druhý odstavec vychází ze současné úpravy a taxativně uvádí trestné činy, pro které je agent beztrestný. Rozdíl proti současné úpravě je v obsahu výčtu, který se navrhuje rozšířit

5 § X **Beztrestnost agenta**

- (1) Policista plnící úkoly jako agent podle jiného právního předpisu (dále jen „agent“), který se účastní činnosti organizované skupiny (§ 128a), organizované zločinecké skupiny (§ 129) a teroristické skupiny (§ 129a) nebo organizovanou zločineckou skupinu podporuje, není trestný pro trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině podle § 361 odst. 1, 2 a pro trestný čin účasti na teroristické skupině podle § 312a, jestliže se takového činu dopustil s cílem odhalit pachatele trestné činnosti nebo předejít jejímu spáchání předejít.
- (2) Agent s cílem odhalit pachatele trestného činu nebo jeho spáchání předejít nebo agent, který se účastní činnosti organizované zločinecké skupiny nebo jako člen organizované skupiny nebo jako člen teroristické skupiny nebo některou takovou skupinu podporuje, není trestný pro trestné činy rvačky (§ 158), obchodování s lidmi (§ 168), svěření dítěte do moci jiného (§ 169), loupeže (§ 173), omezování svobody vyznání (§ 176), porušování domovní svobody (§ 178), porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182), kuplířství (§ 189), šíření pornografie (§ 191), výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií (§ 192), zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193), krádeže (§ 205), zpronevěry (§ 206), neoprávněného užívání cizí věci (§ 207), neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru (§ 208), podvodu (§ 209), pojistného podvodu (§ 210), úvěrového podvodu (§ 211), dotačního podvodu (§ 212), provozování nepoctivých her a sázek (§ 213), podílnictví (§ 214), legalizace výnosů z trestné činnosti (§ 216), pletichy v insolvenčním řízení (§ 226), porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku (§ 227), padělání a pozměnění peněz (§ 233), neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234), udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 235), výroby a držení padělatelského náčiní (§ 236), neoprávněné výroby peněz (§ 237), zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby (§ 240), neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby (§ 241), porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží (§ 244), padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů dokazujících splnění poplatkové povinnosti (§ 245), porušení zakáz v době nouzového stavu v devizovém hospodářství (§ 247), neoprávněného podnikání (§ 251), neoprávněného provozování loterie a podobné sázkové hry (§ 252), sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 256), pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257), pletichy při veřejné dražbě (§ 258), porušení předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou (§ 261), porušení předpisů o kontrole vývozu zboží a technologií dvojího užití (§ 262), porušení povinností při vývozu zboží a technologií dvojího užití (§ 263), provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence (§ 265), porušení povinností v souvislosti s vydáním povolení a licence pro zahraniční obchod s vojenským materiálem (§ 266), zkeslení údajů a nevedení podkladů ohledně zahraničního obchodu s vojenským materiálem (§ 267), nedovoleného ozbrojování (§ 279), vývoje, výroby a držení zakázaných bojových prostředků (§ 280), nedovolené výroby a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky (§ 281), nedovolené výroby a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu (§ 282), nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283), přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284), nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku (§ 285), výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu (§ 286), neoprávněného nakládání s odpady (§ 298), neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299), financování terorismu (§ 312c), podpory a propagace terorismu (§ 312 d), vyhrožování teroristickým trestným činem (§ 312e), zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329), přijetí úplatku (§ 331), podplacení (§ 332), nepřímého úplatkářství podle § 333 odst. 2, organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice (§ 340), napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky (§ 341), křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku (§ 246), padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 348), nebezpečného vyhrožování (§ 353), hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny (§ 355), podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 356), výtržnictví (§ 358), jestliže se takového činu dopustil s cílem odhalit pachatele trestné činnosti spáchané členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny.
- (3) Beztrestným se nestává agent, který organizovanou zločineckou skupinu, organizovanou skupinu nebo teroristickou skupinu založil nebo zosnoval nebo agent, který je vedoucím činitelem nebo představitelem takové skupiny.“

tak, aby byly vyplněny mezery, které v současné době zjevně obsahuje. Další významnou změnou je včlenění textu „s cílem odhalit pachatele trestného činu nebo jeho spáchání předejít nebo“, který umožňuje využít tento odstavec i na jiné jednání než jednání svázané se zločineckými skupinami.

Třetí odstavec je jako v předchozí variantě výjimka z výjimky a říká, v jakých případech by agent měl být beztrestný a ve skutečnosti trestným zůstává.

Po připomínkovém řízení byla varianta 1 Policie České republiky odmítnuta. Návrh ministerstva spravedlnosti ohledně beztrestnosti agenta byl doplněn o některé trestné činy, při jejichž spáchání by agent měl být beztrestný a jejich zapracováním tak vznikl nový § 312c trestního zákoníku⁶.

6 § 312c **Beztrestnost agenta**

- (1) Policista plnící úkoly jako agent podle jiného právního předpisu (dále jen „agent“), který se účastní činnosti teroristické skupiny, není pro trestný čin účasti na teroristické skupině podle § 312a trestný, jestliže se takového činu dopustil s cílem odhalit pachatele trestné činnosti spáchané členy teroristické skupiny, ve spojení s teroristickou skupinou nebo ve prospěch teroristické skupiny anebo jejímu spáchání předejít.
- (2) Agent, který se účastní činnosti teroristické skupiny nebo takovou skupinu podporuje, není trestný pro trestný čin rvačky podle § 158 odst. 1, obchodování s lidmi (§ 168), svěření dítěte do moci jiného (§ 169), porušování domovní svobody (§ 178), poškození cizích práv (§ 181), porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182), kuplířství (§ 189), šíření pornografie (§ 191), výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií (§ 192), zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193), krádeže (§ 205), zpronevěry (§ 206), neoprávněného užívání cizí věci (§ 207), provozování nepoctivých her a sázek (§ 213), podílnictví (§ 214), legalizace výnosů z trestné činnosti (§ 216), pletichy v insolvenčním řízení (§ 226), porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku (§ 227), poškození cizí věci (§ 228), padělání a pozměnění peněz (§ 233), neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234), udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 235), výroby a držení padělatelského náčiní (§ 236), neoprávněné výroby peněz (§ 237), porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží (§ 244), padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů dokazujících splnění poplatkové povinnosti (§ 245), porušení zákazů v době nouzového stavu v devizovém hospodářství (§ 247), neoprávněného podnikání (§ 251), neoprávněného provozování hazardní hry (§ 252), zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 256), pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257), pletichy při veřejné dražbě (§ 258), porušení předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou (§ 261), porušení předpisů o kontrole vývozu zboží a technologií dvojího užití (§ 262), porušení povinností při vývozu zboží a technologií dvojího užití (§ 263), zkeslení údajů a nevedení podkladů ohledně vývozu zboží a technologií dvojího užití (§ 264), provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence (§ 265), porušení povinnosti v souvislosti s vydáním povolení a licence pro zahraniční obchod s vojenským materiálem (§ 266), zkeslení údajů a nevedení podkladů ohledně zahraničního obchodu s vojenským materiálem (§ 267), poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení (§ 276), nedovoleného ozbrojování (§ 279), vývoje, výroby a držení zakázaných bojových prostředků (§ 280), nedovolené výroby a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky (§ 281), nedovolené výroby a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu (§ 282), nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283), přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284), nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku (§ 285), výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu (§ 286), výroby a jiného nakládání slátkami s hormonálním účinkem (§ 288), neoprávněného nakládání s odpady (§ 298), neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299), financování terorismu (§ 312d), podpory a propagace terorismu (§ 312e), vyhrožování teroristickým trestným činem (§ 312f), zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329), přijetí úplatku (§ 331), podplacení (§ 332), nepřímého úplatkářství podle § 333 odst. 2, organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice (§ 340), napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky (§ 341), padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 348), nebezpečného vyhrožování (§ 353), hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny (§ 355), podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 356) nebo výtržnictví (§ 358), jestliže se takového činu dopustil s cílem odhalit pachatele trestné činnosti spáchané členy teroristické skupiny, ve spojení s teroristickou skupinou nebo ve prospěch teroristické skupiny anebo jejímu spáchání předejít.
- (3) Beztrestným se nestává agent, který teroristickou skupinu založil nebo zosnoval, anebo agent, který je vedoucím činitelem nebo představitelem teroristické skupiny.“

2. 1. 3 Spolupracující obviněný a podobné instituty

2. 1. 3. 1 Spolupracující obviněný

Institut spolupracujícího obviněného byl do trestního řádu zaveden novelou č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, se záměrem zefektivnit objasňování zvláště závažných zločinů tak, aby osoby podílející se na činnosti organizovaných zločineckých skupin a organizovaných skupin byly motivovány ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, což ve svém důsledku by mělo usnadnit vyšetřování tohoto druhu trestné činnosti, při kterém je, s ohledem na míru takové organizace, často spojené se závazkem mlčenlivosti, zpravidla nedostatek důkazů k usvědčení osob organizujících nebo řídících takovou zvláště závažnou trestnou činnost. Tato úprava je v souladu s Rezolucí Rady Evropské unie č. 497Y0111(01) ze dne 20. prosince 1996 o jednotlivcích, kteří spolupracují při soudním řízení v boji proti mezinárodně organizovanému zločinu, která vyzývá členské státy, aby přijaly vhodná opatření, kterými by povzbuzovaly jednotlivce, kteří byli nebo jsou členy organizovaných zločineckých skupin nebo jiných zločineckých organizací jakéhokoli druhu, nebo kteří se podíleli na trestných činech takových skupin nebo organizací, aby spolupracovali při soudním řízení. Jednotlivcům, kteří „odpadnou“ od organizované zločinecké skupiny nebo jiné zločinecké organizace a učiní vše, co mohou k tomu, aby předešli dalšímu páchání zločinecké činnosti, nebo poskytnou policii a soudním orgánům při shromažďování důkazů rozhodujících pro rekonstrukci skutkového děje, odhalení a identifikaci pachatelů takové trestné činnosti, náležitou pomoc, by měly být poskytnuty výhody při ukládání trestu a způsobu jeho výkonu, jakož i vhodná opatření, která by měla být poskytnuta na ochranu jejich rodinným příslušníkům a blízkým osobám. Rovněž i Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu přijatá v Palermu v prosinci 2000 vyzývá státy, aby podporovaly osoby, které se podílely na spáchání závažné trestné činnosti a jsou o tom ochotny poskytnout významné informace. Podle článku 18 této Úmluvy mají státy ve vhodných případech zvážit zakotvení možnosti snížení trestu u obžalovaného, který poskytne podstatnou spolupráci při vyšetřování nebo stíhání trestného činu upraveného touto Úmluvou. Po rozsáhlé diskusi nad imunitou před podáním obžaloby (někdy také nazývanou institutem „korunního svědka“) nebyl tento institut v souvislosti s návrhem trestního zákoníku zařazen do souvisejících novelizací, neboť při něm dochází k podstatnému omezení zásad legality a oficiality trestního řízení, a také k zásadnímu zásahu do principu rovnosti před zákonem. Na druhé straně nelze přehlížet zájem státu (na zničení zločineckých struktur, do nichž je v důsledku jejich organizace a závazku mlčenlivosti obtížné proniknout), který odůvodňuje modifikaci postihu jedince, který se nikoli v pozici organizátora nebo řídícího subjektu přímo nebo nepřímo na takové trestné činnosti podílel a který umožnil odhalení a usvědčení spolupachatelů, často i organizátorů a řídících osob organizovaných zločineckých skupin nebo jiných zločineckých organizací. Proto byl zaveden institut spolupracujícího obviněného, který je používán u osob, které splní poměrně přísné podmínky pro takové označení v obžalobě. V důsledku toho bude pak při ukládání trestu zhodnocena jeho spolupráce při odhalení a objasnění zvláště závažného zločinu. K dosažení potřebné motivace takových obviněných na spolupráci s orgány činnými v trestním řízení trestní zákoník zavazuje soud přihlídnout k této skutečnosti při ukládání trestu [§ 39 odst. 1 a § 41 písm. m) trestního zákoníku],

a to i s pravidelným využitím mimořádného snížení ukládaného trestu odnětí svobody (§ 58 odst. 4 trestního zákoníku), přičemž soud nebude ani vázán omezeními uvedenými v § 58 odst. 3 trestního zákoníku.⁷

Novelou č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, byly upraveny podmínky ustanovení § 178a spolupracujícího obviněného. Z důvodu, aby bylo možné uplatňovat tento institut u širšího okruhu trestných činů, zejména u všech závažných korupčních jednání, bylo upraveno použití institutu spolupracujícího obviněného v řízení o všech zločinech, a nikoli jen o zvláště závažných zločinech, jak tomu bylo podle původní právní úpravy. Na druhou stranu byl tento institut zpřísněn, kdy napříště již pouhé oznámení skutečností, které mohou zabránit dokonání zločinu, nebude opravňovat k označení osoby jako spolupracujícího obviněného (tato podmínka je často jednoduše splnitelná – obviněný může přispět k odvrácení jednoho z útoků, nicméně k odkrytí struktury skupiny tím více nepřispívá), tato okolnost se posuzuje jako obecná polehčující okolnost. Státní zástupce získal oprávnění za přísnějších podmínek navrhnout v obžalobě pro spolupracujícího obviněného postup podle § 46, resp. podle § 48 trestního zákoníku – upuštění od potrestání.

2. 1. 3. 2 Dočasné odložení trestního stíhání

Spolupracující obviněný je osoba (obviněná z trestného činu), která pomáhá objasnit určitou trestnou činnost za podmínek stanovených trestním řádem.

Se spolupracujícím obviněným souvisí také nový institut zavedený do trestního řádu novelou č. 163/2016 účinnou od 1. července 2016, tzv. dočasné odložení trestního stíhání.

§ 159c

Zvláštní ustanovení o dočasném odložení trestního stíhání

- (1) Policejní orgán rozhodne o dočasném odložení trestního stíhání podezřelého z trestného činu pletich v insolvenčním řízení podle § 226 odst. 2, 4 nebo 5 trestního zákoníku, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 písm. e), odst. 3 nebo 4 trestního zákoníku, pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 odst. 1 písm. b), odst. 2 nebo 3 trestního zákoníku, pletich při veřejné dražbě podle § 258 odst. 1 písm. b), odst. 2 nebo 3 trestního zákoníku, podplacení podle § 332 trestního zákoníku nebo nepřímého úplatkářství podle § 333 odst. 2 trestního zákoníku, pokud podezřelý slíbil úplatek, majetkový nebo jiný prospěch jen proto, že byl o to požádán, učinil o tom dobrovolně a bez zbytečného odkladu oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, oznámí policejnímu orgánu skutečnosti, které jsou mu známy o trestné činnosti toho, kdo o tento úplatek, majetkový nebo jiný prospěch požádal, a zaváže se podat v přípravném řízení i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech.

⁷ Viz důvodová zpráva k zákonu č. 41/2009 Sb.

- (2) Rozhodnout o dočasném odložení trestního stíhání podle odstavce 1 nelze, byl-li úplatek, majetkový nebo jiný prospěch slíben v souvislosti s výkonem pravomoci úřední osoby uvedené v § 334 odst. 2 písm. a) až c) trestního zákoníku nebo úřední osoby uvedené v § 334 odst. 2 písm. d) trestního zákoníku, jde-li o úřední osobu zastávající funkci v podnikající právnické osobě, v níž má rozhodující vliv cizí stát.

§ 159d

Rozhodnutí o nestíhání podezřelého

- (1) Nejistí-li se dodatečně skutečnosti, které vylučují rozhodnout o dočasném odložení trestního stíhání a splnil-li podezřelý své závazky podle § 159c odst. 1, státní zástupce rozhodne, že nebude stíhán, jinak rozhodne, že podezřelý nesplnil podmínky podle § 159c odst. 1. Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost, která má odkladný účinek.
- (2) Rozhodnout o nestíhání podezřelého lze až po pravomocném ukončení trestního stíhání osoby, která o úplatek, majetkový nebo jiný prospěch podezřelého požádala, pokud uplynula lhůta k podání dovolání nebo bylo o podaném dovolání rozhodnuto a pokud uplynula lhůta k podání ústavní stížnosti nebo bylo o podané ústavní stížnosti rozhodnuto, nebo po pravomocném odložení nebo jiném vyřízení věci, nelze-li zahájit trestní stíhání osoby která o úplatek, majetkový nebo jiný prospěch podezřelého požádala.
- (3) Usnesení o nestíhání podezřelého doručí státní zástupce bezodkladně po právní moci Nejvyššímu státnímu zastupitelství.
- (4) Po právní moci rozhodnutí o nesplnění podmínek podle § 159c odst. 1 policejní orgán neprodleně zahájí trestní stíhání.“

Vzhledem ke skutečnosti, že podle dosavadní úpravy jsou případy pasivní i aktivní korupce trestné, není ten, kdo přislíbí/dá úplatek pouze proto, že o něj byl druhou osobou požádán, motivován takové jednání oznamovat.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, který platil do konce roku 2009, obsahoval v § 163 ustanovení o zvláštním ustanovení o účinné lítosti pro trestné činy podplácení (§ 161 zákona) a nepřímého úplatkářství (§ 162 zákona). Toto ustanovení bylo v novém trestním zákoníku, který vstoupil v účinnost k 1. lednu 2010, zrušeno.

Vypuštění tohoto institutu bylo zapříčiněno zejména tím, že tento koncept je v zemích západní Evropy zcela neznámý, a při hodnocení, která Česká republika podstupovala například v rámci Rady Evropy, vzbuzovalo toto ustanovení v hodnotitelích údiv a nedůvěru v jeho správnou aplikaci. Dalším důvodem byla skutečnost, že mezinárodní úmluvy, které v oblasti potírání korupce Česká republika ratifikovala, s tímto institutem nepočítají a neznají ho. Naopak běžně využívaným způsobem řešení úlev pro oznamovatele korupční kauzy, který je zároveň spolupachatelem, je využití tzv. prokurátorského uvážení.

Prakticky bezprostředně po nabytí účinnosti trestního zákoníku se však objevily názory, podle nichž by se zvláštní případ účinné lítosti, jaký představovalo ustanovení § 163 zákona č. 140/1961 Sb., měl do trestního zákoníku vrátit. Tyto názory byly vedeny zejména tím, že

by takové ustanovení mohlo plnit významnou roli v souvislosti s objasňováním korupce a že osoby, které byly osloveny s nabídkou, aby poskytly úplatek osobě obstarávající věci obecného zájmu (či působící dokonce v postavení úřední osoby), by měly mít zajištěnu vyšší úroveň ochrany a tím by měly být motivovány k oznamování těchto případů.

Trestná činnost korupčního charakteru je spojena s vysokou latencí, protože oběma stranám hrozí trestní postih a nemají tak žádný zájem na odhalení této trestné činnosti. Za neexistence možnosti zvýhodnění aktivně uplácějícího mají orgány činné v trestním řízení znevýhodněnou pozici, neboť uplácějící, přestože se v některých případech dopustil trestného činu pouze díky zneužití vlivu uplácené osoby, není motivován takovoto protiprávní jednání oznámit orgánům činným v trestním řízení, ani s nimi spolupracovat v trestním řízení vedeném proti příjemci úplatku.

Policejní orgán rozhodne o dočasném odložení trestního stíhání podezřelého (aktivně uplácějícího) pro trestné činy korupčního povahy, a to za podmínky, že podezřelý poskytl nebo slíbil úplatek, jen proto, že byl o to požádán a učiní o tom dobrovolně a bez zbytečného odkladu oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Dále oznámí policejnímu orgánu skutečnosti, které jsou mu známy o trestné činnosti toho, kdo o tento úplatek požádal, a zaváže se podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech. Pokud nedostojí svému závazku, bude rozhodnuto o zahájení jeho trestního stíhání. Stejně bude postupováno, zjistí-li se dodatečně skutečnosti, které vylučují rozhodnout o dočasném odložení trestního stíhání. Pokud splní podezřelý svůj závazek ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, státní zástupce rozhodne o jeho nestíhání.

Toto řešení dává uplácějícímu jistotu, že pokud bude spolupracovat, nebude proti němu vedeno trestní stíhání, což nakonec vyústí v definitivní rozhodnutí představující překážku věci rozhodnuté.

K vyloučení případného pochybení při rozhodovací činnosti státního zástupce u tohoto nového institutu bude sloužit oprávnění nejvyššího státního zastupitelství zrušit nezákonné usnesení o nestíhání podezřelého, a to do tří měsíců od právní moci takového rozhodnutí.⁸

2. 1. 3. 3 Návrh korunního svědka

V rámci tzv. protikorupčního balíčku v roce 2010 byl navrhován institut korunního svědka.

§ 173a

Zvláštní ustanovení o přerušení trestního stíhání

- (1) V přípravném řízení může státní zástupce přerušit trestní stíhání obviněného, jestliže to považuje za potřebné k objasnění zločinu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch

⁸ Viz důvodová zpráva k zákonu č. 163/2016 Sb.

organizované zločinecké skupiny nebo k objasnění trestných činů pletich v insolvenčním řízení (§ 226 trestního zákoníku), sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 256 trestního zákoníku), pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257 trestního zákoníku), pletich při veřejné dražbě (§ 258 trestního zákoníku), zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329 trestního zákoníku), přijetí úplatku (§ 331 trestního zákoníku), podplacení (§ 332 trestního zákoníku) a nepřímého úplatkářství (§ 333 trestního zákoníku) a obviněný

- a) podá před státním zástupcem úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobily významně přispět k objasnění takového trestného činu, nebo jsou způsobily zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu, a zaváže se takovou výpověď podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem,
 - b) dozná se k trestnému činu, pro který je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě,
 - c) zaváže se vydat prospěch, který mu náleží a který získal spácháním trestného činu uvedeného v doznání, a alespoň částečně podle svých možností nahradit škodu, pokud byla tímto trestným činem způsobena, nebo s poškozeným o náhradě této škody uzavře dohodu, anebo učiní jiná opatření k náhradě takové škody, a
 - d) prohlásí, že souhlasí s přerušением trestního stíhání.
- (2) Při rozhodování podle odstavce 1 státní zástupce přihlédne zejména k povaze a závažnosti trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, v porovnání s povahou a závažností trestného činu uvedeného v doznání obviněného, k důkazům, které má v daném trestním řízení k dispozici, k osobě obviněného a k okolnostem případu, zejména zda a jakým způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním způsobil.
- (3) Trestní stíhání nelze přerušit,
- a) byl-li trestný čin uvedený v doznání podle odstavce 1 písm. b) závažnější než trestný čin, k jehož objasnění se obviněný zavázal,
 - b) pokud se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, jako organizátor nebo návodce,
 - c) pokud trestným činem, uvedeným v doznání podle odstavce 1 písm. b), byla způsobena smrt nebo těžká újma na zdraví, nebo
 - d) pokud obviněný splňuje podmínky stanovené pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody (§ 59 trestního zákoníku).
- (4) Je-li o trestném činu obviněného, jehož trestní stíhání má být přerušeno, vedeno společné řízení s dalším spoluobviněným, vyloučí státní zástupce před rozhodnutím o přerušení trestního stíhání trestní stíhání obviněného ze společného řízení (§ 23 odst. 1).
- (5) Státní zástupce v usnesení o přerušení trestního stíhání uvede rozsah a způsob vydání prospěchu a náhrady škody, ke kterým se obviněný zavázal. Ke splnění těchto povinností obviněnému stanoví lhůtu, kterou může z vážných důvodů prodloužit.
- (6) Proti rozhodnutí podle odstavce 1 je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

Zvláštní ustanovení o zastavení trestního stíhání

- (1) Státní zástupce zastaví trestní stíhání obviněného, jehož trestní stíhání bylo přerušeno podle § 173a, jestliže tento obviněný
 - a) učinil v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď, ke které se zavázal, a tato výpověď významným způsobem přispěla k objasnění trestného činu uvedeného v § 173a odst. 1,
 - b) splnil povinnost podle § 173a odst. 1 písm. c) a
 - c) v době od doznání podle § 173a odst. 1 písm. b) se nedopustil úmyslného trestného činu.
- (2) Nesplnil-li obviněný podmínky podle odstavce 1 nebo jsou-li dodatečně zjištěny skutečnosti, které by přerušování trestního stíhání podle § 173a vylučovaly, rozhodne státní zástupce, že se v trestním stíhání pokračuje.
- (3) Zastavit trestní stíhání lze až po pravomocném skončení trestního stíhání ohledně trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, nikoli však dříve, než marně uplyne lhůta k podání dovolání, nebo až poté, co bylo o dovolání rozhodnuto.
- (4) Proti usnesení o zastavení trestního stíhání nebo o pokračování trestního stíhání je přípustná stížnost, jež má v případě usnesení o zastavení trestního stíhání odkladný účinek.“

Tato ustanovení měla zavést institut tzv. korunního svědka do českého právního řádu. Právně by se jednalo o nový institut přerušování trestního stíhání obviněného za podmínky, že se přizná k činu a podá informace o organizované kriminalitě, zaváže se vydat prospěch a nahradit škodu a dále o institut následného úplného zastavení trestního stíhání obviněného, za podmínky, že podá svědectví, které významně přispěje k objasnění organizované kriminality, vydá prospěch a nahradí způsobenou škodu a nedopustí se od přerušování stíhání žádného úmyslného trestného činu.

Zákon by výslovně stanovil mantinely užití tohoto institutu přerušování trestního stíhání tak, aby ho nebylo možné přerušit pro trestný čin, který je závažnější než zločin, k jehož objasnění se obviněný zavázal, aby nebylo možné, aby se touto cestou vyhnul odpovědnosti ten, kdo čin zorganizoval či k němu navedl jiného, taktéž by vyloučil případy, kdy by následkem činu obviněného byla smrt či těžká újma na zdraví, a nakonec by též vyloučeno použití tohoto institutu v případech, kdy pachatel splňuje podmínky pro mimořádné zvýšení trestu.

Úprava by umožnila státnímu zástupci stanovit obviněnému lhůtu pro vydání prospěchu a nahrazení škody, jakožto podmínek následného zastavení trestního stíhání a možnost obnovení přerušování trestního stíhání při nesplnění těchto podmínek v této lhůtě. Stejně tak by státnímu zástupci umožnila obnovit stíhání obviněného pro porušení ostatních podmínek přerušování trestního stíhání.

Po přerušování trestního řízení by měl korunní svědek v řízení o zločinu, který se zavázal objasnit, postavení svědka.

Korunnímu svědkovi by bylo mimo jiné možné při splnění podmínek zákona o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením (č. 137/2001 Sb.), poskytnout policejní ochranu.

Evropský soud pro lidská práva se v několika svých rozhodnutích zabýval svědeckými svědků, která jsou spojena s určitými úlevami pro tyto svědky. Konstatoval, že je za určitých okolností přípustné svědectví tzv. pentiti (rozsudek ve věci *Cornelis proti Nizozemí*⁹, ale Soud se nezabývá úlevami, které lze pentiti poskytnout. V této věci Soud uznal, že používání „výpovědí svědků výměnou za jejich imunitu nebo jiné výhody“ – korunní svědek – je důležitým nástrojem v boji proti závažné trestné činnosti. Jakkoliv použití takových výpovědí může zpochybnit spravedlivost řízení proti obžalovanému, neboť takovéto výpovědi mohou být zmanipulovány a mohou být provedeny pouze s cílem získat výhody nebo z osobní msty. Tato rizika nesmí být podceňována, nicméně použití těchto výpovědí (důkazů) nestačí samo o sobě k tomu, aby řízení bylo označeno za nespravedlivé (také rozsudky ve věcech *Labita v. Itálie*,¹⁰ *Lorsé proti Nizozemí*¹¹ a *Verhoek proti Nizozemí*¹²). To záleží na okolnostech každého případu. Soud konstatoval, že od samého počátku stěžovatel a vnitrostátní soudy si byly vědomy tohoto režimu, obtíží, nebezpečí a nástrah ujednání se svědkem a všechny aspekty dohody byly rozsáhle a pečlivě posouzeny s patřičným důrazem na četné námitky obhajoby.

2. 2 Prostředky vyplývající ze zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

Česká republika ve své vnitrostátní úpravě vychází z mezinárodních smluv, kterými je vázána, a to zejména z Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 20. dubna 1959 (č. 550/1992 Sb.) a na ní navazující Úmluvy o vzájemné pomoci v trestních

Podle zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (dále jen „zákon o mezinárodní justiční spolupráci“), lze po zahájení úkonů trestního řízení vyžadovat právní pomoc v cizím státu v přípravném řízení na základě žádosti státního zástupce. Státní zástupce může požádat, aby cizozemský orgán při provádění úkonu právní pomoci použil ustanovení právního řádu České republiky v rozsahu, v jakém to právní řád cizího státu umožňuje.

Důkazy získané na žádost státního zástupce cizozemským orgánem mohou být použity v trestním řízení v České republice, pokud byly získány v souladu s právním řádem dotčeného cizího státu, nebo v souladu s právním řádem České republiky.

Za uvedených podmínek mohou být v trestním řízení v České republice použity i důkazy poskytnuté cizozemským orgánem bez žádosti o právní pomoc.

9 Rozsudek ze dne 25. května 2004, Sbíрка rozsudků a rozhodnutí 2004-V.

10 Rozsudek ze dne 6. dubna 2000, Sbíрка rozsudků a rozhodnutí 2000-IV, § 152.

11 Rozsudek ze dne 27. ledna 2004, nepublikován.

12 Rozsudek ze dne 27. ledna 2004, nepublikován.

Jednotlivé formy mezinárodní justiční spolupráce jsou upraveny zejména v části třetí zákona o mezinárodní justiční spolupráci (§ 39 – § 144). Ustanovení § 3 odst. 1 zákon o mezinárodní justiční spolupráci pak upravuje poměr předmětného zákona k trestnímu řádu – nestanoví-li zákon o mezinárodní justiční spolupráci jinak, nebo není-li v něm nějaká otázka upravena, použije se trestní řád.

Podle zákona o mezinárodní justiční spolupráci, lze pro účely trestního řízení a v souvislosti s trestným činem, který by byl trestný i podle práva České republiky poskytnout právní pomoc, která spočívá v

- provedení úkonů podle hlavy čtvrté oddílů čtvrtého a pátého trestního řádu,
- zajištění výkonu trestu propadnutí majetku, výkonu peněžitého trestu nebo výkonu zabránění části majetku podle hlavy dvacáté první oddílu pátého trestního řádu,
- zajištění nároku poškozeného podle hlavy druhé oddílu sedmého trestního řádu,
- zadržení a otevření zásilky a její záměně podle hlavy čtvrté oddílu šestého trestního řádu,
- sledování zásilky podle § 65,
- odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle hlavy čtvrté oddílu sedmého trestního řádu nebo v přeshraničním odposlechu podle § 64,
- vyšetření duševního stavu podle § 116 odst. 2 trestního řádu,
- použití operativně pátracích prostředků podle § 158 b až 158f trestního řádu, nebo
- skrytém vyšetřování podle § 59 až 61.

Podle podmínek zákona o mezinárodní justiční spolupráci se provádí skryté vyšetřování podle § 59 až 61 nebo sledování zásilky podle § 65.

Skrytým vyšetřováním se rozumí použití agenta nebo provedení předstíraného převodu. Na území České republiky může být použit jako agent nebo provést předstíraný převod příslušník zahraničního bezpečnostního sboru. Příslušník zahraničního bezpečnostního sboru při plnění úkolů vykonává v rozsahu nezbytném pro plnění těchto úkolů oprávnění a povinnosti příslušníka Policie ČR nebo Generální inspekce bezpečnostních sborů. Při provádění úkonů na území České republiky je vázán právním řádem České republiky a jeho činnost řídí příslušník Policie ČR stanovený podle § 92 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoP“) nebo příslušník Generální inspekce bezpečnostních sborů stanovený podle § 54 zákona č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů.

Příslušník Policie ČR nebo příslušník Generální inspekce bezpečnostních sborů může být použit na území cizího státu jako agent nebo tam provést předstíraný převod. O vyslání příslušníka Policie ČR nebo příslušníka Generální inspekce bezpečnostních sborů na území cizího státu za účelem jeho použití jako agenta nebo k provedení předstíraného převodu rozhoduje v případě příslušníka Policie České republiky policejní prezident a v případě příslušníka Generální inspekce bezpečnostních sborů její ředitel.

Příslušník Policie ČR nebo příslušník Generální inspekce bezpečnostních sborů může být použit na území České republiky jako agent nebo zde provést předstíraný převod pro účely trestního řízení vedeného v cizím státu.

Při stávající právní úpravě je možné v případě potřeby využít operativně pátracích prostředků mezi státy Evropské unie jít jednak cestou „klasické“ žádosti o právní pomoc nebo cestou uzavření dohody o společném vyšetřovacím týmu.

Průběh mezinárodní justiční spolupráce, zejména rychlost a kvalita vyřízení předmětných žádostí, závisí na každém jednotlivém členském státu Evropské unie. Zde je vhodné zdůraznit roli Eurojustu (§ 21 – § 33 zákona o mezinárodní justiční spolupráci) jako orgánu, který usnadňuje přes svá národní zastoupení vyřízení žádostí o právní pomoc tam, kde toto nejde zcela hladce či tam, kde se, např. z důvodu složitosti věci, dají problémy s vyřizováním žádosti předpokládat, případně vyřízení žádosti je z důvodu jejího charakteru velmi urgentní. Tuto charakteristiku mohou splňovat právě žádosti o provedení úkonů spadajících v České republice pod operativně pátrací prostředky. Národní zastoupení žádajícího státu pak komunikuje s národním zastoupením dožádaného státu v Eurojustu tak, aby se komunikačním problémům předešlo, případně aby tyto byly rychle odstraněny.

Určitou nevýhodou „cesty klasické právní pomoci“ je čas, který je potřeba na její realizaci. (Příklad: český policejní orgán předloží podnět k provedení úkonu formou mezinárodní justiční spolupráce státnímu zástupci, ten vlastní žádost zpracuje, nechá přeložit, zašle státnímu zástupci do příslušné země Evropské unie, tamní státní zástupce vydá pokyny k realizaci „svému“ policejnímu orgánu, který úkon zrealizuje – výsledky opět cestou státního zástupce zašle do České republiky.)

V případech, kdy lze očekávat větší počet prováděných úkonů v zahraničí, jejich nutnou koordinaci s postupem orgánů činných v trestním řízení v jednotlivých zemích, a zejména aktivní spolupráci orgánů zúčastněných zemí s ohledem na přeshraniční charakter trestné činnosti (typicky právě v rámci boje proti organizovanému přeshraničnímu zločinu), se využívá uzavírání dohod o společných vyšetřovacích týmech (Joint investigation team – JIT) ve smyslu § 71 – § 74 a § 185 – § 188 zákona o mezinárodní justiční spolupráci. Uzavření takovéto dohody umožňuje, že členové společného vyšetřovacího týmu žádají příslušné orgány států účastných na dohodě o provedení předmětných právních úkonů přímo s tím, že vlastní realizace každého úkonu, včetně splnění všech zákonných podmínek pro jeho provedení, je plně podřízena právním předpisům státu, v němž má být úkon proveden.

V otázce uzavírání dohod o společných vyšetřovacích týmech je role Eurojustu ještě výraznější. Právě Eurojust poskytuje platformu, na níž se mohou setkávat orgány států, které plánují dohodu uzavřít. Přímo v Eurojustu často dochází k tzv. koordinačním jednáním, kde jsou za účasti všech zainteresovaných států nastíněny základní důvody pro uzavření dohody, kde si strany vyměňují informace odůvodňující potřebnost takového postupu a kde jsou posléze předjednány podmínky, za kterých bude tým fungovat a konečně, kde bývá vlastní dohoda mezi oprávněnými orgány zúčastněných států také uzavřena (§ 71 odst. 4 zákona o mezinárodní justiční spolupráci). Eurojust také pomáhá předmětné týmy financovat.

Dobré dosavadní zkušenosti s fungováním společných vyšetřovacích týmů hovoří pro jejich širší využívání v budoucnosti. Vytváření společných vyšetřovacích týmů je jeden z účinných nástrojů v boji proti organizovanému zločinu přesahujícímu hranice více států.

V duchu stále více prosazované zásady vzájemného uznávání vybraných rozhodnutí, (vycházející z myšlenky respektování základních lidských práv a svobod napříč právními systémy států Evropské unie), je možné některé právní instituty v rámci mezinárodní justiční spolupráce aplikovat přímo tak, že jeden stát země Evropské unie vydá rozhodnutí tomu odpovídajícím (zákonným) způsobem a druhý jej (poté, co mu bude doručeno), přímo uzná a vykoná, bez žádosti o právní pomoc. Jedná se typicky o:

- 1) vydávání Evropského zatýkacího rozkazu podle § 190 a násl. zákona o mezinárodní justiční spolupráci,
- 2) vydání příkazu k zajištění věcí k trestnému činu užitých, určených, výnosů z trestné činnosti, náhradní hodnoty či důkazního prostředku v § 226 a násl. zákona o mezinárodní justiční spolupráci (jedná se o implementaci tzv. Evropského zajišťovacího příkazu do českého právního řádu),
- 3) řízení o uznání a výkonu rozhodnutí jiného členského státu ukládajícího propadnutí nebo zabránění majetku nebo věcí podle § 278 a násl. zákona o mezinárodní justiční spolupráci (implementace tzv. Evropského konfiskačního příkazu).

Na závěr lze doplnit, že způsob mezinárodní justiční spolupráce (dosud probíhající na základě žádostí o právní pomoc) do značné míry změní chystaná implementace směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/41/EU ze dne 3. dubna 2014 o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech do právního řádu České republiky. Evropský vyšetřovací příkaz by měl nahradit klasické žádosti o právní pomoc (s některými výjimkami, například samostatná úprava zůstává právě u shora zmiňovaných zajišťovacích příkazů) takovým způsobem, že vydávající orgán popíše úkon trestního řízení, jehož provedení v jiném členském státě vyžaduje, na jehož základě dožádaný stát úkon v souladu se svými vnitrostátními předpisy zrealizuje.

Od roku 2020 by měl začít fungovat Úřad evropského veřejného žalobce (EPPO). Evropský parlament odsouhlasil zřízení úřadu 5. října 2017 a ministři spravedlnosti zemí Evropské unie vyslovili finální souhlas se zřízením úřadu dne 12. října 2017. Úřad bude fungovat jako jednotný orgán zřízený mimo stávající unijní orgány ve všech dvaceti členských státech, které se budou účastnit posílené spolupráce (včetně České republiky) a měl by vyšetřovat a stíhat za určitých podmínek trestné činy poškozující finanční zájmy Evropské unie, které v současné době mohou vyšetřovat a stíhat pouze vnitrostátní orgány, jejich působnost však končí na hranicích jednotlivých členských států. Úřad bude mít centrální a decentralizovanou úroveň. Centrální úroveň bude tvořena evropským nejvyšším žalobcem a dvaceti evropskými žalobci zastupujícími členské země, kteří budou sdruženi v tzv. kolegiu a budou rozhodovat o strategických otázkách. Na decentralizované úrovni budou úřad reprezentovat evropské pověřené žalobci, kteří mohou i nadále pracovat jako vnitrostátní veřejní žalobci. Úřad bude úzce spolupracovat s Eurojustem a s Evropským úřadem pro boj proti podvodům (OLAF), aby zajistil úspěšnější stíhání podvodníků a efektivnější zpětné získávání prostředků daňových poplatníků.

Zákon o mezinárodní justiční spolupráci stanovuje podmínky pro přeshraniční sledování orgánem České republiky (§ 62), pro přeshraniční sledování cizozemským orgánem (§ 63) nebo pro přeshraniční odposlech (§ 64), umožňuje-li tento úkon mezinárodní

smlouva. Podmínka stanovení mezinárodní smlouvou neplatí v případě přeshraničního sledování prostřednictvím technických nebo jiných prostředků bez přítomnosti policejního orgánu České republiky, resp. cizozemského orgánu.

Přeshraniční sledování přichází v úvahu se sousedními státy, se kterými má Česká republika uzavřeny následující smlouvy o policejní spolupráci¹³.

Česká republika má uzavřenu řadu dalších mezinárodních smluv o policejní spolupráci, které obsahují různé formy spolupráce a které byly vyhlášeny ve Sbírce mezinárodních smluv¹⁴.

- 13 S Polskou republikou – Smlouva o spolupráci v boji proti trestné činnosti, při ochraně veřejného pořádku a o spolupráci v příhraničních oblastech (č. 62/2007 Sb. m. s.).
S Rakouskou republikou – Smlouva o policejní spolupráci a o druhém dodatku k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 (č. 65/2006 Sb. m. s.).
Se Slovenskou republikou – Smlouva o spolupráci v boji proti trestné činnosti, při ochraně veřejného pořádku a při ochraně státních hranic (č. 26/2005 Sb. m. s.).
Se Spolkovou republikou Německo – Smlouva o dodatcích k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 a usnadnění jejího používání (č. 68/2002 Sb. m. s.), a Smlouva o policejní spolupráci (č. 48/2016 Sb. m. s.).
- 14 Albánská republika – Dohoda o spolupráci v boji proti trestné činnosti (č. 119/2009 Sb. m. s., včetně nóty č. 70/2012 Sb. m. s.).
Belgické království – Dohoda o policejní spolupráci (č. 78/2012 Sb. m. s.).
Bosna a Hercegovina – Smlouva o spolupráci v boji proti trestné činnosti, zejména terorismu, nelegálnímu obchodu s omamnými a psychotropními látkami a organizované trestné činnosti (č. 40/2014 Sb. m. s.).
Bulharská republika – Dohoda o spolupráci v boji proti trestné činnosti a při ochraně veřejného pořádku a bezpečnosti (č. 34/2011 Sb. m. s.).
Černá Hora – Smlouva o spolupráci v boji proti trestné činnosti (č. 1/2014 Sb. m. s.).
Francouzská republika – Smlouva o spolupráci v oblasti ochrany obyvatelstva, prevence a řešení mimořádných situací (č. 56/2016 Sb. m. s.).
Chorvatská republika – Dohoda o spolupráci v boji proti organizovanému zločinu, nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, terorismu a dalším druhům nebezpečné trestné činnosti (č. 110/2002 Sb. m. s.).
Italská republika – Dohoda o spolupráci v boji proti terorismu, organizovanému zločinu a nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (č. 37/2000 Sb. m. s.).
Lotyšská republika – Dohoda o spolupráci v boji proti terorismu, nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami a organizovanému zločinu (č. 44/2001 Sb. m. s.).
Makedonská republika – Dohoda o spolupráci v boji proti trestné činnosti (č. 23/2011 Sb. m. s.).
Moldavská republika – Dohoda o spolupráci v boji proti organizovanému zločinu, nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, terorismu a dalším druhům závažné trestné činnosti (č. 116/2004 Sb. m. s.).
Republika Srbsko – Dohoda o policejní spolupráci v boji proti trestné činnosti (č. 80/2011 Sb. m. s.).
Rumunsko – Smlouva o spolupráci v boji proti organizovanému zločinu, nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami a prekurzory, terorismu a další závažné trestné činnosti (č. 33/2003 Sb. m. s.).
Ruská federace – Smlouva o spolupráci v oblasti boje proti trestné činnosti (č. 92/2013 Sb. m. s.).
Stát Izrael – Smlouva o spolupráci v boji proti trestné činnosti (č. 41/2014 Sb. m. s.).
Švýcarská konfederace – Smlouva o policejní spolupráci v boji proti trestné činnosti (č. 105/2006 Sb. m. s.).
Ukrajina – Dohoda o spolupráci v boji proti organizovanému zločinu, terorismu a nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (č. 81/2006 Sb. m. s., včetně protokolu č. 82/2006 Sb. m. s. a č. 86/2006 Sb. m. s.).
USA – Dohoda o posilování spolupráce při prevenci a potírání závažné trestné činnosti (č. 65/2010 Sb. m. s.).

Česká republika má také platné (podepsané) další mezinárodní smlouvy o policejní spolupráci, které ale nebyly vyhlášeny ve Sbírce mezinárodních smluv (Sbírce zákonů)¹⁵.

2.3 Mezinárodní policejní spolupráce

Efektivní mezinárodní policejní spolupráce je na úrovni národních centrál SIRENE. V České republice je národní centrála SIRENE součástí odboru mezinárodní policejní spolupráce Policejního prezidia ČR.

Národní centrála SIRENE je stejně jako v ostatních členských státech schengenského prostoru ústředním místem především pro výměnu informací k pátracím záznamům v schengenském informačním systému a realizaci těchto záznamů ve spolupráci s bezpečnostními a justičními orgány členských států.

Mezi základní úkoly národní centrály SIRENE patří zejména

- a) pátrání po osobách a věcech na území schengenského prostoru, včetně pátrání na základě evropského zatýkacího rozkazu na území Evropské unie,
- b) součinnost při řešení problematiky osob, ke kterým je záznam v Schengenském informačním systému se zákazem vstupu do schengenského prostoru,
- c) využívání Schengenského informačního systému a realizace záznamů,
- d) výměna informací v schengenském prostoru a Evropské unii a její koordinace,
- e) součinnost při přeshraničním sledování a pronásledování,
- f) zastupování České republiky v orgánech Evropské unie.

Základ pracoviště byl položen v roce 2001 a 1. listopadu 2004 byla dosavadní převážně přípravná činnost překloupena do výkonné operační činnosti v souvislosti s realizací evropského zatýkacího rozkazu, na jehož implementaci v České republice se úzce podílelo. Již dříve národní centrála SIRENE plnila výkonné úkoly v souvislosti s přeshraničním sledováním podle dvoustranných smluv. Od připojení k schengenskému informačnímu systému 1. září 2007 zajišťuje národní centrála SIRENE pátrání po osobách i věcech

15 Chilská republika – Dohoda o spolupráci v boji proti mezinárodnímu terorismu, mezinárodní organizované trestné činnosti a nedovolenému obchodu s omamnými, psychotropními a radioaktivními látkami (platná od 27. 10. 1999).

Kyperská republika – Dohoda o spolupráci (platná od 7. 12. 1992).

Kyrgyzská republika – Dohoda o spolupráci v boji proti organizovanému zločinu, nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami a prekurzory, terorismu a dalším nebezpečným druhům trestné činnosti (platná od 9. 5. 1998).

Lítevníská republika – Dohoda o spolupráci (platná od 29. 3. 1996).

Maďarská republika – Dohoda o spolupráci v boji proti terorismu, při potlačování nedovoleného obchodu s omamnými a psychotropními látkami a organizovaného zločinu (platná od 27. 4. 1997).

Republika Kazachstán – Dohoda o spolupráci v boji proti organizovanému zločinu, nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, terorismu a dalším nebezpečným druhům trestné činnosti (platná od 20. 8. 1999).

Republika Slovinsko – Dohoda o spolupráci při potlačování nedovoleného obchodu s omamnými a psychotropními látkami a organizovaného zločinu a v boji proti terorismu (platná od 23. 5. 1999).

Republika Uzbekistán – Dohoda o spolupráci v boji s trestnou činností (platná od 20. 11. 1998).

Spojené království Velké Británie a Severního Irsku – Ujednání o spolupráci v otázkách boje proti terorismu, obchodování s narkotiky a organizovaného zločinu a v obecných otázkách bezpečnostní praxe (platná od 23. 7. 1990).

Tuniská republika – Dohoda o spolupráci (platná od 10. 5. 1999).

Turecká republika – Dohoda o spolupráci při potírání mezinárodního nedovoleného obchodu s omamnými a psychotropními látkami, mezinárodního terorismu a organizovaného zločinu (platná od 17. 3. 1998).

v schengenském prostoru v plném rozsahu. Pátrání cestou INTERPOLU se již pro členské státy neuplatní. Také došlo k plnému naplnění možností přeshraničních operací v rámci všech členských států.

Existence SIRENE je právně zakotvena v čl. 92 a čl. 108 Úmluvy k provedení Schengenské dohody¹⁶. Její činnost se řídí touto úmluvou, dalšími předpisy tzv. schengenského *acquis* a především příručkou SIRENE¹⁷.

Schengenský informační systém druhé generace (dále jen „SIS II“) byl zřízen podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1987/2006 (nařízení o SIS II) a podle rozhodnutí Rady 2007/533/SVV (rozhodnutí o SIS II) o zřízení, provozování a využívání Schengenského informačního systému druhé generace a představuje společný informační systém, který umožňuje příslušným orgánům v členských státech spolupracovat prostřednictvím výměny informací a je základním nástrojem pro používání ustanovení schengenského *acquis* včleněného do rámce Evropské unie. Tyto nástroje při svém použití nahrazují hlavu IV Úmluvy k provedení Schengenské dohody. SIS II nahrazuje schengenský informační systém první generace, který začal fungovat v roce 1995 a byl rozšířen v letech 2005 a 2007. V souladu s rozhodnutím o SIS II má přístup k některým kategoriím záznamů také EUROPOL a EUROJUST.

Příručka SIRENE obsahuje pokyny s podrobným popisem pravidel a postupů pro dvoustrannou nebo vícestrannou výměnu doplňujících informací.

EUROPOL má právo na přístup a přímé vyhledávání údajů vložených do SIS II podle článků 26, 36 a 38 rozhodnutí o SIS II. EUROPOL může od dotyčných členských států požadovat další informace v souladu s ustanoveními rozhodnutí o EUROPOLU¹⁸. V souladu s vnitrostátními právními předpisy je doporučeno navázat spolupráci s národní jednotkou EUROPOLU (dále jen „ENU“), aby se zajistilo, že centrála SIRENE je informována o jakékoli výměně doplňujících informací mezi Europolem a ENU v souvislosti se záznamy v SIS II. Ve výjimečných případech, kdy na vnitrostátní úrovni sděluje informace o záznamech v SIS II národní jednotka EUROPOLU, by měly být o tom informovány všechny strany komunikace, zejména centrála SIRENE, aby se zabránilo zmatkům.

Členové Eurojustu z jednotlivých států a jejich asistenti mají právo na přístup a přímé vyhledávání údajů vložených do SIS II podle článků 26, 32, 34 a 38 rozhodnutí o SIS II. V souladu s vnitrostátní právní úpravou by se s nimi měla navázat spolupráce s cílem zajistit hladkou výměnu informací v případě pozitivního nálezu. Zejména centrála SIRENE by měla být kontaktním místem pro členy Eurojustu a jejich asistenty z jednotlivých států pro doplňující informace, které se týkají záznamů v SIS II.

16 Úmluva k provedení Schengenské dohody ze dne 14. června 1985 mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo a Francouzské republiky o postupném rušení kontrol na společných hranicích (Schengenská prováděcí úmluva).

17 Prováděcí rozhodnutí Komise ze dne 26. února 2013 o příručce SIRENE a dalších prováděcích opatřeních k Schengenskému informačnímu systému druhé generace (SIS II) č. 2013/115/EU.

18 Nově nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/794 ze dne 11. května 2016 o Agentuře Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva (Europol).

Úlohou SIS II není nahrazovat ani kopírovat úlohu INTERPOLU. Ačkoliv se jejich úkoly mohou překrývat, zásady činnosti a spolupráce mezi členskými státy v rámci Schengenu se podstatně liší od zásad INTERPOLU. Proto je nezbytné stanovit pravidla spolupráce mezi centrály SIRENE a vnitrostátními ústředními (NCB).

V případě záznamů pořizovaných členskými státy mají záznamy SIS II a výměna všech informací o těchto záznamech vždy přednost před záznamy a informacemi vyměňovanými přes INTERPOL. Tato zásada je důležitá, zvláště jsou-li záznamy ve střetu. Jakmile je vytvořen záznam v SIS II, centrály SIRENE zajišťují veškerou komunikaci, která se týká záznamu, účelu jeho vytvoření a provedení opatření, která mají být přijata. Jestliže chce členský stát změnit komunikační kanály, musí být ostatní strany předem konzultovány. Tato změna kanálu je možná pouze ve zvláštních případech.

Vzhledem k přednosti záznamů SIS II před záznamy INTERPOLU je využívání záznamů INTERPOLU omezeno na výjimečné případy (tj. jestliže neexistuje ustanovení buď v úmluvě, nebo z technického hlediska není možné vložit záznam do SIS II, nebo jestliže nejsou k dispozici všechny potřebné informace k vytvoření záznamu SIS II). Mělo by se zabránit paralelním záznamům v SIS II a přes INTERPOL v schengenském prostoru. Záznamy, které jsou distribuovány přes kanály INTERPOLU a které se také týkají schengenského prostoru nebo jeho částí, jsou označeny takto: „s výjimkou států Schengenu“.

Spolupráce přes centrály SIRENE se zakládá na těchto zásadách.

- Každá centrála SIRENE je plně provozuschopná 24 hodin denně sedm dní v týdnu. Poskytování technické a právní analýzy, podpory a řešení je také dostupné 24 hodin denně sedm dní v týdnu.
- Každá centrála SIRENE vybuduje vnitřní infrastrukturu, která zaručí kontinuitu řídicí, personální a technické infrastruktury.
- Na veškerý personál SIRENE se použijí příslušná vnitrostátní pravidla služebního tajemství nebo jiné srovnatelné povinnosti zachování důvěrnosti. Tato povinnost se použije také poté, co uvedené osoby odejdou z funkce nebo zaměstnání.
- Za účelem splnění požadavku poskytovat doplňující informace mají zaměstnanci SIRENE přímý nebo nepřímý přístup ke všem příslušným vnitrostátním informačním a odborným poradenským zdrojům.
- Za účelem dosažení maximální účinnosti v dvoustranné komunikaci mezi centrály SIRENE se používá jazyk, se kterým jsou obeznámeny obě strany.
- Centrála SIRENE co nejdříve odpoví na všechny žádosti o informace o záznamech a o postupech při pozitivním nálezu podané jinými členskými státy přes centrály SIRENE. V každém případě je odpověď poskytnuta do 12 hodin.
- Bohaté zkušenosti zaměstnanců jsou základem toho, že jsou schopni pracovat z vlastní iniciativy, a tedy účinně vyřizovat případy. Proto je žádoucí nízká fluktuace zaměstnanců, což vyžaduje jednoznačnou podporu vedení, které vytvoří pracovní prostředí s přenesenou odpovědností. Členské státy se vyzývají, aby přijaly vhodná opatření k zamezení ztrát v oblasti kvalifikace a odborné praxe, jež jsou zapříčiněny fluktuací zaměstnanců.

- Zaměstnanci centrály SIRENE mají jazykové znalosti, které zahrnují co nejširší škálu jazyků, a zaměstnanci konající službu jsou schopni komunikovat se všemi centrály SIRENE.

Mají nezbytné znalosti o

- vnitrostátních, evropských a mezinárodních právních aspektech,
- svých vnitrostátních donucovacích orgánech a
- vnitrostátních a evropských soudních systémech a systémech imigrační správy.
- V centrále SIRENE by měly být dostupné odborné právnícké znalosti pro běžné i výjimečné případy. V závislosti na případě je mohou poskytovat všichni zaměstnanci s potřebným právníkým vzděláním nebo odborníci ze soudních orgánů.

2. 4 Prostředky z dalších právních oblastí

2. 4. 1 Prostředky podle zákona o Policii České republiky

Podle ZoP lze při odhalování a dokazování organizovaného zločinu využít podpůrné operativně pátrací prostředky, kterými jsou informátor, krycí prostředky, zabezpečovací technika a zvláštní finanční prostředky. Blíže je popsán informátor a zabezpečovací technika (§ 72 až 77).

2. 4. 1. 1 Informátor

Informátorem se rozumí fyzická osoba, která poskytuje příslušníkům Policie ČR informace nebo služby při předcházení trestným činům, při získávání poznatků o trestné činnosti, v souvislosti s trestním řízením a v souvislosti se zajišťováním krátkodobé ochrany osoby. Tyto informace a služby poskytuje takovým způsobem, aby nebyla vyzrazena její spolupráce s Policií ČR.

Zejména při odhalování a dokazování organizovaného zločinu je snaha pachatelů této trestné činnosti, resp. jejich obhájců, o zjištění totožnosti informátorů.

Sdělením totožnosti osob, označených jako informátoři na žádost podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, by byly poskytnuty osobní údaje těchto osob a hrozilo by vyzrazení jejich spolupráce s Policií ČR, která je povinna chránit identitu informátorů – proto musí být obdobná žádost s odkazem na § 8a uvedeného zákona, ve spojení s § 73 ZoP, odmítnuta. Povinný subjekt může poskytnout informace, týkající se osobnosti, projevů osobní povahy, soukromí a osobní údaje jen v souladu s právními předpisy na jejich ochranu, přičemž omezujícím předpisem pro poskytnutí požadované informace je právě ZoP.¹⁹

V policejní praxi se vyskytl případ, kdy v konkrétní trestní věci policejní orgán požádal soud povolení odposlechů. Návrh na povolení odposlechů mimo jiné odůvodnil relevantními informacemi, které obdržel od informátora. Soudce se nicméně v rozporu se

19 Rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 11 A 144/2012 – 56.

standardním postupem nespokojil s obdrženými informacemi a postavil policejní orgán před rozhodnutí: pokud chce získat povolení k odposlechu, musí předložit soudci tzv. svazek informátora, který mimo jiné obsahuje i informaci o pravé totožnosti informátora.

Zákon nikde nehovoří o tom, že by součástí odůvodnění žádosti musela být individuální identifikace konkrétních zdrojů informací, natož dokonce prozrazení totožnosti informátora. Současně je třeba zdůraznit, že ani k ověření výše uvedených podmínek není znalost totožnosti informátora nezbytná.

Úkolem soudce totiž není přešetřit již provedené šetření policejního orgánu a osobně zkontrolovat pravdivost jím uváděných informací. Úkolem soudce je zvážit, zda je toho názoru, že z uváděných okolností plyne, že byly zákonné podmínky použití odposlechu splněny a současně, že je v dané situaci odposlech vůbec potřeba. Jednak soudce fakticky nemá možnost jak sám kontrolovat pravdivost údajů v odůvodnění žádosti, jednak kontrola zákonnosti postupu policejního orgánu po zahájení úkonů v trestním řízení je především záležitostí dozorového státního zástupce.

Podstata fungování zákonem zavedeného institutu informátora je v tom, že jde o osoby, které jsou ochotny poskytnout policii informace důležité pro trestní řízení, nicméně pouze za podmínky utajení tohoto faktu, včetně utajení své totožnosti. Tento fakt platil, platí a bude platit bez ohledu na to, jaká bude právní úprava ZoP nebo trestního řádu. To totiž vyplývá jednoduše z povahy situace, ve které se informátor nachází: tedy že je ochoten sdělit informace, nicméně pokud by se vyrazilo, že je sdělil, hrozí jemu či jeho blízkým závažná újma. Proto snahy odkrýt totožnost informátora vždy narušují klíčovou podmínku, kterou si informátor vůči policii klade a bude vždy klást, a tím pádem narušují i samotnou možnost fungování a přínos tohoto institutu. Je zřejmé, že pokud budou orgány činné v trestním řízení vyrazovat totožnost informátorů, či nebudou schopny udržet ji v tajnosti, žádné cenné informace již od informátorů stát neobdrží.

Zákon totiž stanoví utajení přímo jako definiční znak informátora. Je třeba zdůraznit, že ZoP je stejně tak zákonem jako jiné zákony, např. trestní řád a nelze proto jeho ustanovení v trestním řízení jakoby přehlížet např. s výslovným či implicitním odkazem na to, že snad platí jen to, co je uvedeno v trestním řádu. Požadavek zákona, že spolupráce informátora s policií nesmí být vyzrazena, nelze vykládat jinak, než že se konkrétní informace o této spolupráci, zejména totožnost informátora, nesmí dostat mimo policejní sbor. Tak je tomu i ve všech demokratických právních řádech, kdy je respektován prostý fakt, že efektivně využít informací spolupracovníků policie nelze jinak, než při zachování přísného utajení, protože to je jednou ze základních podmínek, kterou si každý informátor klade; v opačném případě by žádní informátoři nikdy policii žádnou informaci neposkytli a v celé řadě závažných kriminálních kauz by se nikdy kauza ani nedostala před soud.

Je na místě zdůraznit, že podobným problémem se již zabýval Ústavní soud ve svém usnesení č. II. ÚS 812/2006, kdy policista odmítl odpovědět na otázku, zda je určitý svědek informátorem, s tím že povinností policisty je postupovat tak, aby totožnost informátorů nebyla prozrazena. Soud pak tuto situaci zhodnotil tak, že motivem policisty byla pouze

snaha neodtajnit totožnost informátora a nikoliv snaha utajit stěžovatelem namítanou policejní provokaci a argument policisty přijal. Tedy i Ústavní soud respektuje specifika tohoto institutu.²⁰

Z uvedeného lze také dovodit rozdíl mezi informátorem a spolupracujícím obviněným. Informátorem je fyzická osoba, která poskytuje Policii ČR informace nebo služby takovým způsobem, aby nebyla vyražena nejen její totožnost, ale i samotná její spolupráce s Policií ČR. Spolupracující obviněný je osoba (obviněná z trestného činu), která pomáhá objasnit určitou trestnou činnost za podmínek stanovených trestním řádem. Informátorovi může být za jeho činnost poskytnuta odměna (věcný dar), kdežto pro obviněného je „odměnou“ snížení trestu odnětí svobody, resp. upuštění od potrestání. Vlastní spolupráce spolupracujícího obviněného není na rozdíl od spolupráce informátora nijak utajována. Je tedy otázka, kdy spolupracujícímu obviněnému bude „pouze“ snížen trest odnětí svobody a bude mu nařízen výkon trestu, jaké „podmínky“ bude ve výkonu trestu mít, poté co spolupracoval s orgány činnými v trestním řízení. Zde by de lege ferenda bylo vhodné uvažovat o určité ochraně spolupracujících obviněných (speciální oddělení ve věznicích apod.).

2. 4. 1. 2 Zabezpečovací technika

Se zabezpečovací technikou (§ 76 ZoP) souvisí také ustanovení § 69 a 70 ZoP získávání poznatků o trestné činnosti.

Z výše uvedených ustanovení vyplývá, že policista je oprávněn používat zabezpečovací techniku při předcházení trestným činům, při získávání poznatků o trestné činnosti nebo v souvislosti s trestním řízením v prostředí, kde lze důvodně předpokládat získání poznatků důležitých pro zamezování, odhalování a dokumentování trestných činů, ke zjišťování jejich pachatelů a k předcházení těmto trestným činům. Tuto činnost policista provádí se zastíráním skutečného účelu své činnosti. Účelem použití zabezpečovací techniky je však vždy předcházení nebo odstranění ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti.

Zabezpečovací technikou je ve smyslu uvedeného ustanovení nejrůznější technika, zákon nepředjímá konkrétní charakter této techniky zejména v souladu s realitou stále se rozvíjejících nových technologií. Zabezpečovací technikou mohou být např. různé signalizační systémy, nástrahové systémy instalované za účelem dokumentování určité činnosti či sběru stop nebo informací, systémy ke střežení objektů apod.

Podpůrné operativně pátrací prostředky jsou dále upraveny interními akty řízení Policie ČR.

Jedná se o závazný pokyn policejního prezidenta č. 15/2016, o operativně pátrací činnosti a zřizování pracovních týmů a pracovních skupin, který obecně stanovuje, co je operativně pátrací činnost apod. Ve výkladovém čl. 2 písm. c) prostředky operativně pátrací činnosti jsou „podpůrné operativně pátrací prostředky, operativně pátrací prostředky, další úkony prováděné utajovaným způsobem a opatření k zabezpečení ochrany operativně pátrací činnosti uvedená v čl. 3“, a v písm. d) stejného článku operativně pátrací činností „postup oprávněných policistů při získávání poznatků o trestné činnosti převážně

²⁰ Viz stanovisko odboru bezpečnostní politiky MV ze dne 5. října 2010.

utajovaným způsobem a při používání příslušných prostředků operativně pátrací činnosti v souvislosti s předcházením trestným činům, vyhledáváním, odhalováním, objasňováním a dokumentováním skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a v souvislosti s plněním úkolů policejních orgánů v trestním řízení“.

Dále závazný pokyn policejního prezidenta č. 16/2009, kterým se upravuje jednotný postup příslušníků Policie České republiky při vyžadování použití zabezpečovací techniky a závazný pokyn policejního prezidenta č. 17/2009, kterým se upravuje postup specializovaných pracovišť při použití zabezpečovací techniky.

Jak je uvedeno výše použití zabezpečovací techniky podle obecného ustanovení § 72 ZoP je možné i při předcházení trestným činům, při získávání poznatků o trestné činnosti (§ 69 ZoP), v souvislosti s trestním řízením atd.

Jde buď o preventivní nasazení této techniky v rámci obecného předcházení trestné činnosti, nebo i v případě, že již existují určité poznatky o možné trestné činnosti a policie postupuje v rámci institutu získávání poznatků o trestné činnosti podle § 69 ZoP (ve spojení s § 158 odst. 1 trestního řádu, tj. v rámci operativně pátrací činnosti), nicméně tyto dostupné poznatky nejsou dostatečně určité pro zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 trestního řádu.

Pokud jde však o situaci, kdy jsou známy konkrétní skutečnosti, které důvodně nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a tedy odůvodňují zahájení úkonů trestního řízení, je třeba trestní řízení podle § 158 odst. 3 trestního řádu zahájit a příslušnou techniku pak nasadit v režimu sledování osob a věcí podle § 158d odst. 2, resp. 3 trestního řádu s povolením státního zástupce (popř. s dodatečným povolením státního zástupce podle § 158d odst. 5 trestního řádu), resp. soudce.

Za právní zhodnocení situace a rozhodnutí, zda by měly být zahájeny úkony trestního řízení podle § 158 odst. 3 trestního řádu a zda by příslušná technika měla být použita v rámci postupu podle § 158d odst. 2, resp. 3 trestního řádu, nebo podle § 69, 72 a 76 ZoP ve spojení s § 158 odst. 1 trestního řádu, odpovídá policejní orgán, resp. osoba odpovědná za vedení trestního, resp. kriminálního spisu. (Po zahájení úkonů trestního řízení se navíc policejní orgán řídí i podle případných pokynů státního zástupce a případné právní hodnocení postupu policejního orgánu je taktéž věcí dozorujícího státního zástupce.)

Podpůrné operativně pátrací prostředky jsou instituty policejního práva, které nasazení operativně pátracích prostředků umožňují a podporují, než aby jejich bezprostředním účelem bylo opatření důkazů pro trestní řízení.

Podle § 62 ZoP

„(1) Policie může, je-li to nezbytné pro plnění jejích úkolů, pořizovat zvukové, obrazové nebo jiné záznamy osob a věcí nacházejících se na místech veřejně přístupných a zvukové, obrazové nebo jiné záznamy o průběhu úkonu.

(2) Jsou-li k pořizování záznamů podle odstavce 1 zřízeny stálé automatické technické systémy, policie informace o zřízení takových systémů vhodným způsobem uveřejní.“

Pořizování záznamů slouží pro předcházení ohrožení veřejného pořádku, získávání podkladů pro zahájení trestního řízení, při zajišťování bezpečnosti osob a majetku, při operativně pátrací činnosti nebo při zaznamenávání policejních úkonů, včetně policejních zákroků. Toto zákonné zmocnění je potřebné jak s ohledem na ochranu osobnostních práv podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (tzv. úřední licence umožňující bez svolení pořizovat obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy) i podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů (ke zpracování osobních údajů není třeba souhlasu subjektu údajů, pokud se provádí na základě zvláštního zákona). Záznamy mohou být použity pouze pro plnění úkolů stanovených policií (§ 2 ZoP). Význam spočívá v tom, že dokumentuje určitou událost, která je neopakovatelná a zcela jedinečná.

Při všech případech pořizování záznamů osobní povahy je třeba respektovat právo fyzické osoby na ochranu osobnosti, zejména lidské důstojnosti, soukromí a projevů osobní povahy a musí být splněn znak nezbytnosti těchto záznamů pro plnění daného úkolu policie.

Policie ČR může záznamy pořizovat v místě veřejně přístupném, pokud je to potřeba k plnění kteréhokoliv z jejich úkolů, nicméně pořízení záznamu může být provedeno jak z místa veřejně přístupného, tak i z místa neveřejného, kdy je potřeba souhlas vlastníka nebo uživatele objektu. Pořizovat záznamy lze zjevně nebo utajeně.

V případě, že je záznam místa veřejně nepřístupného (objekty fyzických a právnických osob), je nutný souhlas osoby (všech osob, do jejichž práv a svobod se zasahuje), které se má záznam týkat, nebo je nutné postupovat v souladu s ustanovením § 158d trestního řádu.

Za místo veřejně přístupné je třeba považovat prostor určený pro široký okruh lidí, kdy limitem může být účel přístupu (přeprava, ubytování) nebo vymezení doby přístupu (provozní doba) a všechna veřejná prostranství (náměstí, ulice, parky, tržiště, chodníky, veřejná zeleň apod., která slouží k obecnému používání), a to bez ohledu na jejich vlastnictví (nález Ústavního soudu – Pl. ÚS 21/02).

Policie uvedeným způsobem získává informace plošně, bez výběrové selekce.

V trestním řízení mohou být záznamy jako důkaz použity, pokud byly pořízeny jako nedokladné nebo neopakovatelné úkony a bez zbytečného odkladu byly zahájeny úkony trestního řízení podle § 158 odst. 3 trestního řádu nebo po zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 trestního řádu.

Sledováním osob a věcí (§ 158d trestního řádu) se rozumí získávání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky.

Pro rozlišení, zda postupovat podle ZoP nebo podle trestního řádu je vždy klíčové posouzení konkrétních okolností. Je třeba při tomto rozhodování vždy brát ohled na účel použití příslušné techniky.

Použití ZoP a jeho § 62 je možné pouze pro plošné získávání informací, tedy nejčastěji využitelné pro získávání podkladů pro obecnou kriminalitu, kdy je „monitorováno“ určité místo veřejně přístupné za účelem zjištění možného páchaní trestné činnosti.

Naopak, je-li cílem záznamu jednání konkrétní osoby, resp. osob, nejedná se o plošné získávání informací a je tedy nutné pořídít záznam jednání těchto osob v rámci § 158d trestního řádu sledování osob a věcí po zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 trestního řádu) nebo jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon. Trestní řád využitelnost informací získaných v rámci sledování osob a věcí (§ 158d trestního řádu) jako důkazu v trestním řízení podmiňuje souhlasem státního zástupce, resp. soudce. Tyto souhlasy není možné obejít porušením záznamu osoby v rámci § 62 ZoP.

Nicméně pořízení záznamu konkrétní osoby bez využití institutu sledování osob a věcí (§ 158d trestního řádu) není nezákonnou činností policisty, neboť mu tuto činnost umožňuje velmi obecný § 69 ZoP, ale tyto záznamy nelze využít jako důkazy v trestním řízení, mají pouze informační (operativní) charakter pro další postup policejního orgánu.

Ze shora uvedeného vyplývá, že použití techniky pro obrazový záznam lze provádět ve třech „režimech“. Pro rozhodnutí, který „režim“ zvolit je nutno předem rozhodnout, pro jaký účel záznam bude třeba.

1. Za využití § 62 ZoP, kdy je monitorováno určité veřejně přístupné místo. Pořizování záznamů slouží pro předcházení ohrožení veřejného pořádku, získávání podkladů pro zahájení trestního řízení, při zajišťování bezpečnosti osob a majetku, při operativně pátrací činnosti.

2. Využití technických prostředků jako záznamové techniky za podmínek § 76 ZoP a závazného pokynu policejního prezidenta č. 16/2009, kterým se upravuje jednotný postup příslušníků Policie České republiky při vyžadování použití zabezpečovací techniky a závazného pokynu policejního prezidenta č. 17/2009, kterým se upravuje postup specializovaných pracovišť při použití zabezpečovací techniky. Zabezpečovací technika je určena k předcházení nebo odstranění ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti, nikoliv cíleně k dokumentaci trestné činnosti.

3. Za využití institutu sledování osob a věcí podle § 158d trestního řádu. Tento institut je nutno využít pro získávání poznatků o osobách a věcech pro trestní řízení, které mají sloužit jako důkaz v trestním řízení.

2. 4. 1. 3 Žádost o informace získané při správě daní

Specializovaný útvar Policie ČR určený policejním prezidentem může pro účely trestního řízení nebo pro účely zahájení trestního řízení žádat od správce daně informace získané při správě daní, je-li to nezbytné pro plnění konkrétního úkolu v oblasti boje proti korupci, terorismu, organizovanému zločinu, daňové, finanční a závažné hospodářské kriminalitě a legalizaci výnosů z trestné činnosti. Poskytnutí informací podle tohoto ustanovení není porušením povinnosti mlčenlivosti podle daňového řádu (§ 71a ZoP).

Uvedené ustanovení je součástí ZoP, i když by mělo být spíše součástí zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu, ve znění pozdějších předpisů. Do ZoP bylo toto ustanovení doplněno zákonem č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů, kdy jedním ze změněných souvisejících zákonů byl i ZoP.

Ustanovení lze využít jak pro již zahájená trestní řízení, tak i v případech před zahájením úkonů trestního řízení ve smyslu § 158 odst. 3 trestního řádu, aniž by informace získané při správě daní bylo nutné vyžadovat cestou státního zástupce podle § 8 odst. 2 trestního řádu. Informace od správce daně jsou informace, na které se jinak vztahuje povinnost mlčenlivosti podle zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu, ve znění pozdějších předpisů. Oprávnění mohou využívat specializované útvary Policie ČR, které policejní prezident určil svým pokynem č. 143/2014.

Ve specializovaných útvech Policie ČR jsou k vyžadování informací od správce daně určeni vybraní příslušníci Policie ČR, kteří disponují dokladem o speciálním určení.

Informace od správce daně získané postupem podle § 71a ZoP lze využít pouze pro zde vymezené oblasti trestné činnosti.

Prolamování daňové mlčenlivosti ve vztahu k trestnímu řízení podle daňového řádu (zákon č. 280/2009 Sb.) již nepočítá se zachováním nezprostředkovaného přístupu specializovaných policejních útvarů pro oblast boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, teroristickým aktivitám a vyhledávání zdrojů, z nichž jsou financovány, a boje se závažnou hospodářskou trestnou činností, korupcí a organizovaným zločinem k údajům z daňového řízení.

Znění daňového řádu (§ 53 zákona č. 280/2009 Sb.) sice umožňuje prolomit daňovou mlčenlivost v případech trestního řízení o

- některém z trestných činů daňových a poplatkových, který se týká porušení povinnosti při správě daní,
- trestném činu, jehož nepřekažení nebo neoznámení je trestným činem,
- trestném činu dotačního podvodu, trestném činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění a trestném činu poškození finančních zájmů Evropské unie,
- některém z trestných činů proti výkonu pravomoci orgánu veřejné moci a úřední osoby, některém z trestných činů úředních osob, některém z trestných činů úplatkářství a trestném činu maření výkonu úředního rozhodnutí, nebo
- trestném činu udávání padělaných a pozměněných peněz, padělání a pozměňování veřejné listiny, nedovolené výroby a držení pečetidla státní pečeti a úředního razítka, nicméně ve svém důsledku se jedná o zúžený okruh skutkových podstat, u kterých lze institut prolomení mlčenlivosti využít (např. některé skutkové podstaty, u kterých není možné informace z daňového řízení získat – § 186 kuplířství, § 188 šíření pornografie, § 189 výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, § 211 provozování nepoctivých her a sázek a celá řada skutkových podstat hospodářské kriminality týkajících se korupce, organizovaného zločinu a legalizace výnosů z trestné činnosti). Jednak pod tento výčet nelze podřadit veškerou hospodářskou kriminalitu, a dále, a to zejména, dochází k jednoznačnému omezení skutkových podstat v případech boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.

2. 5 Prostředky orgánů Celní správy České republiky

Policejním orgánem ve smyslu § 12 odst. 2 trestního řádu jsou pověřené celní orgány v řízení o trestných činech spáchaných porušením celních předpisů a předpisů o dovozu, vývozu nebo průvozu zboží, a to i v případech, kdy se jedná o trestné činy příslušníků ozbrojených sil nebo bezpečnostních sborů, a dále porušením právních předpisů při umístění a pořízení zboží v členských státech Evropských společenství, je-li toto zboží dopravováno přes státní hranice České republiky, a v případech porušení předpisů daňových, jsou-li celní orgány správcem daně podle zvláštních právních předpisů.

Pověřené celní orgány mohou konat jen prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (mohou také podle § 161 odst. 8 trestního řádu provést na základě dožadání jednotlivé úkony vyšetřování).

V rámci příprav nového trestního řádu bylo také diskutováno možné rozšíření činnosti o vyšetřování pověřených celních orgánů v rámci jejich působnosti pro prověřování.

Pověřené celní orgány, které jsou policejním orgánem, mají při prověřování stejná oprávnění jako ostatní policejní orgány.

Pověřeným celním orgánem (ve smyslu § 12 odst. 2 trestního řádu) je nově pouze Generální ředitelství cel – § 4 odst. 1 písm. d) zákona č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky (dále jen „zákon o celní správě“).

Pověřený celní orgán je příslušný k prověřování podezření trestných činů spáchaných porušením celních předpisů a předpisů o dovozu, vývozu nebo průvozu zboží, kterými jsou např. zákon

- č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem a o doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů,
- č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty,
- č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon),
- č. 63/2000 Sb., o ochraně před dovozem subvencovaných výrobků a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 13/1993 Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů,
- č. 214/2002 Sb., o vývozu některých kulturních statků z celního území Evropských společenství,
- č. 440/2003 Sb., o nakládání se surovými diamanty, o podmínkách jejich dovozu, vývozu a tranzitu a o změně některých zákonů,
- č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty,
- č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy),
- č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů,

- č. 594/2004 Sb., jímž se provádí režim Evropských společenství pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování a tranzitu zboží dvojího užití,
- č. 355/2014 Sb., o působnosti orgánů Celní správy České republiky v souvislosti s vymáháním práv duševního vlastnictví,
- č. 242/2016 Sb., celní zákon.

Pověřený celní orgán je dále příslušný k prověřování podezření trestných činů spáchaných porušením daňových předpisů, jsou-li celní orgány správcem daně podle zvláštních právních předpisů, kterými jsou zejména zákon

- č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních,
- č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty,
- č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů.

Orgány Celní správy České republiky (dále jen „celní správa“) mají další oprávnění vyplývající ze zákona o celní správě. Část šestá upravuje mezinárodní spolupráci. V rámci mezinárodní spolupráce může celní správa při výkonu své působnosti vyplývající z mezinárodních smluv používat operativně pátrací prostředky, odposlech a záznam telekomunikačního provozu stanovené trestním řádem při provádění dohledu nad osobami, o kterých existují závažné důvody předpokládat, že porušují nebo porušily právní předpisy druhé smluvní strany s tím, že tyto prostředky mohou být použity pouze, pokud by porušení právních předpisů druhé smluvní strany, v případě, že by k němu došlo na území České republiky, bylo posuzováno podle trestního zákona jako úmyslný trestný čin (§ 63).

Byť to trestní řád výslovně neuvádí, lze tedy usuzovat, že celní orgány by mohly takto použít i agenta, ale jen v rámci mezinárodní spolupráce. V trestním řádu však jakákoliv úprava povolení použití agenta ve vztahu k celním orgánům chybí.

Podle zákona o celní správě může celní správa při předcházení trestným činům, při získávání poznatků o trestné činnosti, v souvislosti s řízením o trestných činech a při výkonu působnosti orgánů celní správy vyplývající z mezinárodních smluv používat podpůrné operativně pátrací prostředky, kterými jsou krycí prostředky, zabezpečovací technika, zvláštní finanční prostředky a využití informátora.

Podmínky pro použití podpůrných operativně pátracích prostředků jsou obdobné, jako je použití těchto prostředků podle ZoP. Částečná odlišnost je v účelu použití zabezpečovací techniky, kdy celní správa může zabezpečovací techniku použít k zabezpečení ochrany majetku a zamezení nedovolené manipulaci se zbožím a dále k dokumentování skutečností nasvědčujících porušování právních předpisů v oboru působnosti orgánů celní správy.

2. 6 Daňová Kobra

ne 11. dubna 2014 uzavřelo Ministerstvo vnitra a Ministerstvo financí dohodu o spolupráci, výměně informací a koordinaci při boji proti daňovým únikům a daňové kriminalitě s primárním cílem zajištění řádného výběru daní, případně navrácení nelegálně získaných prostředků do státního rozpočtu.

Na plnění této dohody se za Ministerstvo financí podílí Finanční správa České republiky a Celní správa České republiky. Za Ministerstvo vnitra plní úkoly dohody Policie České republiky.

Po podpisu dohody v roce 2014 probíhala spolupráce na centrální úrovni, kdy za Policii České republiky byl určeným pracovištěm Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování.

V prosinci 2014 byla daňová Kobra rozšířena z centrální úrovně na úroveň regionální a na plnění dohody se za Policii České republiky začaly podílet také krajská ředitelství policie.

Na počátku roku 2015 byla dále určená pracoviště za Policii České republiky rozšířena o expozitury Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování.

Na centrální úrovni součinnost dnes vykonává Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování, Generální finanční ředitelství (nebo s jeho vědomím jiný orgán finanční správy) a Generální ředitelství cel (nebo s jeho vědomím jiný orgán celní správy).

Na regionální úrovni součinnost vykonává krajské ředitelství policie, finanční správa a celní správa na regionální úrovni.

Daňová Kobra není žádná organizace, ale forma meziresortní spolupráce na případech významné součinnosti alespoň dvou ze tří partnerů projektu.

Spolupráce správce daně a policejního orgánu probíhá již od vyhledávání protiprávní činnosti formou sdílení sil a prostředků (kromě výměny informací).

Veškerá spolupráce probíhá na základě stávajících právních předpisů zejména

- ZoP,
- trestní řád,
- daňový řád (zákon č. 280/2009 Sb.),
- zákon o celní správě.

Dohoda nepřináší žádná další oprávnění uvedených orgánů.

2.7 Působnost Finančně analytického úřadu při odhalování a dokazování organizovaného zločinu

Finančně analytický úřad je podřízen Ministerstvu financí, vykonává působnost podle zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „AML zákon“), tedy boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, kterou se rozumí jednání sledující zakrytí ne-

zákonného původu jakékoliv ekonomické výhody vyplývající z trestné činnosti s cílem vzbudit zdání, že jde o majetkový prospěch nabytý v souladu se zákonem a boj proti financování terorismu.

Na činnost Finančně analytického úřadu dopadá také zákon č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí, ve znění pozdějších předpisů, jehož předmětem je uskutečňování mezinárodních sankcí za účelem udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu.

Na činnost Finančně analytického úřadu má dále vliv nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 189/2005, o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící, nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2015/847, o informacích doprovázejících převody peněžních prostředků a o zrušení nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1781/2006, směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES.

Finančně analytický úřad, resp. jeho pracovníci, jsou vázáni povinností mlčenlivosti (§ 38 AML zákona), které se nemohou dovolávat mimo jiné (§ 39 AML zákona) vůči

- orgánu činnému v trestním řízení, pokud provádí řízení o trestném činu souvisejícím s legalizací výnosu z trestné činnosti nebo financováním terorismu, anebo jedná-li se o splnění oznamovací povinnosti vztahující se k takovému trestnému činu,
- specializovaným policejním složkám pro vyhledávání legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, pokud jde o informace získané podle § 42 odst. 3, kterými jsou údaje o plnění oznamovací povinnosti stanovené v § 41 (oznamovací povinnost při přeshraničních převozech) včetně případů, kdy došlo k porušení této povinnosti.

Současně zjistí-li úřad skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, podá oznámení podle trestního řádu a současně orgánu činnému v trestním řízení poskytne všechny související informace z výsledků vlastního šetření (§ 32 odst. 1).

V rámci novely AML zákona došlo k úpravě ustanovení § 32 tak, že Finančně analytický úřad předává skutečnosti významné pro činnost nejen dosud uvedeným orgánům (orgánům Finanční správy České republiky nebo celním orgánům), ale nově také Policii ČR.

Vzhledem k tomu, že Finančně analytický úřad při své činnosti získá daleko širší okruh informací, bylo by vhodné upravit povinnost mlčenlivost, resp. výjimky z této povinnosti tak, aby se výjimka z povinnosti mlčenlivosti Finančně analytického úřadu vůči orgánům činným v trestním řízení netýkala pouze podezření na legalizace výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu.

Orgány veřejné moci by měly vzájemně spolupracovat a předávat si informace, které získaly při své činnosti, zejména informace týkající se podezření ze spáchání trestného činu.

AML zákon stanoví subjektům, na které se vztahuje, základní mantinely, ve kterých se mohou pohybovat, ale v rámci těchto mantinelů se již povinné osoby musí samy aktivně rozhodovat, samy aplikovat jednotlivá zákonná ustanovení na konkrétní situace vyskytující se v rámci jejich činnosti.

Pokud jde o oblast hazardních her, předchozí znění AML zákona mezi povinné osoby zahrnovalo pouze kasina. Na základě požadavků evropské směrnice, ale i dosavadních výsledků připravovaného národního hodnocení rizik, byl tento okruh rozšířen tak, aby se vztahoval na téměř všechny provozovatele hazardních her, s výjimkou těch, u kterých je zanedbatelné riziko z hlediska zneužití pro praní peněz či financování terorismu.

Dílní změny v souladu s evropskou směrnicí dále upravily například snížení částky hotovostní platby, při níž musí každý podnikatel identifikovat svého klienta (z 15.000 na 10.000 €), zohlednění zavedení institutu svěrenských fondů do našeho právního řádu, zahrnutí osob poskytujících služby spojené s virtuální měnou do okruhu povinných osob nebo zavedení důslednější kontroly klienta i vůči domácím „politicky exponovaným osobám“.

3.

Vybrané nástroje postihu organizovaného zločinu v ekonomické oblasti

Mezi nejefektivnější nástroje postihu organizovaného zločinu patří ty, které snižují jeho ekonomickou sílu a tím omezují možnosti, které tato síla druhotně vytváří. Mezi tyto nástroje patří všechny, které vytvářejí podmínky pro zjištění, zajištění a odčerpání výnosů z trestné činnosti a dále nástroje, které spadají do systému zjišťování informací o skutečných majitelích právnických osob.

3. 1 Úvodní část

Z dostupných zdrojů²¹ vztahujících se k ekonomické problematice existence a forem organizovaného zločinu plyne, že organizované zločinecké skupiny usilují o ovládnutí trhů jak kriminální, tak legální ekonomiky. Tento proces má globální charakter a postupně dochází i na území České republiky k přechodu od systému organizovaných zločineckých skupin k systému organizovaného zločineckého prostředí. Tato změna je charakteristická vytvářením paralelní ekonomiky, klientelistického prostředí ve společnosti a ovlivňováním politickoekonomických rozhodnutí nenásilnými kriminálními prostředky (zejména korupcí, nástroji pro anonymizaci majetku a zastření vlastnických struktur v obchodních společnostech).

Uvedený trend lze pozorovat již před cca dvaceti lety. Seundorfová uvádí, že „mezi jednotlivými zločineckými skupinami existuje volné propojení vazeb (tzv. síťová nebo horizontální struktura). Zároveň se jedná o propojení jednotlivých pachatelů nebo zločineckých skupin tím způsobem, že se zločinci při obstarávání kontaktů v kriminálním prostředí nebo při realizaci jednotlivých obchodů navzájem podporují. Pomáhají si především pachatelé stejného původu. V rámci zločineckých skupin rozlišujeme zásadně mezi klasickými skupinami a skupinami nového druhu. Ke klasickým zločineckým skupinám patří hierarchizované organizační formy, jaké jsou zjišťovány u italských, latinskoamerických, tureckých (kurdských) a částečně také u asijských zločineckých uskupení (tzv. vertikální organizace). Pod pojmem skupiny nového druhu se rozumí zločinecké skupiny, které jsou odděleny (odpojeny) od tradičních skupin, tato forma zločineckých uskupení se vyskytuje často v Německu a Rusku.“ (Seundorf, 2001)

21 viz Odbor bezpečnostní politiky MV. *Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2011–2014*, kde na str. 4 je uvedeno že, pachatelé stále častěji operují ve skupinách, jejichž vnitřní organizace a postupy jsou čím dál sofistikovanější. Mezi hlavní trendy organizovaného zločinu patří diverzifikace a rozšiřování nelegálních aktivit směrem k méně násilné a méně rizikové, ovšem o to více výdělečné trestné činnosti. Nejefektivnější zbraní organizovaného zločinu je přizpůsobivost. Rychlejší, levnější a kvalitnější služby v oblasti komunikačních technologií a transportu, jakožto propustnost státních hranic v rámci EU jsou nejdůležitějšími nástroji zločineckých skupin. Výhradně národní organizovaný zločin je raritou a většina zločineckých skupin operuje v součinnosti se zahraničními partnery tak, aby zvyšovaly svou schopnost dobývat nové trhy, převážet předměty nelegální činnosti přes státní hranice a vyhýbat se policejnímu šetření a stíhání. Důležitým prostředkem vlivu organizovaného zločinu je ovládnutí či významné ovlivňování zájmových oblastí prostřednictvím pronikání do orgánů veřejné správy a soukromých subjektů. V ČR již organizovaný zločin dosáhl takové úrovně, že kromě soukromých struktur prorostl také nejen do orgánů státní správy a samosprávy, ale také do orgánů činných v trestním řízení. Do rozsáhlých podvodů jsou často implikovány spletité soustavy legálních a pololegálních podniků a neformální interakce zločineckých skupin s veřejnými institucemi je běžná. Hlavním úkolem orgánů činných v trestním řízení tedy již není pouhá reakce na následky organizovaného zločinu, nýbrž jeho proaktivní vyhledávání.

V České republice působí celá řada typů organizovaných zločineckých skupin, které se vyskytují na celém světě. Česká republika má i své specifické zločinecké skupiny (například kolem fotbalu anebo velké finanční netransparentní skupiny, úpadkové zločinecké skupiny apod.), které vzešly z českého předlistopadového zločineckého podsvětí, nebo které se vytvořily na základě dané příležitosti v době transformace ekonomiky po roce 1989. Nejnebezpečnějšími zločineckými organizacemi jsou takové, o kterých nemáme mnoho informací, a které přesto významně ovlivňují politický a hospodářský život státu. Podle zprávy Bezpečnostní informační služby má český organizovaný zločin nejvyšší úroveň podobu vlivových (klientelistických) sítí a podnikatelsko-mocenských struktur. Prostřednictvím legálních ekonomických subjektů, profitují zejména systematickým obohacováním se na veřejných rozpočtech a firmách se státní majetkovou účastí.

S uvedeným souvisí jeden z hlavních trendů organizovaného zločinu, který lze v současné době pozorovat. Jedná se rozšiřování aktivit směrem k méně násilné a méně rizikové, přesto kriminální a o to více výdělečné činnosti. Tato činnost spočívá v ovládnutí či významném ovlivňování zájmových oblastí prostřednictvím pronikání do orgánů veřejné správy ale i soukromých subjektů a zisku dosahuje neregulárními, nelegitimními prostředky. Jedná se např. o zneužívání lobismu, podnikání nebo outsourcingu, který v jejich podání např. veřejnou zakázku (získanou mnohdy podvodným způsobem) předražuje.

Organizátoři moderního organizovaného zločinu uvedenými „prostředky disponují buď proto, že zákony příslušné jednání dosud neupravily jako nelegální, nebo proto, že zákonná regulace daného prostředí je nedostatečná, popř. jednotlivé dílčí kroky jsou sice v souladu se zákonem, ale jejich řetězec vyústí v jednání protizákonné. U tohoto typu tzv. moderního organizovaného zločinu nelze de iure hovořit o nezákonném jednání, přestože se nepochybně jedná o nežádoucí a společensky vysoce nebezpečnou činnost. Pro orgány činné v trestním řízení užívající nástroje trestního práva tak v rámci rozkrývání a eliminace moderního organizovaného zločinu existuje pouze minimální prostor.“ (Koncepte boje proti organizovanému zločinu na období let 2015–2017)

V oblasti černé ekonomiky jsou organizovanými zločineckými skupinami vytvářeny velké objemy výnosů z trestné činnosti. Tyto objemy se snaží dále zvyšovat investicemi v legální ekonomice. „Subjekty organizované kriminality vedle aktivit a transakcí, které vytváří výnosy z trestné činnosti v oblasti kriminální ekonomiky, vlastní i podniky v legální ekonomice. Mezi podniky kriminální ekonomiky a podniky legální ekonomiky ovládanými zločineckými strukturami existují ekonomické vazby a finanční toky, zajišťující rentabilitu a zvyšující konkurenceschopnost na legálním trhu těchto firem. Důvody kriminálních subjektů zřizování firem v oblasti legální ekonomiky jsou různé. Může se jednat například o krycí firmy, o firmy, které byly zřízeny z důvodů legalizace výnosů z trestné činnosti nebo na podporu kriminální činnosti, na financování teroristických akcí apod.“ (Dvořák, 2010) Hlavní důvod zřizování paralelní ekonomiky je snaha o bezrizikové užití primárního výnosu (výnos z trestné činnosti) a bezrizikové možnosti jeho dalšího růstu.

Celý proces vzniku primárního výnosu a jeho přeměny v sekundární výnos (transformační proces), lze rozčlenit do následujících tří fází:

- V první fázi je páchána zdrojová kriminalita, která je zaměřena na tvorbu primárního výnosu a probíhá v sektoru černé ekonomiky.

- Druhá fáze je charakteristická legalizací výnosů z trestné činnosti. Meziproduktem této části transformačního procesu je výnos z neznámých zdrojů a finálním produktem zlegalizovaný výnos z trestné činnosti. Legalizace výnosů z trestné činnosti probíhá v ekonomickém prostoru legální ekonomiky.
- Ve třetí fázi vzniká sekundární výnos kapitalizací zlegalizovaného výnosu, který rovněž probíhá v sektoru legální ekonomiky.

Z uvedeného vyplývá, že každá z těchto fází je charakteristická konkrétními jevy, které v ní probíhají a jsou realizovány, či ovlivňovány kriminálními subjekty a projevují se specifickými indikátory. V každé fázi vznikají charakteristické modifikace výnosu z trestné činnosti (primární výnos, výnos z neznámých zdrojů, zlegalizovaný výnos a sekundární výnos).“ (Dvořák, 2010)

Kriminální podnikání ve srovnání s aktivitami legálních organizací dosahuje vyšší ziskovosti. Při srovnání významných legálních obchodních subjektů se zločineckými organizacemi lze konstatovat, že poměr mezi ziskem a obratem u zločineckých organizací je až 15x vyšší. Zločinecké organizace se zisky ze svých nezákonných aktivit, mají stále snadnější přístup do legálních hospodářských odvětví, kde zavádějí kriminální praktiky, jejichž výsledkem je likvidace konkurence (např. nasazením dumpingových cen). V důsledku dosahování obrovských objemů výnosů v oblasti černé ekonomiky je zajišťován další růst paralelní ekonomiky a ekonomické síly zločineckých organizací. Současně s tím se zvyšuje i politický vliv organizovaného zločinu.

Finanční prostředky získané zločinem vytvářejí obrovské možnosti pro financování obchodů nejrůznějšího druhu, které ale zpravidla nejsou spojeny s produktivní činností. Důsledkem je deformace hospodářského prostředí, ekonomických struktur a vztahů mezi nimi. Sekundárním znakem pak je deformace ve vnímání morálky částí společnosti a malá a zdlouhavá vymahatelnost práva. Stále intenzivnější splyvání legálních a ilegálních oblastí ekonomiky negativní dopady zvětšuje. Z provedených odborných odhadů (Glos & Smrž, 2009) vyplývá, že zločinecké zisky dosahované v oblasti černé ekonomiky na území České republiky se pohybují okolo 20 % HDP, což v době, kdy byly odhady provedeny, činilo ročně cca 700 až 800 mld. Kč. Z tohoto objemu prostředků jde cca 5–10 % investic organizovaného zločinu do rozvoje nelegálních a legálních ekonomických struktur mimo území ČR. Přibližně 25–30 % tvoří reinvestice do rozvoje kriminální činnosti v ČR. Dalších 55–60 % jsou investice organizovaného zločinu do paralelní ekonomiky.

Mezi nejdůležitější nástroje boje proti organizovanému zločinu patří bezesporu stanovení přísných právních postihů, ale zejména zajištění a konfiskace nástrojů a výnosů z trestné činnosti²² a v případě moderního organizovaného zločinu ochrana ekonomického legálního prostoru ekonomickými a právními nástroji. Jak je uvedeno ve Směrnici evropského parlamentu a rady o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii ve zdůvodnění směrnice pod bodem (1) „Hlavní motivací přeshraničního organizovaného zločinu, včetně činnosti zločineckých organizací typu mafie, je finanční prospěch. Příslušné orgány by proto měly mít k dispozici prostředky k vysledování, za-

22 viz Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii, bod (3).

jištění, správě a konfiskaci výnosů z trestné činnosti. Účinná prevence organizovaného zločinu a boj proti němu by však měly být dosaženy zajištěním výnosů z trestné činnosti, jež by mělo být v některých případech rozšířeno na jakýkoli majetek nabytý na základě činností trestní povahy²³.

Z tohoto důvodu proto i neúčinnějšími prostředky v boji proti všem formám organizovaného zločinu budou nástroje, kterými se přímo identifikuje, zajistí a odčerpá výnos z trestné činnosti a nástroje, které včas identifikují nestandardní ekonomické aktivity, zamezí anonymním obchodům, anonymizaci disponentů majetku a jeho přesunu. V případě zjevné trestné činnosti je problematika odhalení, identifikace, zajištění a odčerpání výnosů z trestné činnosti kvantitativně a relativně kvalitativně dobře propracována a ošetřena právní úpravou Evropské unie i jednotlivých států unie. V daném případě se ale jedná pouze o zlomek prostředků, které jsou v dispozici pachatelů organizovaného zločinu a ostatních pachatelů trestné činnosti (cca 4–5 %) z celkové dispozice.

Podstatně horší situace je v případě latentní trestné činnosti. Jejím jediným vnímatelným vnějším projevem je výnos, u kterého nelze zjistit zdroj, ale pouze skutečnost, že jej disponent nezískal legální činností. V daném případě je třeba hledat nástroje mimo trestní právo i přesto, že tyto nástroje budou málo účinné.

Zcela bez kontroly a bez jakýchkoliv nástrojů proti nelegálnímu získávání výnosů na úkor legální ekonomiky jsou aktivity tzv. moderního organizovaného zločinu. „Moderní organizovaný zločin působí v legální ekonomice, přičemž zisku dosahuje neregulárními, nelegitimními prostředky. Takovými prostředky disponuje buď proto, že zákony příslušné jednání dosud neupravily jako nelegální, nebo proto, že zákonná regulace daného prostředí je nedostatečná, popř. jednotlivé dílčí kroky jsou sice v souladu se zákonem, ale jejich řetězec vyústí v jednání protizákonné. Jedná se tedy o neformální neinstitucionalizované struktury, které nabývají podob vlivových a klientelistických sítí. V některých případech tyto sítě vytvářejí paralelní mocenské struktury, jež ohrožují či přímo podřívají činnosti orgánů státní správy a samosprávy. Podstata moderního organizovaného zločinu přesahuje úzké pojetí trestního zákona. Jeho podstata spočívá nejen v samotné povaze použitých metod, ale především v možném ohrožení strategických zájmů státu.“ (Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2015–2017)

Přítomnost a existence moderního organizovaného zločinu se dá odhalit mnohdy pouze identifikací indikátorů, tj. vnějších projevů nestandardních ekonomických aktivit. Indikátory uvedených negativních a pro společnost velmi škodlivých jevů jsou ekonomické operace, které se pouze v některých aspektech vymykají standardu. Pro třetí strany jsou jen málo postřehnutelné, neboť uvedené transakce jsou právně ošetřeny smlouvami tak, aby nešly před vypršením lhůty ukončit, nebo bez přemrštěných sankcí vypovědět, aby nikdo „nepatřičný“ nemohl do obchodních materiálů nahlížet, jsou tyto opatřeny právními dovětky, které to pod sankcí zakazují. Jsou využívány právní nástroje, jako je obchodní

23 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii, bod (1).

a bankovní tajemství, právo na ochranu osobnosti, majetku apod. K používání uvedených a jim podobných prostředků jsou využíváni experti z řad zejména ekonomie a práva jako jsou účetní, auditoři, finanční makléři, advokáti a další dle charakteru obchodní transakce.

Indikátory, které signalizují nestandardnost jednání, mohou být např. anonymní obchody, anonymizace vlastníka, neprůhledná vlastnická struktura společnosti. Prostředky a metody, kterými se pachatelům trestné činnosti, ale zejména organizovaným zločineckým skupinám daří zabezpečovat své kriminální podnikání, jsou právě rozmanité způsoby anonymizace kriminálních, ale i legálních transakcí, anonymizace vlastníků majetku z kriminálních a legálních zdrojů začleněných do spletitých a nepřehledných vlastnických struktur obchodních společností.

3. 2 Vybrané dispozice k majetku a možnosti jejich anonymizace

Principem zakrývání vlastnictví je přístup založený na odlišení vlastnictví v ekonomickém smyslu a vlastnictví z hlediska právních předpisů. Vlastnictví v „právním“ a „ekonomickém“ smyslu můžeme ilustrovat na příkladu situace v ČR: V českém ekonomicko-právním prostředí je vlastníkem společnosti typu společnost s ručením omezeným (resp. akciové společnosti) společník (resp. akcionář). Vlastníkem v ekonomickém smyslu je ten, kdo má na základě plné moci (generální plné moci) možnost disponovat majetkem, přičemž zmíněná plná moc je fakticky nevypověditelná ze strany dalších, tj. plnou mocí nezplnomocněných osob. Nejblíže k vlastníkovi v ekonomickém smyslu je nositel prokury, ovšem prokura je ze strany představenstva společnosti (resp. vlastníků společnosti) vždy vypověditelná (Brada, 2015).

K vytvoření neprůhledné majetkové struktury obchodních společností nebo anonymizace majetku jsou využívány následující formy majetku, či způsoby dispozice s tímto majetkem:

Akcie na doručitele, zaknihování či imobilizace akcií, generální plná moc, svěřenský fond, správa cizího majetku, zahraniční společník či založení společnosti v offshore jurisdikcích, převod kmenového listu a nastrčená osoba.

Akcie na doručitele. Ekonomickou podstatou akcií na doručitele je to, že akciová společnost pouze vydá (emituje) akcie ve fyzické (tj. dnes v listinné formě) podobě a předá je svým akcionářům, kterým umožňují zakrývání vlastníka majetku vlastněného akciovou společností a použití listinných akcií na doručitele jako platebního prostředku. V současné době je tendence prosadit, aby akciové společnosti nemohly zákonně vydávat akcie na doručitele. Anonymní listinné akcie (tzv. akcie na doručitele) ve světě ale i v Evropě stále existují (např. v Německu, ve Velké Británii).

V České republice byla v této souvislosti přijata příslušná opatření. Tato opatření²⁴ měla vést ke zvýšení transparentnosti majetkových struktur akciových společností a usnadnění zjišťování skutečných vlastníků takovýchto společností např. klientů povinných osob, dále při provádění šetření orgánů veřejné moci, a pomoci samotným akciovým společnostem v souvislosti s prokázáním struktury akcionářů. Akciové společnosti již v České republice nemohou vydávat anonymní akcie na majitele a do konce června roku 2014 měli akcionáři povinnost na základě zákona č. 134/2013 Sb. o některých opatřeních ke zvýšení transparentnosti akciových společností (dále jen transparenční zákon) převést anonymní akcie na akcie na jméno, nebo je „imobilizovat“ u zákonem registrovaného správce.

Možnost operativně převádět majetkové podíly v akciové společnosti vyjádřené ve formě akcií na majitele byla výrazně omezena přijetím uvedeného transparenčního zákona. Akcie na majitele stále existují, avšak pouze v imobilizované podobě. Vlastník tedy není v rejstříku dohledatelný. Ve výpisu u příslušné akciové společnosti je však uveden údaj o schovateli akcií a jejich vlastnictví se eviduje právě u konkrétního schovatele. Není tedy možné běžnou cestou dohledat, kdo je vlastníkem konkrétních akcií. Vlastnictví akcií však schovatel eviduje a dřívější anonymita akcií na majitele, tolik oblíbená a využívaná, je tak výrazným způsobem omezena.²⁵ Tímto opatřením byly sice zrušeny anonymní akcie, ale anonymní vlastnictví zrušeno nebylo.

Dokladem toho je řada možností, jak anonymizovat svůj majetek s tím, že majetková struktura jako taková zůstává běžné veřejnosti (a rovněž tak pro většinu povinných osob²⁶) nadále ukryta a registrace akcie znamená pouze to, že majitelé v první linii mohou být dohledatelní pro orgány činné v trestním řízení. Po účinnosti transparenčního zákona řada akciových společností přistoupila k níže zmíněným způsobům, jak zachovat v utajení faktického vlastníka akcie.

Generální plná moc k disponování majetkem (a závazky) obchodní společnosti se používá jako základní nástroj tzv. „mezinárodního daňového plánování“ a rovněž je využívána jako základní nástroj k zakrývání vlastnictví obchodních společností v případech, že obchodní společnosti mají povinnost zveřejňovat seznam svých vlastníků (akcionářů). Vystavením „generální plné moci“ se faktické vlastnické právo – právo disponovat majetkem a závazky společnosti – přesune od stávajících veřejně známých vlastníků uvedených „v registrech vlastníků“ (včetně seznamu akcionářů či vlastníků vedených v samotné společnosti) k oprávněné osobě, která však není nikde evidována jako vlastník společnosti v právním slova smyslu. K prodeji společnosti pak stačí jen, aby se změnila oprávněná osoba disponující „generální plnou mocí k disponování majetkem společnosti“, aniž se mění vlastníci společnosti v „právním slova smyslu“, tj. vlastníci společnosti evidovaní v „registrech vlastníků“. (Brada, 2015)

24 § 2 **Změna formy akcií dle** zákona č. 134/2013 Sb. K 1. lednu 2014 se mění listinné akcie na majitele, které nejsou imobilizovány, na listinné akcie na jméno; k tomuto dni rovněž dochází k odpovídající změně stanov společnosti. K účinnosti změny formy podle věty první se nevyžaduje zápis do obchodního rejstříku. Úprava změny formy akcií v zákoně upravujícím právní poměry obchodních společností a družstev se nepoužije.

25 Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/kmenovy-list-jako-cesta-k-anonymizaci-sro-95025.html>

26 Taxativní výčet povinných osob je uveden v zák. č. 253/20018 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Svěřenský fond je soubor majetku bez právní subjektivity vyčleněný ke zvláštnímu účelu, držení a spravovaný jmenovanou osobou ve prospěch obmyšleného. Majetek přestává být vlastnictvím toho, kdo svěřenský fond vytvoří, a stává se majetkem anonymním.²⁷ Zakladatel ustanoví oprávněné osoby, tzv. beneficienty, jimž se má ze svěřenského fondu plnit. Soukromí beneficietů fondu je tímto správcem zcela legálně ochráněno. Vzhledem k tomu, že majetek ve svěřenském fondu nikdo nevlastní, jak zakladatel, tak beneficienti mohou zůstat pro veřejnost anonymní. V případě, že např. akcionář jako zakladatel svěřenského fondu do tohoto fondu vloží akcie, důsledkem bude skrytí akcionářské struktury pro veřejnost. Svěřenský fond je upraven v § 1448 a násl. zákona č. 89/2014 Sb., občanský zákoník.

Správa cizího majetku – vlastník uzavře smlouvu o vykonávání akcionářských práv s nějakou domácí právní firmou, a tak pak vystupuje jako formální vlastník a ani veřejné orgány neví nic o skutečné ovládací struktuře. Právo umožňuje sjednat správu cizího majetku, jejímž předmětem by byly akcie. Správce pak spravuje akcie, včetně výkonu akcionářských práv vlastním jménem na cizí účet. Vymezení správy cizího majetku je upraveno v ustanovení § 1400 občanského zákoníku, podle něhož „Každý, komu je svěřena správa majetku, který mu nepatří, ve prospěch někoho jiného (beneficienta), je správcem cizího majetku“. V mnoha zemích tuto službu tradičně vykonávají advokáti, banky či poradenské společnosti. Důsledkem správy cizího majetku je ztížení dohledání faktického vlastníka akcií společnosti, za předpokladu, že je správce ohledně identity vlastníka spravovaného majetku vázán mlčenlivostí.

Zahraniční společník – ztížení identifikace může být též důsledkem zahraniční entity v pozici akcionáře. Pokud je akcionářem zahraniční společnost ze státu, jehož právní systém a úřady neumožňují dohledat identitu vlastníka, pak náhrada akcií na majitele za akcie na jméno ve vlastnictví zahraniční společnosti nevede ke zvýšení transparentnosti akcionářské struktury, pouze se tato netransparentnost posouvá o úroveň výše. Vzniká mezinárodní struktura, která je v souladu s českým právem (české právo uznává zahraniční entity jako akcionáře českých společností). V ČR se řada firem věnuje nabídce tzv. ready made společností zakládaných v offshore jurisdikcích, které nabízejí např. následující výhody:

- Absolutní utajení informací
- Ochrana majetku
- Nízká nebo nulová daň z příjmu
- Žádné dědické ani darovací daně
- Ochrana před inflací
- Omezení zákonných povinností
- Snížení provozních nákladů
- Žádná omezení v nakládání s devizovými prostředky
- Podpora a úlevy od lokální vlády
- Přístup na severoamerické a evropské kapitálové trhy
- Žádná omezení v mezinárodním obchodě
- Daňové příznání není požadováno
- Žádné importní/exportní limity
- Žádná nákladná byrokracie

²⁷ http://cs.wikipedia.org/wiki/Svěřenský_fond

Kmenový list a jeho převod – Kmenový list je druh cenného papíru²⁸ stanovený zákonem č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), dále jen „ZOK“. S účinností od 1. 1. 2014 zavádí u společností s ručením omezeným možnost vydat k podílu společníka kmenový list. V § 137 se uvádí, že podíl společníka může být představován kmenovým listem, určí-li tak společenská smlouva. Kmenový list lze vydat pouze k podílu, jehož převoditelnost není omezena nebo podmíněna. Kmenový list nelze vydat jako zaknihovaný cenný papír a není obchodován na veřejném trhu.

Vlastnické právo ke kmenovému listu se převádí rubopisem, smlouvou (uzavřenou v libovolné formě, i ústní) a jeho předáním nabyvateli, a to k okamžiku předání. Nabytím kmenového listu přistupuje nabyvatel ke společenské smlouvě. Přebod kmenového listu je platný v okamžiku řádného vyhotovení rubopisu, oznámení změny a předložení kmenového listu společnosti. Bez oznámení změny společníka a předložení kmenového listu společnosti není převod kmenového listu vůči společnosti účinný. Jednatel společnosti je povinen bez zbytečného odkladu vyhotovit úplné znění společenské smlouvy a uložit ji spolu s listinami prokazujícími změnu do sbírky listin obchodního rejstříku.

Ze zákona explicitně nevyplývá povinnost zapisovat každý převod kmenového listu (tedy podílu) do obchodního rejstříku. Určitým omezením je nutnost oznámit převod podílu společnosti a předložit jí kmenový list. Protože se ale jedná o převod cenného papíru a neoznámení převodu není spojeno se sankcí neplatnosti, nemusí být prakticky dohledatelné, kdo je v daný okamžik vlastníkem kmenového listu a tedy společníkem korporace. Vlastníkem tedy může být kdokoliv a jeho identita nebude odhalena do té chvíle, než bude převod oznámen společnosti. Pokud ale společnost, respektive jednatel, neprovede změnu v obchodním rejstříku, nebude vlastník podílu/kmenového listu dohledatelný v obchodním rejstříku.²⁹

Nastrčená osoba Nelegální cestou, jak dosáhnout anonymizace vlastnické struktury, je fiktivní vlastnictví akcií nastrčenými osobami, tzv. bílými koňmi. Pokud je důvodem použití tohoto prostředku vyhnutí se odpovědnosti či poškození práv třetích osob, je takové jednání zpravidla postižitelné trestním právem³⁰.

28 Cenným papírem je podle § 514 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit, ani převést.

29 viz <https://www.epravo.cz/top/clanky/kmenovy-list-jako-cesta-k-anonymizaci-sro-95025.html>

30 Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 6. 5. 2015, Trestní odpovědnost tzv. „bílého koně“ sp. zn. /č. j.: 5 To 159/2015 – „spolupůsobení toho, kdo svou totožnost a své jméno propůjčí k převzetí práv a povinností, jež ve skutečnosti nechce autenticky vykonávat, resp. je vědomě vykonává v roli dobrovolné loutky, nutně tak otevřeně všem možnostem, je trestné, pokud - kromě jiného i v důsledku např. úmyslného opominutí pachatele plnit řádně své povinnosti jednatele – dojde k poruchovému jednání, jež naplňuje skutkovou podstatu nějakého majetkového či hospodářského trestného činu. Pachatel tohoto typu se jako tzv. bílý kůň vědomě otevírá všem myslitelným možnostem, a je tak přinejmenším srozuměn se za daných okolností zcela reálnou možností, že se stává součástí nelegální situace či nelegálního jednání, které se ani zdaleka nemusí vyčerpat jeho dosazením do fakticky nezastávané funkce jednatele, resp. do role „slepého“ podepisovače předkládaných listin, ale v logice takto nastoupeného děje půjde dál a dál za meze slušného a legálního, dost možno i do oblasti kriminální. V takovémto jednání osob, které se propůjčují k fiktivnímu vykonávání odpovědných funkcí jednatelů obchodních společností, jde z hledisek obecných celospolečenských zájmů o vysoce neblahý, odsouzeníhodný jev, neboť jednání pachatelů tohoto typu zcela zřejmě přispívá k páchání majetkové, hospodářské i další trestné činnosti tam, kde by k ní jinak ani nemuselo dojít. Kromě toho pachatel tohoto typu zároveň typicky i kryje totožnost skutečných, za svou totožností skrytých hybatelů či organizátorů dané trestné činnosti, případně svým nasazením se pro zájmy osob skrytých v pozadí napomáhá k jejich beztrestnosti, což je na místě hodnotit jako přitěžující okolnost svého druhu.“

3. 2. 1 Správně právní opatření

Jedním z prostředků kontroly nad tímto jednáním je eliminace zneužívání nástrojů, a tím i zmenšení prostoru, ve kterém může docházet k nežádoucím manipulacím. Povinnosti právnických osob dané příslušnými zákony související s rozkrytím majetkové struktury např. některá opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti či povinnosti zadavatele v oblasti veřejných zakázek toho může být dokladem (viz níže). V ostatních oblastech je pak ošetření tohoto stavu velice vágní například při žádosti o dotaci, kde je to ponecháno na žadateli formou čestného prohlášení.

Zpráva o vztazích mezi propojenými osobami

Zpráva o vztazích mezi propojenými osobami je institut, který na základě zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích (dále jen „ZOK“) zakládá povinnost ovládané obchodní společnosti vypracovávat a zveřejňovat zprávu o vztazích mezi ní a osobami, s nimiž je propojena. Klade důraz na komplexní obraz o postavení ovládané osoby ve struktuře skupiny propojených osob. Zpráva o vztazích je nedílnou přílohou výroční zprávy dle účetních předpisů. Za vypracování zprávy o vztazích je odpovědný statutární orgán ovládané osoby, který ji musí vypracovat do 3 měsíců od konce účetního období (§ 82, odst. 1 ZOK).

Ve zprávě o vztazích dle § 82, odst. 2 ZOK je odpovědný statutární orgán povinen zejména uvést strukturu vztahů mezi osobami; popis úlohy ovládané osoby; jaké jsou v rámci tohoto vztahu použity prostředky a způsob ovládnání; jednání o majetku, jehož hodnota překračuje 10 % základního kapitálu ovládané osoby, na příkaz nebo v zájmu ovládající osoby či přehled uzavřených smluv mezi osobou ovládanou a ovládající, to vše za uplynulé účetní období. Méně nezbytnou součástí zprávy o vztazích je také uvedení výhod a nevýhod plynoucích ze vzájemných vztahů osob. V případě situace, kdy statutární orgán nemá potřebné informace k řádnému vypracování, je statutární orgán povinen tuto skutečnost ve zprávě uvést s patřičným vysvětlením.

Má-li ovládaná osoba zřízen kontrolní orgán, je tento orgán povinen k přezkoumání správnosti zprávy o vztazích.

Registr skutečných majitelů právnických osob

Registr skutečných majitelů právnických osob je evidence údajů o skutečném majiteli právnické osoby zapsané do veřejného rejstříku a svěřenského fondu zapsaného do rejstříku svěřenských fondů (dále jen „registr skutečných majitelů“). Byla zřízena novelou zákona o veřejných rejstřících s účinností od 1. 1. 2018. Do registru skutečných majitelů by se měly zapisovat údaje o skutečném majiteli v následujícím rozsahu:

- a) Jméno a adresa místa pobytu (popř. rovněž bydliště, jestliže se liší od adresy místa pobytu);
- b) Datum narození a rodné číslo (pokud bylo skutečnému majiteli rodné číslo přiděleno);
- c) Státní příslušnost;

- d) Údaj o skutečnosti zakládající postavení skutečného majitele, a to (a) údaj o podílu na hlasovacích právech (zakládá-li se na přímé účasti v právnické osobě), (b) údaj o podílu na rozdělovacích prostředcích (zakládá-li se na skutečnosti, že je jejich příjemcem) nebo údaj o jiné skutečnosti (pokud je postavení skutečného majitele založeno jinak).

Zápis do registru skutečných majitelů bude moci provádět vedle rejstříkových soudů na základě rejstříkového řízení zahájeného na návrh právnických a fyzických osob, rovněž přímo i notář na základě notářského zápisu. Údaje o skutečném vlastníkovi prozatím nebudou dostupné obecné veřejnosti, ale budou k dispozici (dle § 118 g odst. 3), písm. a) až m) orgánům v tomto ustanovení konkrétně jmenovaných.

Právnické osoby povedou aktuální údaje ke zjištění a ověření totožnosti svého skutečného majitele, a to včetně údajů tyto skutečnosti potvrzující. Údaje ke zjištění a ověření totožnosti skutečného majitele budou uchovávány po celou dobu, po kterou bude předmětná osoba skutečným majitelem, a následně nejméně 10 let od zániku takového vztahu.

Zjišťování skutečného majitele povinnými osobami

Vyhlášením zákona č. 368/2016 Sb. byl dne 14. 11. 2016 novelizován zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen AML zákon). Uvedenou novelizací došlo mimo jiné ke změně definice skutečného majitele (§ 4 odst. 4 zák. č. 253/2008 Sb.), která má i významný dopad pro povinné osoby související s určením skutečného majitele. Skutečným majitelem je taková fyzická osoba, která má rozhodující vliv na řízení společnosti nebo takovou společnost ovládá. Nově je v předmětném ustanovení uvedeno, že v případě, není-li osoby, která splňuje materiální znaky vlastnictví definované zákonem (disponuje více než 25 % hlasovacích práv nebo má podíl na základním kapitálu větší než 25 %, nebo takové osoby ovládá, nebo je příjemcem alespoň 25 % zisku), jsou za skutečného majitele považovány členové statutárního orgánu, v případě je-li členem statutárního orgánu právnická osoba pak její zástupce nebo osoba v postavení obdobném postavení člena statutárního orgánu.

V Metodickém pokynu č. 3 se k povinnostem zjištění skutečného majitele uvádí že „AML zákon požaduje zjištění skutečného majitele klienta jako součást kontroly klienta v § 9 odst. 2 písm. b), pokud je klientem právnická osoba. Povinnost kontroly klienta je v odstavci 1 tohoto ustanovení uložena při každém jednotlivém obchodu v hodnotě 15 000 € nebo vyšší, dále při obchodu, na který se vztahuje povinnost identifikace podle § 7 odst. 2 písm. a) až d) AML zákona (tj. bez ohledu na jakoukoli prahovou hodnotu jestliže jde o podezřelý obchod, vznik obchodního vztahu, uzavření smlouvy o účtu, vkladu na vkladní knížce nebo vkladním listu nebo sjednání jiné formy vkladu, uzavření smlouvy o nájmu bezpečnostní schránky nebo smlouvy o úschově), při obchodu s politicky exponovanou osobou a dále v průběhu obchodního vztahu. Podle 3. odstavce téhož ustanovení kontrolu klienta podle odstavce 2 provádí povinná osoba v rozsahu potřebném k posouzení možného rizika legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v závislosti na typu klienta, obchodního vztahu, produktu nebo obchodu. Pro posouzení rizikovosti ve všech případech, kdy je nutné provádět kontrolu klienta, však musí povinná osoba znát jak smysl a účel transakce, tak i vlastnickou strukturu a skutečného majitele klienta; z logiky

věci tedy vyplývá, že možnost úpravy rozsahu kontroly klienta dle podmínek uvedených v § 9 odst. 3 AML zákona je relevantní především ve vztahu k úkonům podle písmen c) a d) § 9 odst. 2 AML zákona.

Argumentem pro provádění úkonů podle písmen a) a b) § 9 odst. 2 AML zákona vždy při vzniku povinnosti kontroly klienta podle § 9 odst. 1 AML zákona jsou zejména opatření vůči politicky exponovaným osobám (dále jen PEP) a povinnosti vyplývající z mezinárodních sankcí, uplatňovaných za účelem udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu, včetně boje proti šíření zbraní hromadného ničení. Na základě § 4 odst. 5 písm. b) bodů 3 a 4 AML zákona povinná osoba musí být schopna zjistit, zda skutečným majitelem klienta je PEP; analogicky pak vůči takovému klientovi, byť je v tomto případě právnickou osobou, uplatní příslušná omezení, která se vztahují k PEP³¹. Dále povinná osoba podle předpisů o provádění mezinárodních sankcí nesmí připustit uskutečnění obchodu se sankcionovaným subjektem (který může být fyzickou i právnickou osobou), a to ani nepřímou, tedy ve prospěch takového subjektu. K tomu by mohlo dojít například i tím, že sankcionovaný subjekt je ve vztahu ke klientovi povinné osoby v postavení ovládající osoby (§ 66a obchodního zákoníku, od 1. 1. 2014 § 74 a násl. zákona o obchodních korporacích) nebo skutečného majitele podle § 4 odst. 4 AML zákona.³²

K zásadní změně došlo v přístupu při zjišťování skutečného majitele. V případě, že právnická osoba neplní jí dané povinnosti zákonem (znát svého skutečného majitele a poskytnout povinné osobě součinnost při jeho zjišťování), v takovém případě povinná osoba nesmí obchod či obchodní vztah s právnickou osobou vůbec uzavřít. V praxi v současné době je nevhodnějším a současně nejčastějším způsobem zjišťování skutečného majitele forma prohlášení osoby oprávněné jednat jménem právnické osoby s doložením dokumentů, které takové tvrzení dokládají.

Povinnost zadavatele požadovat identifikaci skutečných majitelů

Povinnost zadavatele požadovat identifikaci skutečných majitelů dodavatele veřejné zakázky je zakotvena ustanovením § 104, odst. 2 v zákoně č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek. Dle tohoto ustanovení je zadavatel povinen v zadávací dokumentaci požadovat od vybraného dodavatele, který je právnickou osobou, aby jako podmínku pro uzavření smlouvy předložil:

- a) Identifikační údaje všech osob, které jsou jeho skutečným majitelem podle zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.
- b) Doklady, z nichž vyplývá vztah všech osob podle písmene a) k dodavateli; těmito doklady jsou zejména
 1. výpis z obchodního rejstříku nebo jiné obdobné evidence,
 2. seznam akcionářů,

31 Jedná se o povinnosti podle § 13 odst. 4 AML zákona (zákaz použití výjimek) a § 15 odst. 2 a 3 AML zákona (zjištění původu majetku a souhlas vyššího vedení).

32 Metodický pokyn č. 3 Finančně analytického útvaru Ministerstva financí ze dne 29. října 2013 určený k povinným osobám, str. 1, 2.

3. rozhodnutí statutárního orgánu o vyplacení podílu na zisku,
4. společenská smlouva, zakladatelská listina nebo stanovy.

Z výše uvedeného je patrné, že anonymizace majetku je komplikovanou problematikou. Může představovat hrozbu zejména v podobě usnadnění páchaní trestné činnosti, zakrytí střetu zájmů, legalizace výnosů z trestné činnosti. Z těchto důvodů je důležité, aby státní orgány měly k dispozici nástroje a zákonná oprávnění k rozkrytí vlastnických struktur obchodních společností a k zjištění skutečného vlastníka.

3. 3 Daňová oblast

Trestná činnost, která je páchána v oblasti daní, je ošetřena v hlavě VI. zvláštní části trestního zákoníku (trestné činy hospodářské), v § 240 až 245 trestního zákoníku. Jedná se o trestný čin dle § 240 trestního zákoníku, a to *zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby*. Za spáchání tohoto trestného činu hrozí pachateli až 10 let odnětí svobody, jestliže naplní kvalifikovanou skutkovou podstatu a spáchá tento trestný čin ve velkém rozsahu. Mezi další daňové trestné činy patří zejména *neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby* § 241 trestního zákoníku, *nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení* § 243 trestního zákoníku a další.

Propojení správy daní a trestního práva skrze daňové trestné činy se neprojevuje pouze samotnou existencí daňových trestných činů, ale rovněž spoluprací správce daně a orgánů činných v trestním řízení. Za konkrétní projev lze označit normované prolomení mlčenlivosti správce daně vůči orgánům činným v trestním řízení právě v případě daňových trestných činů (viz § 53 odst. 2 daňového řádu, resp. § 71a zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů). Trestní řízení ohledně daňového trestného činu a daňové řízení jsou na sobě nezávislá a vzájemně si nekonkurují. Neuplatní se zde princip *subsidiarity*, podle něž by mělo mít jedno z těchto řízení přednost. Tato řízení mají rozdílný cíl i průběh. Rozdílné jsou i nástroje (pravomoci), které jsou v rámci těchto řízení používány. V daňovém řízení se neposuzuje úmysl zkrátit daň. Cílem je pouze zajištění stavu, kdy je daň zjištěna a zaplacená v zákonem stanovené výši. Správce daně si nemůže učinit úsudek o tom, zda byl či nebyl spáchán trestný čin (srov. § 99 odst. 2 daňového řádu). Nicméně v aplikační praxi je žádoucí, aby mezi správcem daně a orgány činnými v trestním řízení probíhala vzájemná spolupráce³³.

3. 3. 1 Oblast daně z příjmů

Daň z příjmů je daní, která je uvalována na finanční příjem fyzických osob, obchodních společností nebo jiných právnických osob. Jak vyplývá z důvodové zprávy „v praxi často dochází k tomu, že správce daně disponuje informacemi (získanými například v rámci vyhledávací činnosti nebo místního šetření), že majetek, spotřeba nebo jiné vydání daňového subjektu neodpovídá příjmům, které tvrdil v daňovém přiznání (tzn., faktický stav neodpovídá stavu deklarovanému daňovým subjektem). Správce daně však nemá, zejména pokud je daňový subjekt nesoučinný, dostatečně účinné nástroje k prokázání existence

33 Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s prokazováním původu majetku. Str. 9,10.

těchto příjmů a jejich následnému zdanění. Typicky jde o situaci, kdy poplatník, přestože vykazuje nízký základ daně, vlastní majetek vysoké hodnoty či vede nákladný život. Je tak zřejmé, že deklarované příjmy nemohou pokrýt poplatníkovy výdaje s nabytím majetku a jeho spotřebou a skutečné příjmy jsou vyšší. Návrh zákona má za cíl, aby v budoucnu mohly být efektivněji využity stávající instituty daňového a trestního práva. Zároveň upravuje nové (speciální) instituty tak, aby bylo dosaženo požadovaného účelu, tedy efektivního odhalení zatajených či nezdaněných příjmů poplatníka a jejich následného zdanění.³⁴

Prokazování původu majetku

Dne 1. 12. 2016 vstoupil v účinnost zákon č. 321/2016 Sb., o prokazování původu majetku. Problematika prokazování původu majetku je řešena jako součást zákona o daních z příjmů (§ 38x až 38ze) – zákon o prokazování původu majetku je tedy novelou zákona o daních z příjmů ve věci prokazování původu majetku, dále kromě přechodných ustanovení ještě obsahuje změnu § 227 trestního zákoníku – dosavadní trest za porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku odnětím svobody až na jeden rok nahrazuje trestem odnětí svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitým trestem; možnost udělení trestu zákazu činnosti zůstala zachována.

Předmětem uvedené právní úpravy je zejména:

1. **Výzva k prokázání původu majetku** – jedná se o oprávnění pro správce daně. Tuto výzvu však musí správce daně podložit oprávněným tvrzením o rozdílu v nárůstu jmění oproti příjmům, které jsou správci daně známy. Tento rozdíl musí činit nejméně 5 mil. Kč. Osob se jměním do 5 mil. Kč by se tedy výzva k prokázání původu majetku neměla vůbec týkat. Správce daně neposuzuje pouze nárůst jmění, ale i spotřebu. Do limitní hranice (rozdíl mezi nárůstem jmění a příjmy) správce daně zahrne nejen nárůst jmění, ale i spotřebu a jiná vydání v porovnání s příjmy.

34 Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s prokazováním původu majetku. Str. 7.

2. **Institut stanovení daně dle pomůcek zvláštním způsobem** – použije se v případě, pokud nebude doložen nárůst majetku a odhadovaná *daň stanovená pomocí těchto pomůcek přesáhne 2 mil. Kč*.³⁵ Obsahuje pravidlo, že **nedoložený příjem se týká posledního zdaňovacího období**.³⁶

3. 3. 2 Oblast daně z přidané hodnoty

Systém DPH zajišťuje zdanění přidané hodnoty na úrovni každého článku řetězce konkrétní obchodní transakce. Dodavatel (poskytovatel zdanitelného plnění) započítá DPH do ceny a tuto daň odvede správci daně (daň na výstupu). Odběratel (příjemce zdanitelného plnění) předmětnou výši DPH zaplatí v ceně zboží nebo služby a po obdržení daňového dokladu (faktury) uplatní nárok na odpočet DPH v měsíčním, či čtvrtletní příznání k DPH u finančního úřadu.

„Plátcí při poskytování zdanitelných plnění v rámci celého řetězce DPH do rozpočtu odvádí a na druhé straně si ji nárokují zpět. Dochází tedy k přesunu daně od plátců stojících v daném řetězci za sebou. Jako zprostředkovatel zde stojí správce daně. Ten danou daň pouze přesune od jednoho plátce k druhému. Konečný spotřebitel jako neplátce DPH si daň zaplacenou v ceně svého nákupu již nárokovat nemůže. Účel DPH je tedy splněn a její neutralita zachována – stát postupně napříč celým řetězcem vybral DPH, která odpovídá určité procentní části (např. 21 %) z celkové ceny. Při dodávkách zboží a poskytování služeb v rámci EU mezi podnikateli je však tento standardní režim DPH narušen. U obou těchto typů transakcí není DPH odvedena dodavatelem ve státě, odkud je zboží přepraveno či služba poskytnuta, ale odběratelem ve státě spotřeby. Použitý mechanismus se liší u zboží a služeb. Dodání zboží do jiného členského státu je od DPH osvobozeno a jeho pořízení je zdaněno příjemcem ve státě příjetí zboží. U služeb dochází k přesunu místa plnění do státu spotřeby a zároveň ve většině případů k přenosu daňové povinnosti na příjemce služby, který službu zdaní ve státě spotřeby. Příjemce zboží nebo služby uplatní daň na výstupu z pořízení zboží či nákupu služby a ve stejné částce si ji nárokuje na vstupu, dále poskytne plnění již v rámci svého státu a z něj uplatní daň na výstupu.“ (Kohoutková & Zídková, 2015)

35 Příklad: Např. v průběhu roku 2016 vzroste jmění fyzické osoby o 11 mil. Kč a fyzická osoba doloží příjmy jen ve výši 1 mil. Kč. Doměřená daň stanovená na základě pomůcek zvláštním způsobem z nedoloženého rozdílu 10 mil. Kč činí 1,5 mil. Kč (15% sazba daně z příjmů fyzických osob) a pomůcky zvláštním způsobem nebude možné použít – správce daně tedy bude při doměření daně postupovat standardním způsobem (pomůcky dle daňového řádu + penále dle daňového řádu 20 % doměřené daně). Pokud by však nedoložený rozdíl činil např. 20 mil. Kč, daň doměřená podle zvláštních pomůcek by již přesáhla 2 mil. Kč (z 20 mil. Kč by při sazbě daně z příjmů fyzických osob činila 3 mil. Kč) a tento institut by se uplatnil; navíc by se uplatnilo **zvláštní penále 50 % doměřené daně popř. 100 %**, pokud by příslušná osoba se správcem daně nespolupracovala. Dostupné na: <http://behounek.webnode.cz/news/zakon-o-prokazovani-puvodu-majetku/>

36 Příklad: V roce 2017, po vyměření daně z příjmů fyzických osob za rok 2016, finanční úřad (na základě podloženého podezření) vyzve fyzickou osobu, aby doložila nesoulad mezi nárůstem jmění, spotřebou a jiným vydáním za období let 2014 až 2016, který dle podkladů finančního úřadu přesahuje 5 mil. Kč oproti příjmům, které finanční úřad za uvedené období eviduje. Fyzická osoba tento nesoulad nedoloží a finanční úřad jej vyčíslí na 20 mil. Kč a použije tak stanovení daně podle pomůcek zvláštním způsobem. Jestliže nebude fyzická osoba schopna prokázat období, kdy byl příjem obdržen, bude nedoložený rozdíl 20 mil. Kč považován za příjem roku 2016 a bude za toto období doměřena daň sazbou daně z příjmů fyzických osob 15 %, tj. 3 mil. Kč. Kromě doměřené daně bude předepsáno penále ve výši 50 % doměřené daně, tj. další 1,5 mil. Kč. Pokud by fyzická osoba neposkytovala součinnost a toto by závažně ztížilo nebo bránilo stanovení daně, bylo by penále dvojnásobné (3 mil. Kč místo 1,5 mil. Kč). Dostupné na: <http://behounek.webnode.cz/news/zakon-o-prokazovani-puvodu-majetku/>

DPH mezera

„Od zavedení jednotného vnitřního trhu EU a zrušení celních hranic v roce 1993 se však začaly objevovat závažné daňové úniky na DPH, které byly vyčísleny ve formě mezery DPH na neuvěřitelných 177 miliard EUR v naposledy aktualizované studii zpracované pro Evropskou komisi [Case, 2014]. Mezera DPH, tedy rozdíl mezi teoretickou daní a skutečně odvedenou daní, odpovídá v průměru 16 % celkového očekávaného výnosu DPH ve státech EU. Dle této studie narostla v České republice daňová mezera mezi lety 2011–2012 z 2,356 mld. EUR na 3,267 mld. EUR. Jedná se o nárůst o 5 procentních bodů (ze 17 % na 22 %) očekávaného výnosu DPH“. (Kohoutková & Zídková, 2015)

Komunitární podvody

Karuselový podvod je již všeobecně známý a může probíhat např. následujícím postupem. Obchodní společnost označená v našem případě jako spojka (conduit company) sídlí a je registrována k DPH v některém členském státě Evropské unie (např. SR) vyveze zboží³⁷ do jiného členského státu (např. do ČR) společností označovaných jako chybějící obchodník (Missing trader), která je v daném státě registrována k DPH. Tato společnost využije skutečnosti, že není povinna odvést DPH v okamžiku převzetí zboží, ale až souhrnně za celé zdaňovací období a předmětné zboží prodá společnosti označované jako nárazníková společnost (buffer). Daňový doklad vyhotovený společností označovanou za chybějícího obchodníka opravňuje nárazníkovou společnost uplatnit si nárok na odpočet DPH na vstupu. Nárazníková společnost prodá zboží dále tzv. zprostředkovatelské společnosti (broker), která předmětné zboží dodá do jiného členského státu společnosti označované jako spojka, což je osvobozeno od DPH s nárokem na odpočet, tj. zprostředkovatelská společnost si v zákonném termínu uplatní nárok na odpočet DPH na vstupu, a to konkrétně o částku, jež na začátku obdržela společnost označovaná za chybějícího obchodníka. Předmětné zboží bylo opětovně dodáno společnosti označené jako spojka, celý mechanismus je opakován a koloběh obchodních transakcí může probíhat, dokud společnost označovaná za chybějícího obchodníka nezmizí.

V tomto okamžiku se projeví podvodné jednání společnosti označované za chybějícího obchodníka, které neodvede správci daně DPH vystavenou na daňovém dokladu nárazníkové společnosti a zmizí. Tímto jednáním se společnost označovaná za chybějícího obchodníka dopouští trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle ustanovení § 240 trestního zákoníku, neboť její jednání spočívá ve zkrácení DPH ve větším rozsahu (v případě že způsobena škoda byla větší než 50 000 Kč).

37 jedná se o zboží dodané do jiného členského státu plátcem DPH osobě registrované k téže dani v jiném členském státě, které je podle ustanovení § 64 odst. 1 zák. č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty osvobozeno od DPH s nárokem na odpočet DPH, tj. společnosti označované jako spojka bude vrácena DPH zaplacená na vstupu.

Reverse chargé

Reverse chargé – přenos daňové povinnosti spočívá v tom, že daň na výstupu ze zdanitelného plnění neuplatňuje dodavatel (poskytovatel zdanitelného plnění), jako je tomu ve standardním režimu DPH, ale odběratel (příjemce zdanitelného plnění), který tuto daň zároveň nárokuje jako svůj odpočet u finančního úřadu (měsíčním nebo čtvrtletním daňovým přiznáním). Daň odvádí správci daně až poslední článek řetězce, který dodává konečnému spotřebiteli. Přenos daňové povinnosti vypouští správce daně jako zprostředkovatele převodu daně, a tím celý systém do jisté míry zjednodušuje.

Plošné zavedení reverse chargé

Myšlenka zavedení plošné reverse chargé není nová a již v minulosti se evropské orgány předmětnou myšlenkou zbývaly. Tento způsob opatření proti daňovým únikům není ale zcela vhodný, neboť plošné zavedení reverse chargé otvírá prostor tzv. akvizičním podvodům³⁸, které mohou být rovněž tak nebezpečné a rozsáhlé jako nynější karuselové podvody. Příkladem může být podvod, který spočívá v tom, že dražší zboží a služby budou ze strany koncových spotřebitelů fiktivně nakupovány na třetí subjekt registrovaný k DPH (bílý kůň). Dodavatel skutečný prodej (dodání zboží za úplatu) osvobozený od DPH a koncový spotřebitel, který je aktérem podvodu tak získá zboží bez DPH (tzv. akviziční podvod).

Kontrolní hlášení

Kontrolní hlášení DPH je daňový výkaz, který byl jako nástroj pro odhalování daňových podvodů (např. Karuselových podvodů³⁹) od 1. ledna 2016 zaveden novelizací

38 Jak vyplývá ze studie k daňovým únikům v oblasti DPH zpracované pro Evropskou komisi společností Reckon (RECKON LLP 2009). Study to quantify and analyse the VAT gap in the EU-25 Member States. [citace: 17. 12. 2011]. Dostupné: [www:http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/tax_cooperation/combating_tax_fraud/reckon_report_sep2009.pdf](http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/tax_cooperation/combating_tax_fraud/reckon_report_sep2009.pdf)) Akviziční podvody (acquisiton frauds) spadají s karuselovými podvody do skupiny podvodů označované jako interkomunitární podvody, které spočívají v pořízení zboží plátcem DPH od obchodníka z jiného členského státu zdaněného nulovou sazbou DPH. Pořízené zboží je následně prodáváno s připočtením DPH, která ovšem není příslušnému správci daně odvedena a daný obchodník následně zmizí. Akviziční podvod se od karuselového podvodu liší v tom, že u karuselových podvodů je zboží opět prodáno zpět téže společnosti v jiném členském státě, od něhož bylo předmětné zboží v úvodní fázi nakoupeno chybějícím obchodníkem, jemuž je toto zboží opětovně prodáno. Judikatura českých soudů nerozlišuje karuselový podvod od akvizičního, což dokládá rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. března 2013, sp. zn. 9 Aps 1/2013, v němž je judikováno, že karuselové podvody jsou obchody mající za cíl neoprávněně uplatnit nárok na odpočet DPH.

39 **Karuselové podvody**, nazývaný též jako **kolotočové podvody**, **kruhové podvody** nebo nepřesně jako **podvody chybějícího obchodníka** (*Carousel Frauds, Missing Trader Frauds*) jsou druhem podvodu dani z přidané hodnoty a představují významnou část úniků DPH. Organizované skupiny obvykle využívají přeshraničního obchodu v Evropské unii, při kterém je dodání zboží mezi státy osvobozené od DPH. Karuselové podvody jsou podmnožinou podvodů na DPH založených na podvodu chybějícího obchodníka v intrakomunitárním měřítku (missing trader intra-community fraud, neboli MTIC fraud). Rozdíl spočívá v tom, že u karuselového podvodu jedno a totéž zboží koluje mezi stejnými účastníky. Podvodu na DPH však může být za využití stejného principu uskutečněn také tam, kde se zboží či účastníci mění. Společným znakem je však vždy existence „chybějícího obchodníka“. Termín „chybějící obchodník“ (*missing trader*) odkazuje na skutečnost, že obchodník zmizí a s ním zmizí i DPH, které měl odvést státu. Kvůli tomu jsou chybějící obchodníci označováni také jako bílí koně. Karusel má vyjádřit specifictější typ podvodu, kdy se zboží řetězovitě obchoduje, přičemž v jednom místě řetězce plátců DPH není daň přiznána ani odvedena a příslušný ekonomický subjekt přestane existovat či tuto firmu není možné dopátrat.

zákonu o DPH (č. 235/2004 Sb.) zákonem č. 360/2014 Sb. ze dne 22. 11. 2014 s účinností od 1. 1. 2016. Předmětem hlášení jsou stejné operace jako v příznání k DPH, pouze operace nad 10000 Kč se neuvádějí ve výkaze v součtu, ale jednotlivě. Běžné menší operace se vykazují v součtech, podobně jako v příznání k DPH. U jednotlivé operace se uvádějí základní informace – identifikace protistrany (většinou jen DIČ), objem obchodu, struktura a výše DPH. Informace o předmětu obchodu (prodej, či nákup konkrétního zboží, nebo služby) se v hlášení neuvádějí, na rozdíl od speciálních operací s přenesením daňové povinnosti (reverse charge), kde se uvádí typ předmětu plnění.

3. 4 Trestně právní opatření

Výnosy z trestné činnosti, mohou být odčerpány především prostřednictvím trestů a ochranných opatření. Jako další prostředek odčerpání majetku nelegálních zdrojů může sloužit rovněž i adhezní řízení jako specifický procesní nástroj pro prosazení práv založených civilním právem hmotným a v rámci kterého může poškozený uplatnit svůj nárok vyplývající ze škody způsobené trestným činem.

Výnos z trestné činnosti

Ve většině případů je existenční podstatou organizovaného zločinu a jeho smyslem dosahování zisku (výjimky tvoří pouze organizované zločinecké skupiny teroristů a extremistů), přičemž páčání vlastní trestné činnosti je sekundární. Trestnou činnost lze tedy chápat jako účelový nástroj k dosahování hlavního cíle – tedy výnosu z trestné činnosti, jenž má být trvalý a maximální bez ohledu na to, jakým způsobem je dosahován. Z uvedených důvodů se v rámci prováděných opatření spadajících pod kontrolu zdrojové kriminality jeví jako zásadní (kromě šetření, prověřování a vyšetřování trestné činnosti) získávání informací o tzv. transformaci výnosů z trestné činnosti a realizaci aktivit zaměřených na odhalování, dokumentaci a zajišťování výnosů z trestné činnosti.

Transformační proces výnosů z trestné činnosti lze rozčlenit na tři základní etapy (fáze), kde první etapa je charakteristická páčáním zdrojové kriminality a vytvořením primárního výnosu a probíhá v sektoru černé ekonomiky. Ve druhé etapě je pachatelé zdrojové kriminality (popřípadě pachatelé legalizace výnosů z trestné činnosti) provedeno zakrytí nezákonného zdroje výnosu, jeho umístění v prostoru legální ekonomiky a dalšími operacemi transakčního charakteru vzbuzení zdání, že vzniklý výnos trestnou činností byl nabyt v souladu se zákonem. Meziproduktem této části transformačního procesu může být zjištěn výnos z neznámých zdrojů. Jedná o výnos z trestné činnosti, u kterého se výše uvedeným pachatelům podařilo zakrýt zdroj, ale vzhledem k jeho odhalení se jim již nepodařilo vytvořit fiktivní identitu tj. vzbuzení zdání, že výnos byl nabyt v souladu se zákonem. Finálním produktem předmětné etapy je zlegalizovaný výnos z trestné činnosti, který má podobu výnosu z legální činnosti a bez identifikace jeho zdroje je i za výnos z legálních zdrojů mylně považován. Popsané jednání realizované v druhé etapě se nazývá legalizace výnosů z trestné činnosti, která z velké části probíhá v ekonomickém prostoru subjektů legální ekonomiky (dle zák. č. 253/2008 Sb. tzv. povinných osob). Ve třetí fázi vzniká sekundární výnos kapitalizací zlegalizovaného výnosu, která již zcela probíhá v sektoru legální ekonomiky.

Z uvedeného vyplývá, že každá z těchto fází je charakteristická konkrétními jevy, které v ní probíhají a jsou realizovány, či ovlivňovány kriminálními subjekty a projevují se specifickými indikátory. V každé fázi vznikají charakteristické modifikace výnosu z trestné činnosti (primární výnos, výnos z neznámých zdrojů, zlegalizovaný výnos a sekundární výnos).“ (Dvořák, 2010)

Vymezení výnosu z trestné činnosti

Výnos z trestné činnosti je v současné době zejména vymezován jako jakýkoliv majetek odvozený nebo získaný přímo nebo nepřímo spácháním trestného činu. Tzv. 4. směrnice AML⁴⁰ vnímá „majetek“ jako jakákoli aktiva hmotná nebo nehmotná, movitá nebo nemovitá, materiální nebo nemateriální povahy, a právní dokumenty nebo nástroje v jakékoliv formě včetně elektronické nebo digitální prokazující právní nárok na taková aktiva nebo podíl na nich.

Konfiskační směrnice⁴¹ operuje pojmy, jako jsou výnosy, majetek a nástroje a kde výnosy rozumí všechny ekonomické výhody pocházející přímo či nepřímo z trestného činu; může se jednat o majetek v jakékoli podobě, který zahrnuje všechny následné reinvestice nebo přeměnu přímých výnosů a všech ocenitelných užitek. Majetek chápe jako majetek, hmotné nebo nehmotné povahy, movitý nebo nemovitý, jakož i právní listiny nebo nástroje dokládající právní nárok na takový majetek nebo podíl na něm. Nástroji rozumí jakýkoli majetek zcela nebo částečně použitý nebo určený k použití libovolným způsobem pro spáchání jednoho nebo více trestných činů.

V rámci implementace konfiskační směrnice do právního řádu České republiky došlo i k vymezení výnosu z trestné činnosti v zákoně č. 141/1961Sb., jeho novelizací zákonem č. 55/2017 Sb. v § 77 b odst. 1 písm. c) je uvedeno, že věc důležitá pro trestní řízení je **věc, která „c) byla získána trestným činem nebo jako odměna za trestný čin nebo byla, byť jen zčásti, nabyta za věc získanou trestným činem nebo za věc tvořící odměnu za trestný čin, včetně plodů a užtků (dále jen „výnos z trestné činnosti“)**

V Certifikované metodice finančního šetření pro Policii České republiky je vymezen výnos z trestné činnosti jako „majetkový prospěch, který vnějškově vystupuje v podobě (formě):

1. Konkrétní věci nebo jiné majetkové hodnoty, které byly získány trestným činem nebo jako odměna za něj, včetně věcí a jiných majetkových hodnot následně pořízených za tyto věci a na majetku pachatele (případně dalších osob fyzických nebo právnických) se projeví jeho nárůstem. Předchozí vlastník (majitel) věci (jiné majetkové hodnoty)

40 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES (kap. 1, odd. 1, čl. 3, odst. 3)

41 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014, o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii, článek 2 Definice.

neexistuje nebo převod vlastnického práva k věci na zájmovou osobu (pachatele) je součástí trestného činu (předání úplatku, poskytnutí odměny za spáchání trestného činu).

2. Věci (jiné majetkové hodnoty), která byla původnímu vlastníku odejmuta trestným činem (krádeží, podvodem, zpronevěrou, apod.).
3. Nezmenšení vlastního majetku pachatele (např. zkrácením daně), ke kterému by při splnění daňové povinnosti došlo.

Základní podmínkou pro označení výše charakterizovaných věcí (jiných majetkových hodnot) jako výnosů z trestné činnosti je, že je lze postihnout trestem propadnutí věci (jiné majetkové hodnoty) nebo ochranným opatřením zabrání věci (jiné majetkové hodnoty) nebo navrácením původnímu vlastníku již v přípravném řízení“ (Šugár, 2015)

Výnos z neznámých zdrojů

Výnos z neznámých zdrojů lze charakterizovat jako výnos, u něhož je zastřena zdroj jeho vzniku, tj. zdrojová aktivita⁴² eventuálně zdrojová transakce.⁴³ Osoba, která výnosem v danou chvíli disponuje (dále jen disponent), není ochotna původ výnosu sdělit, nebo tento vysvětluje nevěrohodně. Neznámý původ výnosu a neochota tento původ zdroje výnosu disponentem vysvětlit vzbuzuje podezření, že tento majetek byl pořízen z trestné činnosti. Je zřejmé, že je nutné připustit i jiné možnosti původu, ale četnost těchto případů bude s největší pravděpodobností zanedbatelná a proto se jí v této studii nebudeme zabývat.

Z uvedeného lze vyvodit, že výnos z neznámých zdrojů je s největší pravděpodobností výnosem z trestné činnosti a byl zjištěn ve stádiu první etapy jeho legalizace. Toto tvrzení podporují následující skutečnosti:

- Existence výnosu velkého objemu.
- Výnos nemá žádnou ověřitelnou historii své existence (tokové veličiny⁴⁴ nelze vysledovat, zdrojová aktivita či transakce je neznámá).

42 Zdrojová aktivita je jeden z identifikačních znaků výnosu. Má produkční charakter a její právní polarita je neměnná. Jedná se o produkci výrobků anebo produkci služeb. V případě nezákonného výnosu produkce probíhá v kriminální ekonomice a je nezákonná. Metodami legalizace je tento základní charakteristický znak nezákonného výnosu zakryt a vytvořeno zdání, že výnos vznikl v legální ekonomice v souladu se zákonem. Tato iluze je vytvořena prostřednictvím transferů a transakcí v procesu legalizace po vnesení nezákonného výnosu do legální ekonomiky, kde dalšími tokovými veličinami dochází k dalšímu zakrývání (maskování) zdrojové aktivity.

43 Zdrojová transakce je zdrojovou pouze ve vztahu k nezákonnému výnosu, který vzniká v legální ekonomice nezákonným přerozdělením zdrojů. Rovněž tak jako u zdrojové aktivity je transparentnost tohoto znaku nezákonného výnosu pro pachatele jak zdrojové kriminality, tak pro pachatele legalizace výnosů z trestné činnosti nežádoucí a metodami legalizace se jí snaží zakrýt.

44 Tokové veličiny představují základní stavební kameny metod legalizace výnosů z trestné činnosti. Lze je rozdělit do tří skupin na transfery, transformace a transakce. Působením tokových veličin – transakcí a transformací se pachatelé snaží docílit co možná nejvíce viditelných změn některých znaků nelegálního výnosu (hodnoty – rozdělením výnosu na více výnosů s menší hodnotou, formy – změnou podob výnosu a u teroristické legalizace i změnou vlastnictví v případě použití legálního výnosu). Transferem se snaží docílit ztížení sledování výnosu nebo o přesunutí výnosu do teritorií, kde jeho legalizace bude snazší anebo kde je prakticky nemožné zjistit skutečnost, že se jedná o výnos z trestné činnosti.

- Legální příjmy disponenta neodpovídají výši výnosu.
- Výskyt výnosu z neznámých zdrojů u ekonomického subjektu neodpovídá standardní ekonomické situaci.
- Osoba disponenta je bez podezření, že by spáchala trestnou činnost, jež by vygenerovala výši uvedeného výnosu.

Počátek první etapy legalizace výnosů z trestné činnosti je charakteristický právě tím, že je přerušena jakákoliv spojitost mezi výnosem a trestnou činností. Až teprve poté je výnosu vytvářena fiktivní identita, tj. vzbuzení zdání, že výnos pochází z legální činnosti, což v době zjištění výnosu z neznámých zdrojů ještě nenastalo.

Orgány činné v trestním řízení nemohou tento výnos odčerpat, ani zajistit, aniž by prokázaly skutečnost, že výnos pochází z trestné činnosti. Předmětem dokazování je příčinná souvislost mezi trestným činem a předmětným majetkem (výnosem). Zadokumentování této souvislosti je značně obtížné, ne-li zcela nemožné a to zejména z důvodu absence takového právního předpisu, který by disponentovi výnosu v určitých přesně daných situacích ukládal povinnost prokázat původ výnosu. (Dvořák, Šugár, Málek & Horáček, 2010)

K odhalování výnosů z neznámých zdrojů jsou používány v některých zemích účetní postupy a techniky, které lze rozdělit na přímé a nepřímé. Například Ministerstvo financí Spojených států amerických je nazývá „metody důkazů srovnání“, kde rozlišuje přímou metodu, která podá skutečný důkaz o konkrétní nezákonné aktivitě, transakci a o nezákonném výnosu. Nepřímá metoda důkazu srovnání poskytuje celkový pohled na finanční situaci podezřelého. Mezi nepřímé metody důkazu, které jsou používány v některých zemích anglosaského práva, patří metoda čistého jmění, metoda vkladů a metoda výdajů. Metoda čistého jmění je založena na principu lokalizace neznámých zdrojů finančních prostředků podle nárůstu čistého jmění. Klíčem k provedení analýzy čistého jmění jsou informace o pokladní hotovosti, hotovosti v bankách, ocenění aktiv, známých výdajích.

Vzhledem k tomu, že tato metoda používá pojmy, z nichž některé jsou běžně používány i v naší právní a ekonomické praxi, ale poněkud s jiným obsahem, nešlo tuto metodu přímo převzít a bylo nutno termíny vysvětlit a uvést do souladu tak, aby při dosazení veličin do vzorce byl výpočet správný a metoda aplikovatelná i v našich podmínkách. Uvedené bylo provedeno v rámci výzkumného projektu „Vyvinutí nových metod v oblasti zabavování výnosů z trestné činnosti a boje proti praní špinavých peněz“ (klasifikační kód: VD20072010B19), který byl realizován na katedře kriminální policie Policejní akademie České republiky v Praze v letech 2007–2010. (Dvořák, Šugár, Málek & Horáček, 2010)

Možnosti identifikace výnosu

V současné době jsou k dispozici následující postupy a prostředky umožňující identifikaci výnosu, respektive nalezení příčinné souvislosti mezi výnosem a jednáním pachatele. Prakticky se jedná o postupy kriminálního zpravodajství. „Identifikace výnosů z trestné činnosti představuje proces, během něhož se zjišťuje, zda majetkový prospěch fyzické nebo právnické osoby (zájmová konkrétní věc nebo jiná majetková hodnota) byl, byť zprostředkovaně, získán trestným činem nebo jako odměna za jeho spáchání. Identifikaci výnosů z trestné činnosti je nutno realizovat ve dvou fázích:

V první fázi provést identifikaci objektovou (ekonomickou), tzn., jak věc nebo jiná majetková získána trestným činem vznikla, zda byla vyrobena trestným činem, nebo trestnou činností získána jako majetkový prospěch nebo odměna za trestný čin, případně byla odejmuta z dispozice oprávněného vlastníka (držitele, apod.).

Ve druhé fázi se provede identifikace právní, tzn., zda způsob nabytí této věci nebo jiné majetkové hodnoty byl jako přímý důsledek jednání naplňujícího skutkovou podstatu některého z trestných činů, pro který je vedeno trestní řízení nebo jiného jednání vykazující znaky trestného činu.

K identifikaci věci (jiné majetkové hodnoty), u které je podezření, že pochází z trestné činnosti, jako výnosu, je vhodné přistoupit už před zahájením úkonů trestního řízení. Po zahájení úkonu trestního řízení, v etapě prověřování, je potřeba předběžnou identifikaci prověřit a v etapě vyšetřování prokázat, že předmětná věc byla získána trestným činem, pro který je vedeno trestní řízení.

Samotný proces identifikace se bude odlišovat podle konkrétní formy věci (jiné majetkové hodnoty), u které je podezření, že pochází z trestné činnosti. Jiný postup zvolí policejní orgán při identifikaci finančních prostředků na účtu u banky (základ bude tvořit analýza finančních toků a odhalení původu finančních prostředků) a jiný postup bude volen v případě nemovitých nebo movitých věcí. Ústředním bodem identifikace bude zjištění (ustanovení) fyzické nebo právnické osoby (původní vlastník nebo oprávněný držitel), které předmětná věc (jiná majetková hodnota) náležela před spácháním trestného činu nebo zjištění, že tato věc neexistovala a byla trestným činem vyrobena“. (Šugár, 2015)

3. 4. 1 Postupy a prostředky operativně pátrací činnosti

Operativně pátrací činnost je ucelený systém postupů a používání operativně pátracích prostředků a podpůrných operativně pátracích prostředků, uskutečňovaný oprávněným útvarem podle zvláštních právních předpisů a z nich vycházejících interních aktů řízení, převážně utajovaným způsobem, zaměřený k ochraně zájmů chráněných zákony a mezinárodními smlouvami v trestně právní oblasti a spočívající v soustavném získávání, shromažďování prověřování a případně rozpracovávání operativních informací. Operativně pátrací činnost obsahuje procesní i neprocesní formy boje s trestnou činností. Operativně pátrací prostředky a další úkony trestního řízení jsou upraveny zákonem č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů. Neprocesní tzv. podpůrné operativně pátrací prostředky jsou upraveny v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Operativně pátrací činnost policie byla a dosud je zaměřena zejména na odhalování trestné činnosti. Zjišťování informací týkajících se výnosu je v praxi stále druhotné a chybí tak nástroje, metodické postupy a oprávnění (z oblasti práva, ekonomie, zpravodajství apod.), vhodné k ekonomickému rozpracování, k sledování tokových veličin výnosu v reálném čase, k vysledování a zadokumentování stop po tokových veličinách a ustanovení identifikačních znaků vzniklých v průběhu existence výnosu, zajištění výnosu do doby zjištění jeho zdroje apod.

Absence postupů, prostředků a oprávnění se projevuje zejména v počátcích šetření a prověřování případů, kdy je nouze o informace, které jsou k zajištění výnosů z trestné činnosti potřebné po zahájení úkonů trestního řízení. Většinou jsou známy pouze informace např. o výnosu, který evidentně nepochází z legálního zdroje, ale jeho nezákonný původ prokázat v danou chvíli dostupnými prostředky a oprávněními nelze. Z tohoto důvodu není možné tento výnos sledovat či do zjištění zdroje mnohdy ani zajistit. Na druhé straně disponenti uvedených výnosů mají tak dostatek času a možností např. k jeho anonymizaci, využití moderních finančních technologií k transferování výnosu z dosahu jurisdikcí, které by tento výnos mohly identifikovat, zajistit a odčerpat.

3. 4. 2 Finanční šetření

Finanční šetření není v českém právním řádu definováno. Vymezení uvedeného pojmu je obsaženo v Závazném pokynu policejního prezidenta č. 174 ze dne 12. září 2011 k provádění finančního šetření v trestním řízení, který jak je uvedeno v článku 1, „upravuje provádění finančního šetření a zajišťování výnosů z trestné činnosti v trestním řízení a s tím souvisejících vybraných úkonů a organizačních opatření při vyhledávání, prověřování a vyšetřování trestných činů legalizace výnosů z trestné činnosti a legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti⁴⁵ a plnění úkolů stanovených dohodou o součinnosti při plnění úkolů v trestním řízení při výkonu rozhodnutí o zajištění majetku a věcí v trestním řízení podle zákona č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů“; a dále pak v již neplatném Pokynu č. 14/2009 náměstka policejního prezidenta pro službu kriminální policie a vyšetřování ze dne 7. května 2009, k provádění finančního šetření v trestním řízení (dříve v Pokynu č. 30/2007 náměstka policejního prezidenta pro trestní řízení a ředitele Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování ze dne 05. září 2007).

V těchto interních aktech policie je finanční šetření charakterizováno jako „proces vyhledávání, dokumentace a zajišťování výnosů z trestné činnosti nebo zajišťování náhradní hodnoty⁴⁶ a vyhotovení majetkového profilu⁴⁷ pro účely zajištění výkonu trestu či ochranného opatření⁴⁸ nebo zajištění nároku poškozeného v trestním řízení⁴⁹, a následující úkoly spojené se správou takto zajištěného majetku⁵⁰“. Jedná se o soubor postupů podle příslušných ustanovení ve smyslu zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním ve znění pozdějších předpisů, využívaných orgány činnými v trestním řízení.

45 § 216 a 217 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

46 § 79 g zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v platném znění.

47 v čl. 2 bodu a) závazného pokynu policejního prezidenta č. 174 ze dne 12. září 2011 je charakterizován **částečný majetkový profil** jako přehled o majetkových hodnotách (hmotných i nehmotných) subjektu, u něhož je prováděno v nezbytně nutném rozsahu finanční šetření a dále v témže článku bodu b) **podrobný majetkový profil** jako celkový přehled a pohyb majetkových hodnot (hmotných i nehmotných) subjektu, u něhož je prováděno finanční šetření v určitém časovém období.

48 § 66, 67, 70 až 72, 101 a 102 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

49 § 47 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v platném znění.

50 zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů.

Finanční šetření je možné provádět před zahájením trestního řízení a po zahájení úkonů trestního řízení. Jak vyplývá ze závazného pokynu policejního prezidenta „Finanční šetření lze provádět i před zahájením úkonů trestního řízení v okamžiku, kdy policejní orgán zjistí skutečnosti nasvědčující tomu, že majetkový prospěch určité osoby (fyzické nebo právnické) může být výnosem z trestné činnosti (např. z oznámení podle § 8 odst. 1 trestního řádu, z podání podle § 59 trestního řádu, z vlastní operativně pátrací činnosti, v případě postupu podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky).

Po zahájení úkonů trestního řízení lze finanční šetření provádět podle § 158 odst. 1, 158 odst. 3, § 160 odst. 1 trestního řádu. Postup ve smyslu § 158 odst. 1 trestního řádu je ve vztahu k možnostem provádění finančního šetření využitelný ve výjimečných případech. Podle § 158 odst. 3 trestního řádu je prováděno zejména dohledávání konkrétního výnosu z trestné činnosti a dále podle § 160 odst. 1 trestního řádu, tj. po zahájení trestního stíhání může být navíc využito i možnosti vytvoření majetkového profilu obviněného pro účely následného uspokojení nároku poškozeného či pro účely následného uložení trestu propadnutí majetku. Výše uvedené právní instituty odlišují možnost využití zajišťovacích institutů trestního řádu a účel, k němuž prováděné finanční šetření směřuje.

V praxi dochází k tomu, že před přípravnou fází není zajištěn dostatek operativních informací o legálním majetku a výnosech z trestné činnosti, příp. o dalších ekonomických aktivitách pachatele, neboť policie pouze v ojedinělých případech provádí i ekonomické šetření před zahájením úkonů v trestním řízení. Důsledkem těchto skutečností v případě zahájení trestního řízení je, že se pachatel o uvedené skutečnosti dozví a provádí vlastní opatření, která spočívají v zakrývání původu majetku a případně se pokouší o jeho skrytý transfer a to zejména v případech pokud není prováděno tzv. skryté vyšetřování.⁵¹

Z uvedených důvodů se jeví jako velmi potřebné provádění, před zahájením trestního řízení, operativní šetření se zaměřením na získávání informací ekonomického charakteru k zájmové osobě. V případě operativního rozpracování by bylo vhodné, aby součástí kriminálního spisu bylo i ekonomické rozpracování zaměřené na získávání informací týkajících se výnosů z trestné činnosti, majetku podezřelé osoby, její obchodní vztahy a další informace ekonomického charakteru.

Finanční šetření se dělí⁵² na:

- a) přípravnou fází,
- b) zajišťovací fází,
- c) závěrečnou fází.

V přípravné fázi jsou zjišťovány informace k vymezení okruhu prošetřovaných osob, informace z operativního šetření k prověřovaným osobám, za využití podpůrných operativně pátracích prostředků a následného případného využití operativně pátracích pro-

51 Jedná se o fázi prověřování, která je prováděna skrytě (začíná zahájením úkonů trestního řízení dle ustanovení § 158 odst. 3 a končí nejpozději zahájením trestního stíhání dle ustanovení § 160 zák. č. 141/1961 Sb. v platném znění).

52 viz čl. 5 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 174 ze dne 12 září 2011 čl. 5.

středků, z výsledků a domovních prohlídek a jiných prostor a dále informace z analýzy získaných informací z předchozích částí přípravné fáze, provedení vztahových, časových nebo jiných analýz.

Po přípravné fázi následuje zajišťovací fáze finančního šetření, která je trestním právem zcela konkrétně vymezena, kdy se zajišťují výnosy z trestné činnosti a současná právní úprava dává možnost zajištění majetku pro účely zajištění náhradní hodnoty, pro účely uspokojení oprávněných nároků poškozeného nebo pro účely uložení trestu propadnutí majetku.

K tomu, aby došlo k naplnění účelu trestního řízení z hlediska uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem a zajištění výkonu trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty nebo náhradní hodnoty a propadnutí majetku, je zapotřebí majetek zajistit a v konečné fázi odčerpat. Tento postup zajišťování lze rozdělit na dvě části a to na zajištění výnosů z trestné činnosti a zajištění legálního majetku pachatele.

Zajištění výnosů z trestné činnosti představuje přijetí takových opatření (rozhodnutí) v rámci trestního řízení, které zamezí pachatelům zcizení, převedení, zakrytí takových výnosů z dosahu orgánů činných v trestním řízení. Zjednodušeně řečeno, smyslem zajištění je zabránit pachateli, aby s věcmi nebo jinými majetkovými hodnotami pocházejícími z trestné činnosti nebo které získal jako odměnu za spáchání trestného činu, případně se sekundárními výnosy, jakýmkoliv způsobem nakládal a to až do konečného rozhodnutí o těchto věcech nebo majetkových hodnotách ze strany orgánů činných v trestním řízení. Rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení může spočívat ve vrácení a vydání věci nebo v uložení trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty a v propadnutí náhradní hodnoty (Dvořák, Šugár, Málek & Horáček, 2010) a zabrání části majetku dle ustanovení § 102a trestního zákoníku.

K zajištění legálního majetku pachatele může dojít ve fázi až po zahájení trestního stíhání, mimo možnosti zajistit náhradní hodnotu (dříve dle ustanovení § 79f aktuálně dle ustanovení 79 g trestního řádu). Toto zajištění (jedná se o legální majetek) je možné realizovat již v prověřování.

Podle všech zkušeností se pachatelé většinou snaží vystupovat před soudy jako zcela nemajetní. Proto je často nezbytné, co nejrychleji na počátku přípravného trestního řízení, zajištění výnosů z trestné činnosti, případně dalšího majetku v držení pachatele a zabránit tak v disponování s věcmi získanými trestnou činností nebo jako odměnu za něj a případně i vlastním majetkem. Právní úprava České republiky umožňuje již ve velmi raném stádiu trestního řízení provést zajištění uvedeného majetku. Zajištěním věci nebo jiné majetkové hodnoty je vlastnické právo osoby, zpravidla pachatele trestného činu pouze omezeno a ke změně vlastnictví prozatím nedochází.

Orgán činný v trestním řízení má možnost zajistit věc nebo jinou majetkovou hodnotu (vlastníkovi dočasně omezit jeho dispoziční práva) pro následující účely (kromě případu, kdy je zajištěná věc použita jako důkazní prostředek):

- Zajištění věci pro účely jejího pozdějšího vrácení poškozenému,

- zajištění jakéhokoli druhu legálního majetku, jehož vlastníkem je obviněný, a to pro pozdější uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem,
- zajištění věci, jiných majetkových hodnot, peněžních prostředků na účtu (u banky, spořitelního a úvěrního družstva, blokace peněžních prostředků penzijního připojištění atd.), nemovitosti pro účely trestu (ochranného opatření) propadnutí (zabrání) věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- zajištění náhradní hodnoty za spotřebovaný, zničený, poškozený, zcizený, nebo jiným způsobem nedobytný výnos pro účely trestu propadnutí náhradní hodnoty,
- zajištění veškerého majetku obviněného pro případný výkon trestu propadnutí majetku,
- zajištění majetku v rámci mezinárodní právní pomoci ve věcech trestních,
- zajištění pro budoucí peněžité trest,
- zajištění u právnických osob,
- zajištění výkonu zabrání části majetku.

Samotné zajišťovací instituty jsou upraveny trestním řádem a lze je využít diferencovaně pro všechny výše uvedené účely zajištění.

3. 4. 3 Zajišťovací instituty

Ustanovení, která upravují zajišťování věci v trestním řízení, doznala určitých změn novelizací zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů a dalších souvisejících zákonů, která byla uskutečněna zákonem č. 55/2017 Sb. a nabyla účinnosti dnem 18. 3. 2017. Jak vyplývá z důvodové zprávy předmětné právní úpravy, bylo hlavním cílem novelizace zajištění implementace směrnice EP a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014, o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii (dále jen „konfiskační směrnice“). Konfiskační směrnice se zaměřuje na oblast zajištění a odčerpání majetku v trestním řízení a zdůrazňuje význam účinného odčerpání nástrojů a výnosů z trestné činnosti jako jednoho z efektivních nástrojů boje s organizovaným zločinem⁵³.

Jedná se o postupy upravené v trestním řádu v hlavě čtvrté „Předběžná opatření a zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení“⁵⁴ v oddílu čtvrtém „Zajištění věcí důležitých pro trestní řízení“, konkrétně § 77 b až 79 g trestní řádu, kde, jsou rozlišovány dva režimy a to zajišťování věci pouze pro důkazní účely a věci, které jsou nástroji a výnosy z trestné činnosti a neslouží k důkazním účelům. Další zajišťovací instituty jsou zajištění nároku poškozeného § 47 trestního řádu, zajištění výkonu peněžitého trestu § 344a trestního řádu a zajištění výkonu propadnutí majetku § 347 trestního řádu.

Ve společném ustanovení trestního řádu v § 77 b odst. 1 je provedeno vymezení věci důležité pro trestní řízení následovně:

- (1) Věcí důležitou pro trestní řízení je věc, která
 - a) může sloužit pro důkazní účely,

53 Viz Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Str. 2.

54 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v platném znění.

- b) byla určena ke spáchání trestného činu nebo byla k jeho spáchání užitá (dále jen „nástroj trestné činnosti“),
- c) byla získána trestným činem nebo jako odměna za trestný čin nebo byla, byť jen zčásti, nabyta za věc získanou trestným činem nebo za věc tvořící odměnu za trestný čin, včetně plodů a užitků (dále jen „výnos z trestné činnosti“), nebo
- d) je náhradní hodnotou za věc uvedenou v písmenech b) a c)⁵⁵.

Uvedené ustanovení je v souladu s článkem 2 „konfiskační směrnice“ a v bodě c) vymezuje výnos z trestné činnosti, což dosud v českém trestním právu provedeno nebylo.

V odst. 2 téhož ustanovení (§ 77 b) trestního řádu se upravuje postup v případě, že není znám vlastník zajištěné věci, nebo že věc je součástí majetku ve svěřenském nebo podílovém fondu. V odst. 3 je uvedeno, že „Zajištění věcí pro důkazní účely má přednost před jinými důvody zajištění věcí. Důvod zajištění lze v průběhu trestního řízení změnit usnesením, proti kterému je přípustná stížnost. O změně důvodu zajištění není třeba rozhodovat v případě, kdy jsou splněny podmínky pro vyslovení propadnutí nebo zabrání věci, která je zajištěna k důkazním účelům.“ Z uvedeného vyplývá, že primárním důvodem pro zajištění věcí je prokázání skutkového stavu.

Nově je upraveno „Zajištění nástrojů a výnosů z trestné činnosti“ v § 79a kam přešly zajišťovací instituty dříve uvedené v § 79a trestního řádu „Zajištění peněžních prostředků na účtu u banky“, v § 79 b trestního řádu „Zajištění peněžních prostředků na účtu u spořitelního a úvěrního družstva nebo jiných subjektů“, v § 79c trestního řádu „Zajištění zaknihovaných cenných papírů“, v § 79d trestního řádu „Zajištění nemovitosti“ a v § 79e trestního řádu „Zajištění nehmotné věci“.

Úprava přináší výrazné zjednodušení a rozdělení zajišťovaných věcí na důkazy, nástroje, výnosy z trestné činnosti a zajištění náhradní hodnoty, které je upraveno v § 79 g trestního řádu. Rozhodnout o zajištění věci může předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán, který k takovému rozhodnutí potřebuje předchozí souhlas státního zástupce. „Předchozího souhlasu státního zástupce není třeba v naléhavých případech, které nesnesou odkladu. Policejní orgán je v takovém případě povinen do 48 hodin své rozhodnutí předložit státnímu zástupci, který s ním buď vysloví souhlas, nebo je zruší. Proti rozhodnutí o zajištění je přípustná stížnost.“⁵⁶

Nová je i možnost ponechání movité věci na místě, kde se nachází. Toto je upraveno v § 79c odst. 2 trestního řádu „Orgán činný v trestním řízení příslušný k vydání příkazu k odnětí věci může při posouzení všech rozhodných okolností ponechat movitou věc na místě, kde se nachází, pokud

- a) odnětí takové věci by vedlo k jejímu znehodnocení nebo k znehodnocení věci, s níž je funkčně spojena,
- b) odnětí takové věci by bylo spojeno s nepřiměřenými technickými obtížemi,
- c) jde o věc vyžadující zvláštní péči nebo je péče o ni spojena s nepřiměřenými náklady nebo,

55 § 77 b odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v platném znění.

56 § 79a zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v platném znění.

d) jde o věc nepatrné hodnoty.⁵⁷

Nově bylo začleněno do trestního řádu ustanovení o ohledání nemovité věci § 79d trestního řádu, které bylo převedeno ze zákona č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení. Účelem je zjištění stavu nemovité věci a posouzení účelnosti jejího zajištění. Orgán činný v trestním řízení provádějící ohledání nemovité věci uvědomí o době a místě ohledání vlastníka nemovité věci nebo osobou, která s ním žije ve společné domácnosti, a dále osobu, o níž je známo, že má k nemovité věci práva. Tyto osoby jsou povinny prohlídku nemovité věci a jejího příslušenství umožnit.⁵⁸ Orgán provádějící ohledání k němu může přibrat osoby, jejichž účast při ohledání je potřebná, zejména pro účely ocenění nemovité věci.⁵⁹

Konkrétní zajištění výnosů z trestné činnosti (věcí, majetku) lze v praxi realizovat několika způsoby a nejčastěji se využívají následující způsoby (Dvořák, Šugar, Málek & Horáček, 2010):

- Faktické zajištění věcí, tzn., že orgány činné v trestním řízení příslušným opatřením podle § 78 nebo § 79 trestního řádu, věc odejmou z dispozice vlastníka nebo jiné osoby a do konečného rozhodnutí o ní, jí předají ke správě příslušnému subjektu (nebo tuto věc spravují orgány činné v trestním řízení samy),
- administrativní zajištění, kdy orgány činné v trestním řízení svým rozhodnutím věc podle příslušných ustanovení trestního řádu zajistí a zakáží vlastníkovu věc, aby jakkoli nakládal s věcí uvedenou v usnesení a zároveň opis usnesení o zajištění doručí příslušnému úřadu, který vede evidenci vlastníků,
- kombinace obou výše uvedených způsobů, např. nemovitost bude zajištěna administrativně a jiná věc, např. automobil, hotovostní peníze apod., bude zajištěna fakticky,
- v některých případech může soud, po předchozím souhlasu obviněného, rozhodnout o prodeji zajištěného majetku a peněžní částka získaná prodejem se uloží do úschovy soudu. V některých případech popsaných v zákoně č. 279/2003 Sb. lze takový prodej uskutečnit i bez předchozího souhlasu.⁶⁰
- V některých případech popsaných v zákoně č. 279/2003 Sb. lze takový prodej uskutečnit i bez předchozího souhlasu.⁶¹

Výše uvedený zákon byl novelizován zákonem č. 86/2015. Sb.⁶², jehož účinnost nastala 1. 6. 2015. Novelizace přinesla výrazné zjednodušení ohledně správy zajištěného majetku, zejména prodeje motorových vozidel a elektrozařízení, neboť dle § 12 zák. č. 279/2003 Sb.⁶³, „Bez souhlasu uvedeného v odstavci 1 může soud rozhodnout o prodeji zajištěného majetku, lze-li důvodně předpokládat, že

57 § 79c odst. 2 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v platném znění.

58 § 79d odst. 1 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v platném znění.

59 § 79d odst. 2 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) v platném znění.

60 12 zákona č. 279/2003, o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů.

61 § 12 zákona č. 279/2003, o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů v platném znění.

62 Zákon, kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony ve znění k 1. 6. 2015.

63 Zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení ve znění k 1. 6. 2015.

- a) podlehne rychlé zkáze nebo jiné těžko odvratitelné škodě,
- b) bude rychle ztrácet na tržní hodnotě, zejména jde-li o motorová vozidla a elektrozařízení,
- c) s výkonem správy budou spojeny nepřiměřené náklady, nebo
- d) výkon správy bude vyžadovat zvláštní podmínky nakládání nebo zvláštní odbornou způsobilost, které lze zajistit jen s nepřiměřenými obtížemi.“

Vzhledem k tomu, že motorová vozidla a elektrozařízení bývají jedním z nejčastějších druhů věcí, které bývají policejními orgány zajišťovány, je často uvedené ustanovení § 12 zák. č. 279/2003 Sb. o prodeji majetku využíváno orgány činnými v trestním řízení.

Závěrečná fáze finančního šetření obsahuje popis všech dosud zjištěných informací a provedených úkonů a to formou závěrečné zprávy, která se skládá z úvodu, majetkového profilu a závěru. Závěrečná zpráva spolu s návrhem na konečné opatření je poskytnuta prostřednictvím státního zástupce soudu, k možnému rozhodnutí o případném odčerpání majetku obžalovaného.

4.

Expertní šetření

Jak bylo zmíněno v úvodu, v první fázi expertního šetření byla formou řízených rozhovorů oslovena řada pracovníků služby kriminální policie a vyšetřování z útvarů s celostátní působností, kteří se na potírání organizovaného zločinu podílejí (bývalý Útvar pro odhalování organizovaného zločinu SKPV a Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality SKPV – nyní Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV, Národní protidrogová centrála SKPV), jakož i z tzv. servisních útvarů (Útvar speciálních činností SKPV, Útvar zvláštních činností SKPV), spolu s experty Policejního prezidia ČR a MV, dále pracovníci Celní správy a Vojenské policie, jež jsou rovněž oprávněni k používání operativně pátracích prostředků a konečně v neposlední řadě byli osloveni i zástupci Europolu a Eurojustu.

Z jejich analýzy byly identifikovány některé problémy, tak jak je oslovení vnímají především ve své každodenní konkrétní policejní praxi. Pokusili jsme se je formulovat do několika okruhů otázek, rozdělených do dvou oblastí – jednak ty, které již byly nějakým způsobem řešeny a dále navrhované nyní nově.

V další fázi byly tyto okruhy problému předloženy formou volného vyjádření zmíněným státním zástupcům a soudcům k vyjádření na jejich význam pro potírání organizovaného zločinu, jakož i na eventuální možnosti i reálnost jejich řešení. Jejich návratnost byla stoprocentní.

Využití právních nástrojů k postihu organizovaného zločinu – okruhy problémů

1. Návrhy dříve předložené, v minulosti buď zamítnuté, nebo v různém stadiu projednávání

1. 1. Beztrestnost agenta

V rámci novely zák. č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, Ministerstvo vnitra požadovalo koncepční změnu (a zásadní rozšíření případů), kdy by bylo možné agenta použít. Předložilo dvě varianty, koncepční změna úpravy byla odmítnuta a následně Poslanecká sněmovna PČR schválila pouze rozšiřující taxativní výčet trestných činů, pro které je beztrestným.⁶⁴

1. 2. Zpravodajské informace jako důkaz

V současnosti nelze v trestním řízení materiály, získané zpravodajskými službami využívat jako důkaz (a to přesto, že získaly informace v souladu s příslušnými zákony, upravujícími jejich činnost). Dle názoru Ústavního soudu (nález I. ÚS 3038/07) nelze např. odposlech získaný legálně zpravodajskou službou využít (připouští výjimku, jednalo-li by se o dostatečně závažnou trestnou činnost).

V rámci Legislativních návrhů v oblasti vnitřní bezpečnosti, předložených vládě na základě vyhodnocení bezpečnostního auditu se bude dále analyzovat, jak (při respektování zmíněného nálezu ÚS) legislativně této možnosti dosáhnout.

64 (viz zákon, vyhlášený 29. 12. 2016 ve sbírce zákonů v částce 183 pod č. 455/2016 Sb.).

1. 3. *Spolupracující obviněný*

Opatření, rozšiřující možnost využití dohody o vině a trestu bylo součástí návrhu zákona, kterým se měnil zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) – tzv. „akcelerační novely“. Ta však byla v minulém roce (mj. po intenzivní kritice ze strany ČAK) stažena z mimorezortního připomínkového řízení.

1. 4. *Utajení identity znalců a tlumočnicků*

V rámci přípravy nového zákona o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech bylo mj. navrhováno ke zvýšení ochrany přibráného znalce nově ustanovení o utajení jeho identity, kdy jeho totožnost by znali jen přibírající policisté, dozorový či dohledový státní zástupce a rozhodující soudce. To nebylo akceptováno s odůvodněním, že by vedlo ke snížení důkazní hodnoty zpracovaného utajeným znalcem v návaznosti na judikaturu ESLP. Nicméně bylo částečně vyhověno pouze tak, že nebude v seznamu znalců uváděna adresa jejich bydliště (pouze kontaktní adresa). Aktuálně je celý návrh zákona o znalcích v novém připomínkovém řízení.

2. **Nově navrhované úpravy de lege ferenda**

2. 1. *Informátor*

Stávající právní úprava použití informátora (§ 73 zák. č. 273/2008 Sb. o Polici ČR) trpí určitými riziky a problémy v souvislosti s ochranou zdroje informací v trestním řízení – a to jak pro policisty, tak i pro informátory samotné (požadavky státních zástupců, soudců a obhajoby na jejich odtajnění, slyšení jako svědka atd.).

Proto se navrhuje institut informátora vložit do trestního řádu tak, aby jeho ochrana byla garantována zákonem, podle něhož se trestní řízení vede – nejlépe do operativně pátracích prostředků (§ 158 b) TŘ).

2. 2. *Odposlech a záznam telekomunikačního provozu*

Tato problematika je vzhledem k vývoji v oblasti komunikačních a informačních technologií (a z toho vyplývající používání sofistikovaných metod zločineckými uskupeními) velice rozsáhlá a v požadavcích na nutnost zákonných úprav nutná. Pojmy „provoz elektronických komunikací“ a „odposlech“ jsou již dnes nepřesné a zavádějící a vedou k polemikám, pod které ustanovení určité úkony podřadit. Ukazuje se tak nezbytným zavést do terminologie trestního práva pojmy nové a z toho vyplývající i adekvátní podmínky pro jejich schvalování a provádění.

Jako první dílčí krok je požadavek na umožnění odposlechu pro operativní účely podle zákona o Polici ČR (v odůvodněných případech bezprostřední hrozby nejzávažnější trestné činnosti). Ve druhé variantě možnost urgentního nasazení procesně použitelných odposlechů pouze se souhlasem státního zástupce (a paralelně probíhajícím standardním povolovacím režimem).

2. 3. *Možnost a rychlost nasazení operativně pátracích prostředků v rámci mezinárodní spolupráce.*

Obecně lze shrnout, že při stávající právní úpravě lze v případě potřeby využití operativně pátracích prostředků mezi státy EU jít jednak cestou „klasické“ žádosti o právní pomoc nebo cestou uzavření dohody o společném vyšetřovacím týmu. V prvním případě je nevýhodou čas, potřebný na její realizaci, druhý se pak týká rozsáhlých kauz, ve kterých se očekává větší počet úkonů prováděných v zahraničí a jejich koordinaci s postupem orgánů činných v trestním řízení v jednotlivých zemích.

Praxe pak přináší zkušenost zdlouhavého administrativního postupu a pro pružnou a rychlou výměnu informací na úrovni operativní spolupráce zpravidla nutnost využívání osobních kontaktů.

Na možnostech řešení, které se v tomto případě nabízejí, nepanuje shoda, některé (např. navrácení části oprávnění nasazení operativně pátracích prostředků do zákona o Polici ČR) jsou a priori neprůchodné. Další požadavky pak souvisí s proklamovanou nutností zrychlení řízení na straně jedné a zdlouhavě připravovanou rekodifikací trestního řádu na straně druhé (průběh a role přípravného řízení vs. dokazování před soudem).

Shrnutí odpovědí soudů, státních zastupitelství, Generálního ředitelství cel a Vojenské policie

	beztrestnost agenta	zpravodajské informace	spolupracující obviněný	utajení znalce	informátor v TR	odposlechy	mezinář. spolupráce
GŘC	nevyjádřili se				spíše ne	ano	ano
KS Ostrava	politické rozhodnutí	nutná ověřitelnost	spíše ano	ne	ne, PČR zneužívá	ano změny	spíše týmy
KS Hr. Králové	ne, stačí stávající	ano	ano	ne, pouze adresa	ano	ano změny	nevyjádřili se
KS Plzeň	spíše ne	spíše ne	ano	ano	spíše ne	stačí stávající	nevyjádřili se
KS Praha	nemají zkušenosti	spíše ano, dle ÚS 3038/07	ano	ne	lze uvažovat	souhlas SZ, omezené TČ	nevyjádřili se
KSZ Brno	pečlivě zvážít	sporné, spíše ne	ano	ne, pouze adresa	ano	ano změny i SZ	spíše ne
KSZ Č. Budějovice	ano	dle ÚS	ano	spíše ne	ano	ano změny, SZ ne	sjednotit systémy
KSZ Hr. Králové	nemají zkušenosti	spíše ano	ano	ano	ano	ano	ano
KSZ Ostrava	ano	dle ÚS	ano	není průchozí	spíše ano	ano změny, SZ zvážít	rozdílné systémy
KSZ Plzeň	ano	ano	ano	ne, pouze adresa	ano	ano změny i SZ	rozdílné systémy
KSZ Ú/L	ano	ano	ano	ne, pouze adresa	ano	ano změny i SZ	ano
MS Praha	o rozšíření působnosti	dle ÚS	ano	ne, pouze adresa	ne	ano změny, SZ?	ano
MSZ Praha	ano	ne, ad hoc ano	ano	ne	ne	ano, změny i SZ	ano, sjednotit
NSZ Brno	neměli připomínky k novele	dle ÚS + podmínky, NS mírněji	neměli připomínky k novele	spíše ne	ne	ano změny i SZ	??
VP	ano-rozšíření působnosti	ano	ano	ano	ne	ano změny, pouze PČR	ztráta času
VS Olomouc	již hotovo – nevyjádřili se				ne	ano změny	ano
VS Praha	pozitivní výčet	spíše ne	ne	ne	ne	ano změny, SZ výjím.	??
VSZ Olomouc	ano	ano	ano	nevyjádřili se	spíše ano	spíše ne	spíše ne
VSZ Praha	ano	ano nejzáv. TČ	nejednotný názor	sotva možné	nejednotný názor	SZ ano	nejednotné právo

Po shromáždění a vyhodnocení jejich názorů byla a vzhledem k tomu, že problematiku beztrestnosti agenta řeší pracovní skupina na Ministerstvu spravedlnosti ČR a využití zpravodajských informací pak zpracovává Odbor bezpečnostní politiky a prevence Ministerstva vnitra ČR (viz kap. 2), pro další diskuzi vybrána jako stěžejní dvě témata:

1. Možnost vložení institutu informátora do trestního řádu,
2. Zrychlení povolovacího mechanismu (včetně terminologického vymezení) odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.

K nim bylo svoláno expertní jednání formou kulatého stolu, jehož se zúčastnili oslovení experti ze státních zastupitelství, Národní centrály proti organizovanému zločinu SKPV, Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování, Národní protidrogové centrály SKPV, Útvaru speciálních činností SKPV, Generálního ředitelství cel, Hlavního velitelství Vojenské policie, Policejní akademie ČR, Ministerstva spravedlnosti ČR a Institutu pro kriminologii a sociální prevenci.

Ad 1) Možnost vložení institutu informátora do trestního řádu

V jeho průběhu se vyjasnilo, že požadavkem především ze strany policie není de facto vyjmutí informátora jako podpůrného operativně pátracího prostředku ze zákona o Policii ČR a jeho včlenění do trestního řádu mezi operativně pátrací prostředky, ale legislativní úprava v tom smyslu, že by byl vytvořen další nový institut („*důvěrník*“?), jenž by měl obdobné postavení jako agent, ale nebyl by policistou, nýbrž civilní osobou a jeho postavení, pravomoci a příp. odpovědnost by upravoval trestní řád. Byl by tak rozlišitelný od institutu informátora nebo agenta.

Od tohoto zásadního posunu se odvíjela i další diskuze, ze které lze shrnout přednesená stanoviska a náměty do následujících bodů, na nichž panovala shoda všech zúčastněných:

- v případě informátora se v současné době jedná o podpůrný operativně pátrací prostředek, obsažený v § 73 zákona č. 273/2008 Sb., zákona o Policii ČR; získané informace nejsou použitelné v trestním řízení;
- smyslem nového institutu má být úprava postavení civilní osoby, která je ochotna spolupracovat s policejními orgány, přičemž se nemusí nutně jednat o osobu, která páchá trestnou činnost, ale o osobu, která je v postavení svědka. Úprava by měla zabránit napadání spolupráce takové osoby s policejním orgánem obhajobou z důvodu možného ovlivňování, nátlaku či policejní provokace ze strany policejního orgánu;
- ve vztahu k trestnímu řádu je problém v uplatnění získaných informací, protože policie nemůže sdělit zdroj informace; jedná se o člověka ze zájmového prostředí, osobu spolupracující ad hoc v daném případě;
- nicméně zde existuje problém v pronikání do některých prostředí např. u hospodářských trestných činů či u drogových deliktů, do nichž nelze infiltrovat policistu – je to určitá „šedá zóna“ mezi stávajícím informátorem a policejním agentem;
- jde o to procesně vyjádřit pokrytí „šedé zóny“ – možné řešení by bylo uvést v TR výčtově okruh závažných trestných činů, u nichž by bylo možné získat jako informátora osobu ze zájmového prostředí, kdy tuto úlohu nemůže plnit agent a stanovit pravidla pro použití takové osoby;

- k doporučení, jak nazvat dotyčnou osobu – např. v Německu a Rakousku existuje tzv. institut „důvěrníka“, jedná se o kvalifikovanou osobu, která je placena podle sazebníku a hrozí jí v případě nedodržení nastavených pravidel či neplnění úkolů sankce;
- může být označována i jako „důvěrná osoba“, znamená to při začlenění tohoto institutu do trestního řádu vyjasnit též ochranu její totožnosti, odměňování a případnou bez-trestnost (v případě potřeby přiznat statut spolupracujícího obviněného?), třeba i pod jiným názvem; současná podoba institutu informátora podle zákona o policii by ale měla zůstat zachována;
- pravidla pro utajení důvěrníka by mohl upravit např. policejní prezident;
- v případě průniku této osoby do zájmového prostředí, ze kterého se často rekrutuje, by neměly dotčené osoby důvěrnou osobu poznat (je to spíše teorie, většinou bývá jasné, o koho se jedná a lze tuto osobu použít pouze jednou); v každém případě by neměla být důvěrná osoba požívát stejné ochrany jako policejní agent;
- důvěrníka nelze nazývat informátorem, ani agentem (tím může být pouze příslušník Policie ČR nebo GIBS), je to v určitém smyslu „nepolicejní agent“ či „osoba jednající ve prospěch policie“;
- procesní využitelnost oprávnění o § 158 e) TŘ, podmínit povolením soudce, vymezit pozici spolupracující osoby, garanci záruk, posílit právní jistotu řídicích policistů;
- byla zmíněna i úvaha, zda již nenastal čas v době, kdy pokračují přípravné legislativní práce na přijetí nového trestního řádu, vytvořit nový speciální zákon upravující provádění operativně pátrací činnosti, jejich forem, metod a prostředků, které by byly vyjmuty ze zákona o Policii ČR a z trestního řádu (analogicky jako byla zrušena hlava 25 trestního řádu a přijat zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních). Ostatně by to bylo v souladu se sjednocováním evropské trestní a policejní legislativy.

Ad 2) Zrychlení povolovacího mechanismu (včetně terminologického vymezení) odposlechů a záznamu telekomunikačního provozu

Zde panovala shoda, že povolovací mechanismus je zatížen nadbytečnými administrativními procedurami, je nepružný a v zásadě zvyhodňuje pouze osoby dopouštějící se trestné činnosti. Aby byly v současnosti odposlechy efektivní, je třeba umožnit jejich zahájení v co nejkratší době.

Účastníci jednání rovněž shodně poukázali na kardinální nedostatky terminologického vymezení institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Týká se to zejména definování povahy dat, která lze v rámci tohoto institutu shromažďovat. Stejně tak, kdy dnes již existují poměrně rozsáhlé možnosti elektronické komunikace, jsou trestně procesní instituty v dané oblasti nepřipadné a nmoderní a orgány činné v trestním řízení jsou nuceny laborovat s pojmy kodifikovanými na počátku 60. let minulého století.

Přednesená stanoviska a náměty k této problematice lze shrnout do následujících bodů:

- odposlech je závažné a zásadní téma; je to nástroj klíčový při vyšetřování některých závažných trestných činů (organizovaný zločin, terorismus);
- k tomu, aby byl využíván skutečně efektivně, by bylo vhodné, aby jej policie měla k dispozici jako nástroj operativního řešení – tedy znovuzavedení možnosti provádět odposlechy podle zákona o Policii ČR; počítá se s tím, že takto získané informace

nebude možné použít jako důkaz v trestním řízení, ale pouze jako informace pro operativní činnost, případně jako podklad pro odůvodnění návrhů na vydání příkazu na odposlech podle trestního řádu;

- některé případy vyžadují rychlé nasazení odposlechu bez čekání na provedení úkonů podle TR; jde o rozkrytí a pokračování v objasňování věci;
- § 68 odst. 2 zákona o Policii ČR k tomu dává jen omezené možnosti – pouze jako lokalizační data v případech pro účely zahájeného pátrání po konkrétní hledané nebo pohřešované osobě a za účelem zjištění totožnosti osoby neznámé totožnosti nebo totožnosti nalezené mrtvolky; implementovat tedy do tohoto zákona i provozní a autorizační data;
- druhá varianta nabízí ponechání odposlechů pouze v trestním řádu, ale s tím, aby byl zrychlen proces jejich schvalování, např. nasazení odposlechu by schvaloval státní zástupce, případně s dodatečným schválením soudcem;
- NSZ i VSZ nemají námítky, ale shodně upozorňují na úskalí obou návrhů s tím, že šanci na schválení má pouze zrychlený proces schvalování odposlechů státním zástupcem podle trestního řádu a to pouze u vybraných závažných trestných činů – zejména jako protiteroristická opatření;
- lze zvážit „dvoustupňové“ povolování – státní zástupce na 48 nebo 72 hodin, pak by byla nutná verifikace soudcem prostřednictvím dodatečného povolení; tj. určitý operativní rychlý model nasazení, důležitý jen pro orientaci, před verifikací soudcem nemusí být procesně využitelný, je možné rezignovat na to, aby informace z této fáze sloužily jako důkaz; pokud by nebyly odposlechy schváleny, získaný materiál by se zničil;
- v první fázi umožnit operativní nasazení, v další (po souhlasu soudce) pak získávání poznatků, které lze použít procesně v trestním řízení – toto by bylo třeba vyjádřit v trestním řádu, v zákoně o policii by to nepostačovalo; následné rozhodnutí soudce by bylo nezbytné pro procesní využití poznatků;
- je třeba respektovat, že využití poznatků z „operativní“ fáze odposlechů nemá šanci na uplatnění v trestním řízení;
- v případě přenosu odposlechů do TR pak vyvstává problematika zásahu do základních lidských práv a svobod;
- možnost nasazení tzv. odposlechu je třeba vztáhnout na všechny formy hlasové i elektronické komunikace;
- bylo připomenuto, že by měla být stanovena povinnost poskytovatelů kryptokomunikace, aby v případě vyšetřování data „odkryptovali“;

5.

Závěry a návrhy de lege ferenda

Problematika organizovaného zločinu a jeho potírání a rozkrývání je specifickou oblastí. V České republice v porovnání se řadou zahraničních právních úprav jde o téma pořád spíše nové, se vzrůstajícím významem vzhledem k nárůstu tohoto typu kriminality a závažnosti jím způsobených následků. Je třeba nalézt účinné metody i v této oblasti, kde standardní, resp. dosavadní metody často selhávají, ne vždy však kvůli nedostatečné právní úpravě. Vzhledem k historické právní kontinuitě je nutné dbát o zvýšenou opatrnost při přijímání jednotlivých nových institutů či zásadních koncepčních změn v tom směru, aby nebyly jen přejímány zahraniční modely, které, vytržené z kontextu a zasazené do našeho, poměrně specifického prostředí, mohou jen stěží dosáhnout kýženého výsledku v podobě úspěšné prevence i represe organizovaného zločinu (a v extrémních případech mohou působit i kontraproduktivně). Z pohledu stadia trestního řízení v řízení před soudem, jsou v současnosti možnosti značně omezené, neboť právě v této fázi trestního stíhání, se plně uplatňují základní zásady spravedlivého procesu, které vyplývají z norem nadzákonné právní síly a na jejich požadavky nelze rezignovat ani je významnějším způsobem měnit. Vyvažování důsledků omezování práva na spravedlivý proces právem na ochranu před závažnou kriminalitou v rovině hodnocení proporcionality těchto zásahů je ovšem spíše otázkou pro zákonodárce.

Z hlediska soudního stadia trestního řízení se asi jako zásadní jeví problematika procesní použitelnosti důkazů získaných v dřívějších stadiích trestního řízení, zejména dojde-li při jejich získávání k určitým vadám, případně jsou-li sice obstarány a provedeny v souladu s trestním řádem, ale v rozporu s požadavky spravedlivého procesu vyplývajících např. z čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (srov. s § 211 trestního řádu). Trestní řád s výjimkou procesní nepoužitelnosti důkazu získaného nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení důsledky neupravuje a takové konflikty jsou řešeny postupně v navazující judikatuře. V ní lze však nalézt postupný vývoj svědčící o zohledňování specifik a úskalí stíhání organizovaného zločinu.⁶⁵ Samostatnou kapitolou je pak využitelnost důkazních prostředků zajištěných zcela mimo trestní řízení.

Na druhou stranu je současná situace z hlediska vývoje judikatury v České republice taková, že jsou zdůrazňovány principy spravedlivého procesu, na kterých je třeba trvat, a to i v případech, kdy se z hlediska závažnosti projednávané trestné činnosti může nestandardní postup orgánů činných v přípravném řízení jevit jako akceptovatelný (zmínit lze například otázku zákonného soudce pro přípravné řízení, jehož příslušnost se odvíjí od rozhodnutí státního zástupce).

Možnosti zvýšení účinnosti právních prostředků proti organizované kriminalitě, které jsou pojednány v této studii, jsou kromě odborných trestněprávních, kriminalistických, kriminologických a legislativních aspektů podmíněny i obecnými problémy spojenými s činnostmi státních a zastupitelských orgánů.

65 V této souvislosti lze odkázat na poměrně převratný (nicméně spíše ojedinělý) rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 12. 2012 ve věci *Pesukic proti Švýcarsku*, stížnost č. 25088/07, který v odůvodněném případě připustil odsouzení pachatele závažné drogové kriminality založené především na výslechu utajovaného svědka.

Boj proti korupci, organizovanému zločinu a kriminalitě vůbec se stal předmětem soupeření politických stran. To je celkem logické, protože kriminalita zasahuje všechny vrstvy společnosti a její stav a vývoj je občany značně nepříznivě vnímán. Toto znepokojení veřejnosti ze zločinnosti, korupce, hospodářské i násilné kriminality se pak odráží i v negativním hodnocení práce policie, justičních orgánů a celého státního aparátu. Občané mají nízkou důvěru v činnost parlamentních orgánů, protože mnohdy i věcně správná a politicky nesporná opatření proti kriminalitě a korupci jen obtížně procházejí legislativním procesem. Při změně politického složení vlády a ve vedení ústředních orgánů státní správy jsou pochopitelně vyhlášovány nové priority, ale často se opouštějí již koncepčně a obsahově připravená řešení pouze proto, že jsou spojena se změnami v personální reprezentaci některých orgánů státní správy. Na tento nežádoucí stav, přetrvávající dodnes, jsme upozorňovali již v naší poslední studii. (Karabec & Budka, 2010)

5. 1 Beztrestnost agenta

Agent je zásadním a jedním z nejvýznamnějších institutů, které slouží k rozkrývání právě organizovaného zločinu, jehož ucelená struktura, hierarchie a zpravidla i propracovaný způsob vzájemné komunikace obvykle neumožňuje rozkrýt činnost takovýchto skupin bez detailního pohledu „zevnitř“ těchto struktur. Jsou-li prostředky trestního práva chápány jako „ultima ratio“ mezi ostatními právními obory, pak lze agenta oprávněně považovat za v podstatě nejkrajnější způsob odhalování a postihování trestné činnosti. Jeho role s sebou zpravidla nevyhnutelně nese řadu zásahů do právem chráněných zájmů ostatních osob (a to nejen osob podílejících se na trestné činnosti) a představuje samozřejmě i vysoké riziko pro osobu agenta. K jeho nasazení by tedy mělo nadále docházet jen v případech důvodně podložených podezření na nejzávažnější formy organizované trestné činnosti a výjimečnost a důvodnost takového institutu by měla být jasně stanovena a také kontrolována, aby nedošlo k jeho nadužívání v podobě pouhého ověřování nedostatečně důvodných podezření či dokonce v trestním právu obecně nepřipustné provokaci (iniciaci trestné činnosti jiných osob). Na druhou stranu je k efektivnímu využití tohoto institutu nutné řešit otázku jeho beztrestnosti za jednání, která jinak naplňují znaky trestných činů, ale jsou podmínkou jeho funkční činnosti. Obvykle se vyskytují dva možné přístupy. Jednak obecně vymezená beztrestnost agenta, která je obvykle formulační variací na jiné okolnosti vylučující protiprávnost. Problémem však bývá zejména otázka adekvátního nastavení proporcionality, tedy v případě jakého zásahu do určitého právního statku lze ještě s ohledem na jaký dosahovaný cíl (závažnost rozkrývané zločinecké skupiny) považovat následek za přijatelný. Obvykle bývají za nepřipustné zakotveny závažnější zásahy do života, resp. zdraví osob. Taková koncepce může přinést příliš velkou právní nejistotu. Proporcionalita jednotlivých zásahů může být totiž posuzována zásadně ad hoc a ex post, v každém konkrétním jedinečném případě. To s sebou nese výrazná rizika jak pro samotného agenta, který se v dané situaci musí rychle rozhodnout, tak i pro úspěšné trestní stíhání zájmové trestné činnosti. Vzhledem ke zmíněné minimální kontinuitě a malému množství historických zkušeností české judikatury s touto problematikou lze oprávněně předpokládat, že případná předvídatelnost soudního rozhodování v těchto případech by v ideálních podmínkách (při neměnné legislativě i společenské situaci) mohla nastat ve značně vzdáleném časovém horizontu. Proto se může jevit vhodnějším setrvat na variantě právní úpravy, která výslovně řeší adekvátní výčet trestných činů, pro jejichž spáchání není agent v rámci své činnosti trestně odpovědným. Je jasné, že taxativní výčet trestných

činů s sebou nese řadu negativ, nicméně v případě řadu dalších let přetrvávající potřeby bude teprve možné zhodnotit zkušenosti s touto právní úpravou tak, aby při kontinuitě právní úpravy trestního procesu, bylo z hlediska soudního rozhodování možné poskytnout orgánům činným v trestním řízení (potažmo i celé společnosti) dostatečnou míru právní jistoty v podobě předvídatelnosti rozhodnutí v jednotlivých kauzách. To navíc necháváme stranou, nakolik do potřebné kontinuity zasáhne připravovaná rekonstrukce trestního řízení, neboť dlouholeté práce na její přípravě doposud nedospěly do stadia, aby bylo možné je reálně hodnotit.

V současné době je tato problematika intenzivně řešena pracovní skupinou, ustavenou na MS ČR, která ve svém posledním výstupu naznačila následující teze možného způsobu jejího řešení:⁶⁶

- Beztrestnost agenta by měla být rozšířena i na „obyčejné“ agenty, tj. agenty neúčastníci se organizované skupiny, organizované zločinecké skupiny nebo teroristické skupiny (nebo tyto skupiny alespoň nepodporující).
- Beztrestnost agenta nelze chápat jako okolnost vylučující protiprávnost⁶⁷, z tohoto důvodu není možné tento institut zařadit do hlavy třetí obecné části trestního zákoníku při zachování jejího názvu.
- Po zvážení několika variant (zařazení tohoto institutu do samostatné hlavy, respektive zrušit hlavu III a IV a všechna ustanovení podřadit do hlavy II, neboť se u všech těchto ustanovení jedná o základy trestní odpovědnosti, případně jej zařadit do zákona o Policii ČR) se skupina kloní k zařazení beztrestnosti agenta **do stávajícího § 158e trestního řádu**, neboť výhodou takové právní úpravy by byla její komplexnost. I dnes jsou některé podmínky rozesety v jiných předpisech (indemnita, byť je chápána jako omezení působnosti trestního zákona, nebo zadržení osoby podezřelé podle § 76 odst. 2 trestního řádu, které je zvláštní okolností vylučující protiprávnost). (Kratochvíl, 2012)
- Negativní výčet trestných činů⁶⁸ se z legislativní konstrukce beztrestnosti agenta navrhuje zcela vypustit – potřeba vymezit beztrestnost prostřednictvím nepřípustných následků a proporcionality. Naopak zachována by měla být určitá doba současných § 312c odst. 3 a § 363 odst. 3 trestního zákoníku, které řeší problematiku agenta provokatéra. Návrh právní úpravy musí respektovat princip proporcionality.
- Výklad současné právní úpravy použitelnosti agentem získaných informací v jiném trestním řízení není jednotný⁶⁹. Z tohoto důvodu by nová právní úprava měla danou problematiku řešit výslovně tak, že se výslovně stanoví omezení použitelnosti v jiných trestních řízeních na řízení o úmyslných trestných činech po vzoru § 158d odst. 10 trestního řádu.

66 Závěry z jednání pracovní skupiny MS ČR k beztrestnosti agenta ze dne 26. 6. 2017

67 K dané problematice lze odkázat např. na článek STOČESOVÁ, S. Krajiní nouze v německém právu. *Trestní právo*. 2017, č. 1. S. 19 a násl.

68 Např. znásilnění (§ 185), sexuálního nátlaku (§ 186), pohlavního zneužití (§ 187) nebo svádění k pohlavnímu styku (§ 202).

69 VSZ Olomouc se domnívá, že současná právní úprava umožňuje z důvodu absence výslovného omezení (srov. § 88 odst. 6 nebo § 158d odst. 10 trestního řádu) použít takové informace i v jiných trestních řízeních o trestných činech, kde by nebylo možné agenta vůbec nasadit. VSZ Praha se spíše kloní k závěru, že použitelnost v jiných řízeních je omezena výčtem uvedeným v § 158e odst. 1 trestního řádu, tedy po vzoru § 88 odst. 6 trestního řádu, byť pro to výslovná úprava chybí.

- V rámci zvýšení záruk se omezí rovněž maximální doba nasazení agenta na šest měsíců. Tuto dobu bude možné prodloužit, a to i opakovaně, vždy na dobu nejdéle šest měsíců.
- Dále lze uvažovat o řešení otázky nezbytnosti reakce agenta či policejního orgánu na zjištěné méně závažné trestné činy, které jsou vedlejším produktem nasazení agenta. Stíhání jejich pachatelů může vést k dekonspiraci agenta, jeho ohrožení a zmaření účelu jeho nasazení. Bylo by tak na místě učinit zde výjimku ze zásady legality.
- Skupina se shodla na tom, že ochrana totožnosti agenta podle § 102a trestního řádu se použije i při jeho výslechu v jiných trestních řízeních než v tom, ve kterém byl nasazen.

5. 2 Zpravodajské informace jako důkaz

Zpravodajské služby zpravidla nejsou (byť z pochopitelných důvodů) ochotny poskytnout komplexnější podklady k jednotlivým informacím, což ale vylučuje jejich řádné zhodnocení z hlediska jejich věrohodnosti či dokonce pravdivosti. Poznatek, byť sám o sobě procesně použitelný, totiž může, je-li vytržen z kontextu, podávat o dokazované skutečnosti značně zavádějící informace. Proto, v souladu se zásadou volného (a řádného) hodnocení důkazů je zpravidla potřeba hodnotit takové poznatky komplexněji. Pokud by však byly získány v souladu s požadavky trestního řádu a soudci bylo umožněno v odůvodněných případech se s nimi seznámit v rozsahu nezbytném pro jejich řádné zhodnocení, lze považovat jejich procesní použitelnost v určité míře za vhodnou. Nicméně „plnohodnotným důkazem“ nebudou moci být pravděpodobně ani tak, protože si lze jen těžko reálně představit, že by obdobné možnosti byly připuštěny i obhajobě a takové důkazy tedy vždy budou stíženy vadou v podobě nesplnění prvků kontradiktornosti s důsledky z toho vyplývajících (nebude možné je bez dalšího považovat za stěžejní důkaz o vině).

Necháme-li stranou otázky procesní použitelnosti těchto výstupů jako důkazů v trestním řízení, které lze v řadě směrů upravit legislativně, lze z hlediska soudní praxe považovat za problematické hodnocení těchto důkazů.

Podle platné právní úpravy resp. podle judikatury Ústavního soudu⁷⁰ nelze informace získané zpravodajskou službou České republiky (zpravodajská informace) použít jako důkaz v trestním řízení.

Hlavním důvodem procesní nepoužitelnosti tohoto druhu informací je podle Ústavního soudu skutečnost, že právní předpisy upravující činnost zpravodajských služeb nedosahují takových garančních kvalit ochrany soukromí jako trestní řád. Použitelnost zpravodajských informací v trestním řízení lze tedy v současnosti zajistit pouze změnou právní úpravy, přesněji řečeno změnou trestního řádu. Vzhledem k citlivosti posuzované otázky, konkrétně tedy vzhledem k citlivosti zásahu státní moci do práva na ochranu soukromí, je při tvorbě příslušného návrhu zákona nezbytné vycházet z judikatury Ústavního soudu především tedy z výše uvedeného nálezu.

70 nálezi I. ÚS 3038/07

V kontextu s legislativními návrhy v oblasti vnitřní bezpečnosti předložil Odbor bezpečnosti a prevence kriminality MV ČR spolu s Legislativním odborem MS ČR k připomínkovému řízení návrh variant komplexního řešení dané problematiky, jehož teze uvádíme⁷¹:

Návrhy variant řešení – při jejich navrhování je nutno vycházet ze základního předpokladu, že nebude žádným způsobem dotčen § 8 odst. 3 zákona o zpravodajských službách České republiky, který stanoví, že zpravodajské služby předávají státním orgánům a policejním orgánům informace o zjištěních, která náleží do oboru jejich působnosti; to neplatí, jestliže by poskytnutí ohrozilo důležitý zájem sledovaný příslušnou zpravodajskou službou.

Vymezení trestních věcí, u nichž by byly zpravodajské informace použitelné jako důkaz:

Varianta č. 1 – novelizace § 89 TŘ, jež by umožnila procesní použitelnost zpravodajských informací bez jakéhokoliv omezení (u všech trestných činů)

Varianta č. 2 – novelizace § 89 TŘ, jež by umožnila procesní použitelnost zpravodajských informací jen u trestných činů podle hlavy IX trestního zákoníku (trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci)

Varianta č. 3 – novelizace § 89 TŘ, jež by umožnila procesní použitelnost zpravodajských informací zvláště závažných zločinů (úmyslné trestné činy s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let) a trestných činů podle hlavy IX trestního zákoníku (trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci)

Stanovení druhu zpravodajské informace použitelné jako důkaz v trestním řízení:

Varianta č. 1 – novelizace § 89 TŘ spočívající v procesní použitelnosti jakékoliv zpravodajské informace získané v souladu se zákonem upravující činnost zpravodajských služeb

Varianta č. 2 – novelizace § 89 TŘ spočívající v procesní použitelnosti zpravodajské informace získané na základě povolení soudce v souladu se zákonem upravující činnost zpravodajských služeb – informace získané prostřednictvím odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, nakládání se zásilkou, sledování osob a věcí, při kterém je zasahováno do práva nedotknutelnosti obydlí

Varianta č. 3 – novelizace § 88 TŘ spočívající v procesní použitelnosti zpravodajských informací získaných na základně odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu

5. 3 Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Vzhledem k vývoji v oblasti komunikačních a informačních technologií jsou pojmy „provoz elektronických komunikací“ nebo „odposlech“ v současné době již nepřesné a zavádějící a vedou k dohadům, pod které ustanovení je správné určité úkony trestního řízení

⁷¹ Zpravodajské informace jako důkaz. Odbor bezpečnostní politiky a prevence MV ČR, Odbor legislativní MS ČR, 2016.

zařadit. Mezi formy elektronických komunikací realizovaných v sítích elektronických komunikací patří nejen telekomunikační provoz prostřednictvím veřejných telefonních sítí, ale i jiné služby elektronických komunikací, realizované prostřednictvím veřejných komunikačních sítí, založených na přenosu informací, tj. zejména služby realizované prostřednictvím internetu.

Typickým příkladem jsou elektronická pošta nebo datové schránky. Slovo „odposlech“ pak neustále vnucuje dojem, že jde zejména o telefonní hovory a jejich zvukové záznamy. Ukazuje se tak nezbytným zavést do terminologie trestního práva nové pojmy, které nebudou historicky spjaty s tradičními způsoby komunikace a lépe podchytí i způsoby novější, používané v současnosti a snad i používané alespoň v blízké budoucnosti.

Nové pojmy by měly lépe a názorněji reflektovat skutečnost, že rozhodujícím pro zákonnou úpravu a podmínky provádění daného úkonu je míra zásahu do lidských práv způsobeného úkonem, nikoli technické provedení zařízení, na kterém je úkon realizován, technické provedení samotného úkonu ani skutečnost, zda mají být získávány údaje z minulosti, současnosti nebo budoucnosti, a to např. zjišťování provozních a lokalizačních údajů bez obsahu předávaných zpráv (jako „nižší“ kategorii) a zjišťování obsahu předávaných zpráv spolu s příslušnými provozními a lokalizačními údaji (jako „vyšší“ kategorie s přísnějšími podmínkami pro schvalování a provádění).

Podstatné zde je, aby za komunikaci byla považována jakákoli faktická komunikace dvou subjektů, a to i v případě, že k ní budou použity technické prostředky, které formálně nejsou nazývány komunikačními prostředky (informační systémy, datová úložiště apod.).

Zkušenosti ukazují, že s nástupem datové komunikace a internetu je těžké zahrnout veškerou dnes běžnou komunikaci pod tradiční pojem „telekomunikace“, popřípadě „elektronické komunikace“. Mnohá komunikace při přípravě a páčání trestné činnosti probíhá nikoli tradičními prostředky, jako jsou telefon nebo elektronická pošta, nýbrž je k ní využíváno prostředků, jako jsou například FTP servery, diskusní fóra apod. Při odhalování takové trestné činnosti není možný jiný postup, než zjišťování IP adres, ze kterých je k příslušným serverům přistupováno. V mnoha případech taková zařízení provozují poskytovatelé, jejichž činnost nemá charakter služeb elektronických komunikací. Přestože jim zákon neukládá povinnost shromažďovat provozní údaje, většina systémů to v určité míře automaticky provádí, některé údaje proto u nich k dispozici jsou.

V případě fyzické nebo právnické osoby poskytující služby elektronickými prostředky (tzv. informační společnost), která není současně podnikatelem v elektronických komunikacích v souladu s § 8 odst. 2 zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZEK“), je pak otázkou, zda a v jakém rozsahu jsou na ní vymahatelné povinnosti uložené ZEK, mj. umožnit soudem nařízený odposlech a záznam zpráv a uchovávat provozní a lokalizační údaje podle § 97 odst. 1 a 3 ZEK (např. SEZNAM.CZ, a. s.).

Nicméně stejně jako v případě telekomunikačního provozu, tak i v případě ostatních výše uvedených jiných forem elektronické komunikace dopadá na právnickou nebo fy-

zickou osobu, které je zajišťují jako podnikatel zajišťující veřejnou komunikační síť nebo poskytující veřejně dostupnou službu elektronických komunikací (zjednodušeně poskytovatelé telefonních služeb a internetu), podle § 89 ZEK povinnost zajistit organizačně a technicky důvěrnost zpráv a s nimi spojených provozních a lokalizačních údajů, resp. mlčenlivost o nich.

V budoucí právní úpravě je tak zapotřebí přesněji a detailněji definovat *povahu dat*, které lze v rámci tohoto institutu shromažďovat. Týká se to zejména tzv. *provozních a lokalizačních údajů*; co všechno taková data obnášejí, je dnes pro adresáta normy netransparentní, což odporuje ústavněprávnímu požadavku určitosti právní úpravy. Rychlým technologickým pokrokem dochází k tomu, že se rozsah těchto zjistitelných dat neustále rozšiřuje (identifikační údaje o číslech telefonních přístrojů, o SIM kartách, o základových stanicích zajišťujících hovor mobilní telefonie...). Je proto žádoucí v zákoně tato data blíže popsat.

Další problematickou otázkou je *okruh orgánů, které jsou oprávněny odposlechn provádět pro účely trestního řízení*. Shoda asi existuje v tom, že to má být Policie České republiky, jak výslovně stanoví § 88 odst. 1 trestního řádu. De lege ferenda stojí za úvahu, zda takové oprávnění provádět odposlechn by neměly mít – za stanovených podmínek – všechny orgány, které jsou dnes v ust. § 12 odst. 2 trestního řádu označeny jako *policejní orgány*, tj. vedle útvarů Policie České republiky také Generální inspekce bezpečnostních sborů, pověřené orgány Vězeňské služby České republiky, pověřené celní orgány, pověřené orgány Vojenské policie, pověřené orgány Bezpečnostní informační služby, pověřené orgány Úřadu pro zahraniční styky a informace a pověřené orgány Vojenského zpravodajství – vždy v rozsahu své příslušnosti vést trestní řízení pro danou kategorii trestných činů či osob. Dá se se ovšem očekávat, že jakékoli návrhy na rozšíření okruhu těchto orgánů vyvolají vášnivé a nesouhlasné politické diskuse.

Povolovací režim pro všechny odposlechy, určené pro trestní řízení (majících hodnotu důkazů), ať již je provádí kterýkoli orgán, by měl být zásadně obsažen v trestním řádu. Tato podmínka je v dnešní platné úpravě splněna.

Zdá se, že nezbytnou a nepřekročitelnou podmínkou je *soudní příkaz*. Eventualita, aby příkaz k odposlechu vydával jiný orgán než soud (např. státní zástupce nebo policejní orgán) se jeví být z kriminálně politických a z ústavněprávních důvodů dnes neprůchodná. O výjimkách lze uvažovat nanejvýše u krátkodobě omezených odposlechnů, za dozoru státního zástupce.

To ovšem nevylučuje možnost, aby existence odposlechnů a jejich povolovací režim, jakož i jiné náležitosti, byly upraveny i v jiných zákonech, než je trestní řád, např. v zákoně o Policii ČR či v zákonech o zpravodajských službách – úvaha o takové možnosti úpravy je plně v kompetenci zákonodárce. Ústavněprávní požadavek tzv. *výhrady zákona* (článek 2 odst. 3 Ústavy, čl. 2 odst. 2 Listiny) a možnost přípustného omezení základních práv toliko zákonem (článek 4 odst. 2 Listiny) nikterak nepřikazuje, ve kterém zákoně má být daná materie obsažena. Je však třeba trvat na tom, že při jakémkoli způsobu zákonné úpravy musí být respektovány ústavní limity. Nelze a priori vyloučit eventualitu, že by úprava odposlechnů v jiných zákonech, než je trestní řád, byla natolik důkladná a detailní, že by splňovala všechny ústavněprávní požadavky.

Pokud zákonná úprava nebude ústavněprávním požadavkům na spravedlivý trestní proces vyhovovat, je nutno se smířit s tím, že výsledky takovýchto odposlechů, neupravených trestním řádem, budou mít status toliko operativně pátrací prostředků a nebudou zásadně použitelné jako důkaz v trestním řízení.

Konečně pokládáme za vhodné, aby stejná pozornost, jako je doposud věnována institutu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, byla napříště věnována též *právní úpravě zásahů do dalších komunikačních a informačních technologií*.

Je totiž nepopíratelnou skutečností, že vývoj počítačových technologií způsobuje, že stále větší část komunikace mezi lidmi a ukládání dat probíhá na internetu a podobných druzích elektronické komunikace. Mnohé pojmy a postupy, používané k popisu „tradičních“ způsobů komunikace, se dnes stávají málo výstižnými.

Pokládáme proto za účelné vytvořit zcela nové trestněprocesní instituty, které by vystihovaly specifika této oblasti. Dosavadní procesní úprava obsažená v hlavě čtvrté trestního řádu v rámci tzv. zajišťovacích opatření je nepřipadná a nemoderní. Taková nová a komplexní právní úprava je ovšem velmi náročná a její příprava vyžaduje delší čas a zapojení odborníků z oboru informačních technologií.

5. 4 Informátor

Zatímco proti samotnému institutu informátora a proti jeho právní úpravě v zákonech o Policii ČR a ve zpravodajských zákonech nelze mít žádné námitky, je jeho důkazní využitelnost v trestním řízení mimořádně problematická. Ústavněprávní požadavky spravedlivého procesu, jako je znalost identity informátora, právo klást mu otázky, povinnost vypovídat pravdu pod sankcí trestu, apod. nedovolují jeho plnohodnotné procesní (důkazní) využití.

Policie ČR se stále systémově nevypořádala s problematikou získávání, řízení a stratifikace informátorů. Tento jedinečný prostředek v boji proti trestné činnosti, jehož hodnota v době neprolomitelných komunikačních technologií stále narůstá, není stran pracovníků Služby kriminální policie a vyšetřování, dostatečně pojmenován a využíván

Práce s informátory je jednou z nejrizikovějších činností v rámci operativně pátrací činnosti, nese s sebou i značný korupční potenciál a trestně právní rizika pro oprávněné policisty. Podle našeho názoru se Policie ČR dostala do situace, kdy je třeba přehodnotit mj. i dosavadní systém práce s informátory. Současný „zpracovatelský“ model, ve kterém s informátory všech úrovní pracují zpracovatelé trestních spisů, je podle našeho názoru přežitý a neumožňuje kvalifikovanou obsluhu takového typu informátorů, jejichž vyhledávání, kultivace a řízení vyžaduje profesionální a systémové uchopení, jako je tomu ostatně zvykem ve většině s námi srovnatelných zemí Evropy a světa. Další otázkou je verifikace nasazení informátora ze strany státního zástupce, potažmo jeho implementace do trestního řádu, tak jak to v návrzích de lege ferenda uvádíme a která by přicházela v úvahu u vybraných případů, za předpokladu současného zachování informátora jakožto „policejního“ prostředku.

5. 5 Ekonomická oblast

Při analyzování ekonomických činností organizovaného zločinu z hlediska jeho vnějších projevů lze konstatovat, že v posledním desetiletí dochází k výrazným kvalitativním transformacím. Uvedené změny spočívají v aktivitách organizovaných zločineckých skupin probíhajících jak v kriminální ekonomice (černé ekonomice), tak zejména v legální ekonomice. Jedná se o činnosti protizákonné, ale i o aktivity legální. Jsou charakteristické tím, že nevytvářejí žádné hodnoty a majetek pouze přerozdělují. Útoky jsou vedeny zejména do oblastí výdajové nebo příjmové části rozpočtů např. formou neoprávněného čerpání dotací, subvencí, či neoprávněných ovlivňování veřejných zakázek, krácení nebo neodvedení daní.

Hlavním a trvalým důvodem uvedených změn realizovaných kriminálními subjekty je „bezpečné“ ovládnutí trhů a dosahování zisků. Při tvorbě výnosu z trestné činnosti se vedoucí aktéři snaží zakrýt svou účast na tomto procesu. Příkladem může být skryté ovládnutí obchodních společností, jejichž vedení se dopouští nezákonné činnosti. Rovněž tak vyvedení nezákonně získaných prostředků do oblastí (offshore jurisdikcí), kde státní orgány nad těmito prostředky ztrácí kontrolu, je provedeno tak, aby ovládající osoby nebyly s touto činností a skutečností, že jsou cílovými adresáty těchto prostředků spojeni.

Prostředky a metody, kterými se pachatelům trestné činnosti a zejména organizovaným zločineckým skupinám daří zabezpečovat své kriminální podnikání, jsou právě rozmanité způsoby anonymizace. Jedná se o kriminální, ale i legální transakce, anonymizaci vlastníků majetku z kriminálních a legálních zdrojů začleněných do spletitých a nepřehledných vlastnických struktur obchodních společností. Příkladem uvedené anonymizace je např. zneužití akcií na doručitele, generální plné moci, svěřenského fondu, správy cizího majetku, zahraničního společníka či založení společnosti v offshore jurisdikcích, převodu kmenového listu anebo využití nastrčené osoby.

Aby stát neztratil zcela nad tímto nežádoucím jednáním kontrolu, musí vytvářet prostředky a taková opatření sloužící k eliminaci zneužívání nástrojů umožňujících legální anonymizaci majetku a jeho vlastníků. Rovněž tak musí vytvářet prostředky a provádět opatření, aby zabránil využívání kriminálních prostředků k předmětné anonymizaci nezákonně získaného majetku a jeho disponentů. Mezi tato opatření a prostředky v současné době lze zejména zařadit povinnosti právnických osob (povinné osoby a dodavatel veřejné zakázky) související s rozkrytím majetkové struktury dané příslušnými zákony. Dalším opatřením je povinnost ovládané obchodní společnosti vypracovávat a zveřejňovat zprávu o vztazích mezi ní a osobami, s nimiž je propojena. Zpráva o vztazích je nedílnou přílohou výroční zprávy dle účetních předpisů. V daňové oblasti se jedná zejména o prokazování původu majetku, přenesení daňové povinnosti (reverse charge) a kontrolní hlášení.

Důležitá opatření a prostředky umožňující citelný postih organizovaného zločinu v ekonomické oblasti poskytuje trestní právo. Jedná se zejména o postupy a prostředky dle trestního řádu a trestního zákoníku sloužící k zjištění, zajištění a odčerpání výnosů z trestné činnosti. Implementací tzv. konfiskační směrnice byla předmětná problematika novelizována. Přes skutečnost, že od účinnosti novelizovaných změn uběhlo velmi málo času, jeví se novelizace přínosnou.

Vzhledem k současnému vývoji organizovaného zločinu a zejména pak snahy jeho etablování v legální ekonomice, budou nuceny státní orgány stále vyhodnocovat bezpečnostní situaci a stávající opatření a přijímat opatření nová.

5.6 Návrhy de lege ferenda

Vzhledem k tomu, že léta proklamovaná revize trestní legislativy, zejména přijetí nového trestního řádu, který by reagoval mj. na současný vývoj v oblasti moderních technologií (komunikační technologie, kyberkriminalita, virtuální měny apod.) je stále v nedohlednu, s přihlédnutím ke stávající kriminálně politické situaci a i z ústavněprávních důvodů se nabízí jako možné průchodné řešení realizovat návrhy de lege ferenda jako součást protiteroristických opatření v rámci dílčích změn příslušných ustanovení trestního řádu a dalších právních norem na základě následujících tezí:

Informátor:

- vytvořit nový institut dokumentace trestné činnosti pro (*taxativně*) vymezené zločiny jako další operativně pátrací prostředek v rámci § 158 b trestního řádu „*použití důvěrníka*“ (tj. civilní osoba, získaná ad hoc tzv. do případu, která vědomě spolupracuje s oprávněným policejním orgánem pro potřebu objasnění konkrétního trestního jednání, vedeného v konkrétním trestním řízení, přičemž působí v dokumentovaném zločinném prostředí, o kterém může vypovídat jako utajený svědek dle § 55 odst. 2 trestního řádu; stanovit pravidla pro jeho zmocnění k této činnosti – povolovací mechanismus, ochranu totožnosti, beztrestnost, odměňování atd.).

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu:

- povolit nasazení odposlechnů se souhlasem státního zástupce za podmínky paralelně probíhajícího povolovacího režimu podle § 88 trestního řádu;
- definovat povahu dat, která lze v rámci tohoto institutu shromažďovat;
- vytvořit nové trestně procesní instituty, které by vystihovaly specifika elektronické komunikace.

Ekonomická oblast:

- Vytvořit informační systém, evidující indikátory související s anonymizací majetku a vlastnických struktur právnických osob.
- Rozšířit princip přenesené daňové povinnosti na dodavatele i pro vnitrostátní transakce.
- Zpracovat certifikovaný postup aplikace tzv. „metod důkazů srovnání“ v ČR.
- Vytvořit právní nástroj k zajištění výnosu z neznámých zdrojů a uložení z dosahu disponenta do doby zjištění zdroje, či určení zdroje disponentem.

Resumé

Studie je výstupem výzkumného úkolu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci „Organizovaný zločin na území České republiky – vývoj, možné kriminogenní faktory, vybrané aktivity a právní nástroje postihu“. Práce se soustřeďuje hlavně na účinnost vybraných nástrojů trestních (z nich zejména operativně pátracích prostředků a dále na problematiku využití odposlechů jako důkazů v soudní praxi) při potírání organizovaného zločinu, ale v širším kontextu i na další instituty českých „mimotrestních“ právních norem, které postup orgánů při potírání organizovaného zločinu formují.

Uplatňování řady represivních opatření jak v oblasti legislativní, tak v činnosti policejních a justičních orgánů není jednoduchou záležitostí jak z právního, tak praktického hlediska. Tato opatření musí přirozeně odpovídat kontextu našeho právního řádu a při umožnění účinného postihu kriminality nesmějí neúměrně narušovat zaručená práva a svobody občanů. Studie se proto zaměřuje i na účinné vyvážení těchto aspektů při formulování a používání nástrojů odhalování a postihu organizovaného zločinu.

Protože nejúčinnějšími prostředky v boji proti všem formám organizovaného zločinu, který se zaměřuje na zisk, jsou opatření a nástroje, kterými se přímo identifikuje, zajistí a odčerpá výnos z trestné činnosti (a které včas identifikují nestandardní ekonomické aktivity, zamezí anonymním obchodům, anonymizaci disponentů nelegálně získaného majetku a jeho přesunu) práce poukazuje i na některé možnosti skrývání majetku a jeho anonymizaci a s tím související zastírání struktur skutečných vlastníků obchodních společností.

Projekt výzkumného úkolu byl koncipován jako navazující na předchozí výzkumy IKSP, realizované především v letech 1997 a 2010.

Cílem výzkumu bylo – po analýze a zjištění účinnosti uvedených právních prostředků – formulovat návrhy de lege ferenda k jejich efektivnější aplikaci, s možným využitím zejména pro probíhající rekonstrukci trestního řádu.

Vzhledem k omezeným možnostem poznání fenoménu organizovaného zločinu, vyplývajícího z jeho samotného charakteru, byly jako *výzkumné metody a techniky* použity:

- **analýza** stávajících relevantních právních norem, vztahujících se k organizovanému zločinu;
- **expertní šetření**, prováděné jak písemným dotazováním, tak přímými rozhovory s policejními specialisty, kteří se vyhledáváním, objasňováním a vyšetřováním případů s prvky organizovaného zločinu zabývají. Dotazovanými experty byly především pracovníci útvarů Služby kriminální policie a vyšetřování s celostátní působností, dále Generálního ředitelství celní správy a Hlavního velitelství Vojenské policie.

V rámci tohoto expertního šetření k uplatňování trestněprávních prostředků byli osloveni rovněž státní zástupci působící na úrovni nejvyššího, vrchních a krajských státních zastupitelství a soudci vrchních a krajských soudů;

- **sekundární analýza pramenů** – odborné literatury, materiálů Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva spravedlnosti ČR a dalších otevřených zdrojů.

Výsledky výzkumu jsou adresovány především pracovníkům policie a justice, v širším pojetí i pracovníkům státní správy, případně politikům. V širším společenském kontextu mohou být výsledky využívány při koncipování politiky pro oblast závažné kriminality, zejména organizovaného zločinu a závažné ekonomické kriminality. Podle charakteru výzkumných zjištění a doporučení mohou být využity i v legislativním procesu k úpravám příslušných právních norem.

Jako stěžejní problémy z aspektu zejména zvýšení účinnosti nástrojů policie pro potírání organizovaného zločinu byly detailně rozebrány zejména otázky možnosti zrychlení povolovacího mechanismu (včetně terminologického vymezení) **odposlechů a záznamu telekomunikačního provozu**, návrh zcela zásadně a nově koncipovat institut **informátora**. V neposlední řadě pak vzhledem k současnému vývoji organizovaného zločinu a zejména jeho snahy o etablování v legální ekonomice je to i vyhodnocení stávajících vybraných nástrojů postihu organizovaného zločinu v **ekonomické oblasti** a přijetí žádoucích opatření nových.

Návrhy de lege ferenda:

Informátor:

- vytvořit nový institut dokumentace trestné činnosti pro (*taxativně*) vymezené zločiny jako další operativně pátrací prostředek v rámci § 158 b trestního řádu „*použití důvěrníka*“ (tj. civilní osoba, získaná ad hoc tzv. do případu, která vědomě spolupracuje s oprávněným policejním orgánem pro potřebu objasnění konkrétního trestního jednání, vedeného v konkrétním trestním řízení, přičemž působí v dokumentovaném zločinném prostředí, o kterém může vypovídat jako utajený svědek dle § 55 odst. 2 trestního řádu; stanovit pravidla pro jeho zmocnění k této činnosti – povolovací mechanismus, ochranu totožnosti, beztrestnost, odměňování atd./.

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu:

- povolit nasazení odposlechů se souhlasem státního zástupce za podmínky paralelně probíhajícího povolovacího režimu podle § 88 trestního řádu;
- definovat povahu dat, která lze v rámci tohoto institutu shromažďovat;
- vytvořit nové trestně procesní instituty, které by vystihovaly specifika elektronické komunikace.

Ekonomická oblast:

- Vytvořit informační systém, evidující indikátory související s anonymizací majetku a vlastnických struktur právnických osob.
- Rozšířit princip přenesené daňové povinnosti na dodavatele i pro vnitrostátní transakce.
- Zpracovat certifikovaný postup aplikace tzv. „metod důkazů srovnání“ v ČR.
- Vytvořit právní nástroj k zajištění výnosu z neznámých zdrojů a uložení z dosahu disponenta do doby zjištění zdroje, či určení zdroje disponentem.

Summary

Budka, Ivan: The Use of Legal Instruments to Combat Organised Crime

The study is the output of the Institute of Criminology and Social Prevention's research task "*Organised Crime in the Czech Republic – Trends, Possible Criminogenic Factors, Selected Activities and Legal Instruments for Imposing Sanctions*". The work mainly focuses on the effectiveness of selected criminal instruments (in particular, operative and investigative means and the problem of using wiretaps (lawful interception) as evidence in judicial practice) in the fight against organised crime, but also in the wider context of other institutes of "non-criminal" Czech legislation governing the procedure used by authorities in the fight against organised crime.

The application of many repressive measures in both the legislative field and the activities of police and judicial authorities is not a simple matter, both in legal and practical terms. These measures must naturally correspond to the context of our legal system and they must not disproportionately interfere with the guaranteed rights and freedoms of citizens to enable the effective prosecution of crime. The study therefore focuses on achieving an effective balance between these aspects when formulating and using instruments to detect and prosecute organised crime.

Because the most effective way of combating all forms of profit-oriented organised crime is to employ measures and instruments that directly identify, secure and seize the proceeds of crime (and identify non-standard economic activities in time, prevent anonymous transactions and the anonymization of the owners of illegally gained assets and their transfer), the study also points out certain ways of concealing and anonymising assets and the related concealment of the real ownership structures of business companies.

The research project was conceived as a follow-up to previous ICSP research largely carried out in 1997 and 2010.

The *aim* of the research was to formulate proposals *de lege ferenda*, after analysing and determining the effectiveness of the listed legal instruments for their more effective application, and its possible use in the ongoing recodification of the Criminal Procedure Code.

Due to the limited ability to gain better understanding of the phenomenon of organised crime based on its very nature, the following *research methods and techniques* were used:

- **analysis** of existing relevant legal regulations relating to organised crime;
- **expert** inquiry carried out using both written questionnaires and direct interviews of police specialists dealing with the detection and investigation of cases with elements of organised crime. Questioned experts mainly included staff from the Bureau of Criminal Police and Investigation Service with nationwide jurisdiction, plus the General Directorate of Customs and Military Police Headquarters.

Public prosecutors working at the level of Supreme, High and Regional Prosecutor's Offices and judges from the High and Regional Courts were also approached as part of this investigation on the application of criminal law instruments;

- **secondary analysis of sources** – professional literature, materials from the Ministry of the Interior and Ministry of Justice of the Czech Republic and other open sources.

The **results** of the research are mainly addressed to the police and judicial representatives, but in a broader sense also to public administration and politicians. In a wider social context, the results can be used to design policies in the field of serious crime, in particular organised crime and serious economic crime. Based on the nature of the research findings and recommendations, the results may also be used in the legislative process to amend relevant legal regulations.

Problems identified as key issues, especially in terms of increasing the effectiveness of police instruments for combating organised crime were analysed in detail, in particular the possibility of speeding up the authorisation mechanism for **wiretapping and recording telecommunications** (including terminological definition) and a proposal to fundamentally and newly define the institute of **informer**. Last but not least, given the current trend in organised crime and efforts to establish itself in the legal economy, the study also evaluates certain existing instruments for sanctioning organised crime in the **economic field** and the adoption of appropriate new measures.

Proposals de lege ferenda:

Informer:

- to create a new institute for the documentation of criminal activity for (*exhaustively*) defined crimes as another operational investigative tool under Section 158 b of the Criminal Procedure Code with the “*use of a confidant*” (i.e., a civilian obtained ad hoc in a case, who knowingly cooperates with the authorised police authority for the purpose of clarifying specific criminal conduct in specific criminal proceedings, operating in a documented criminal environment on which he/she can testify as a confidential witness pursuant to Section 55 (2) of the Criminal Procedure Code, and to lay down the rules for his/her authorisation to do so – authorisation mechanism, protection of identity, immunity, reward, etc.)

Wiretapping and recording telecommunications:

- permit the use of wiretaps with the consent of the public prosecutor on the condition of a parallel authorisation regime pursuant to Section 88 of the Code of Criminal Procedure;
- define the nature of data that can be collected under this institute;
- create new criminal procedural institutes that reflect the specificities of electronic communication.

Economic field:

- Create an information system that records indicators related to the anonymization of assets and the ownership structures of legal entities.
- Extend the principle of transferred tax liability to suppliers and for domestic transactions.
- Implement the certified procedure for the application of “Methods of Comparison Evidence” in the Czech Republic.
- Create a legal instrument to secure yields from unknown sources and place them beyond the reach of the owner/holder until the source is identified or the source is identified by the owner/holder.

Literatura

- Brada, J. Detekce účastníků anonymních transakcí akciovými tituly. In. Bezpečnostní teorie a praxe 3/2015.
- Budka, I.: Využití některých operativně pátracích prostředků v boji proti organizované kriminalitě z aspektů policejní praxe. In: Scheinost, M. (ed.): Legislativa a policie v boji proti organizovanému zločinu. Praha: IKSP 1997, s. 6–42.
- Budka, I. a kol.: Organizovaná kriminalita. Praha: Policejní akademie ČR, 1997, 183 s.
- Budka, I. (ed.): Vybrané kapitoly z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování. Praha: Policejní akademie ČR, 2002, 266 s.
- Budka, I. (ed.): Organizovaná kriminalita II. Praha: Policejní akademie ČR, 2006, 197 s.
- Dvořák, V.: Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Praha: Scientia.
- Dvořák, V., Šugár, J., Málek, P., Horáček, P.: Výnosy z trestné činnosti. Praha: Scientia, 2010, ISBN 978-80-86960-67-8.
- Dvořák, V. Výnos z trestné činnosti a jeho modifikace In. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání. Sborník studií. Ed. Dvořák, V. Praha: Scientia, 2010, str. 206, ISBN 978-80-86960-66-1.
- Glos, H., Smrž, J.: Odhad vývoje zločineckých zisků v české republice od roku 1989 do současnosti. In. Výnosy z neznámých zdrojů a problémy s jejich odhalováním identifikací a možnosti jejich odčerpání. Sborník studií a dílčích výsledků empirických šetření I. Ed. Dvořák, V. Praha: Scientia, 2009, ISBN 978-80-86960-56-2.
- Karabec, Z., Budka, I.: Účinnost právních nástrojů proti organizované kriminalitě a možnosti jejich zlepšení (použití agenta). Závěrečná zpráva z výzkumu. Praha: IKSP 2010, 90 s., ISBN 978-80-7338-099-1.
- Kohoutková, R., Zídková, H.: Všeobecný přenos daňové povinnosti a cash-flow veřejných rozpočtů české republiky. In. Acta oeconomica Pragensia, svazek 23, číslo 06/2015.
- Seundorf, U.: Geldwäsche eine kriminologische Untersuchung. Bundeskriminalamt, Kriminalistisches Institut 2001, ISBN 3-472-04607-4.
- Scheinost, M. (ed.): Výzkum struktury, forem a možností postihu organizovaného zločinu v České republice. Závěrečná zpráva z výzkumu. Praha: IKSP 1997, 173 s., ISBN 80-86008-32-0.
- Šugár, Ján a kol.: Certifikovaná metodika finančního šetření pro Policii České republiky. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015. Edice EUPRESS. ISBN 978-80-7408-122-4.
- Audit národní bezpečnosti. Ministerstvo vnitra ČR, 2016.
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s prokazováním původu majetku.
- Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2011–2014. Odbor bezpečnostní politiky a prevence MV ČR.
- Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2015–2017. Odbor bezpečnostní politiky a prevence MV ČR.
- Legislativní návrhy v oblasti vnitřní bezpečnosti. Odbor bezpečnostní politiky a prevence MV ČR, 2016.
- Metodický pokyn č. 3 Finančně analytického útvaru Ministerstva financí ČR ze dne 29. října 2013 určený k povinným osobám.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES <http://behounek.webnode.cz/news/zakon-o-prokazovani-puvodu-majetku>

Studie k daňovým únikům v oblasti DPH zpracované pro Evropskou komisi společností Reckon (RECKON LLP (2009). Study to quantify and analyse the VAT gap in the EU-25 Member States. [citace: 17. 12. 2011]. Dostupné: [www:http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/tax_cooperation/combating_tax_fraud/reckon_report_sep2009.pdf](http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/tax_cooperation/combating_tax_fraud/reckon_report_sep2009.pdf)

Vyhodnocení situace v oblasti organizovaného zločinu na území ČR. Ministerstvo vnitra ČR, 2016.

Zpravodajské informace jako důkaz. Odbor bezpečnostní politiky a prevence MV ČR, Odbor legislativní MS ČR, 2016.

Přehled titulů vydaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2012

Ediční řada Studie:

2017

- 440 Zeman, P. (ed.) *Research on Crime and Criminal Justice in the Czech Republic (selected results of research activities of IKSP in the years 2012–2015)*.
- 441 Tomášek, J., Faridová, P., Kostelníková, Z., Přesličková, H., Rozum, J. & Zhřivalová, P. *Zaměstnání jako faktor desistence*.

2016

- 431 Blatníková, Š., Faridová, P., Vranka, M. *Kriminální styly myšlení: Inventář PICT-cz*.
- 432 Marešová, A., Biedermanová, E., Rozum, J., Tamchyna, M. & Zhřivalová, P. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*.
- 433 Blatníková, Š. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí*.
- 435 Holas, J., Krulichová, E., Háková, L., Scheinost, M. *Regionální kriminalita a její odraz v kvalitě života obyvatel*.
- 437 Diblíková, S., Cejp, M., Štefunková, M., Smejkal, V. & Martinková, M. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2015*.
- 438 Tomášek, J., Diblíková, S. & Scheinost, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*.
- 439 Rozum, J., Tomášek, J., Vlach, J. & Háková, L. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*.

2015

- 423 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí III.)*.
- 424 Marešová, A., Havel, R., Martinková, M. & Tamchyna, M. *Násilná kriminalita v nejisté době*.
- 425 Marešová, A., Biedermanová, E., Diblíková, S., Požár, J. & Martinková, M. *Analýza trendů kriminality v ČR v roce 2014*.
- 426 Zeman, P., Štefunková, M. & Trávníčková, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*.
- 427 Večerka, K. & Štěchová, M. *Preventivní praxe po novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí*.
- 428 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*.
- 429 Scheinost, M., Válková, H., (eds.) *Sankční politika a její uplatňování. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV.)*.
- 430 Cejp, M., Blatníková, Š., Háková, L., Holas, J., Trávníčková, I. & Vlach, J. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu*.
- 422 Škvain, P. *Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních právních úprav*.

2014

- 414 Martinková, M., Slavětínský, V. & Vlach, J. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*.

- 415 Štěchová, M. & Večerka, K. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže.*
417 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Rozum, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2013.*
418 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost.*
419 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Sankční politika pohledem praxe. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí II.).*

2013

- 403 Košťál, J. *Vybrané metody vícerozměrné statistiky. (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 4).*
404 Pojman, P. *Ruský a ukrajinský organizovaný zločin.*
405 Tomášek, J. *Self-reportové studie kriminálního chování. (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 5).*
406 Holas, J. *Politický radikalismus a mládež.*
408 Zeman, P., Diblíková, S., Slavětínský, V. & Štefunková, M. *Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity.*
410 Scheinost, M., a kol. *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí I.).*
411 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Kuchařík, K., Martinková, M. & Scheinost, M. *Analýza trendů kriminality v roce 2012.*
412 Holas, J. & Večerka, K. *Stát a občan v prevenci kriminality.*

2012

- 397 Cejp, M. (ed.) *Selected Results of Research Activities of ICSP in the Years 2008–2011.*
398 Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J., Vlach, J. & Zeman, P. *Crime in the Czech Republic in 2010.*
399 Večerka, K. *Mládež o kriminalitě a etice každodennosti.*
402 Marešová, A., Biedermanová, E., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Tomášek, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2011.*

Ediční řada Prameny:

2017

- 442 *Mezinárodní klasifikace trestných činů pro statistické účely.*
443 Karabec, Z., Hulmáková, J., Vlach, J., Diblíková, S., Zeman, P. *Criminal Justice System in the Czech Republic. 3rd amended and revised edition.*

2016

- 434 Heiskanen, M., Aebi, M. E., van der Brugge, W., Jehle, J.–M. *Evidence alternativních trestů a zjišťování míry atrice. Metodologická studie komparativních dat v Evropě.*
436 *13. kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici. Dauhá, Katar, 12.–19. dubna 2015*

2015

- 420 Francis, B., Humphreys, L., Kirby, S. & Soothill, K. *Kriminální kariéra v organizovaném zločinu.*
- 421 Mendel, R. A. *Mládeži nepřístupno. Argumenty pro snižování počtu odnětí svobody u mladistvých.*

2014

- 416 Benes, M. & Astbury, B. (eds.) *Problémy trestního soudnictví: evaluace programů, prevence kriminality, strach z kriminality a recidiva – pohledem australských kriminologů.*

2013

- 407 United Nations Office on Drugs and Crime *Odhad nezákonných finančních toků plynoucích z obchodu s drogami a jiného nadnárodního organizovaného zločinu.*
- 409 United Nations Office on Drugs and Crime *Světová zpráva o obchodování s lidmi 2012.*
- 413 European Forum for Urban Security *Pouliční násilí v EU: Skupiny mladistvých a násilí na veřejnosti.*

2012

- 395 Cejp, M. (ed.) *Britské strategické dokumenty k prevenci a potírání závažné trestné činnosti.*
- 396 Goodey, J. & Aromaa, K. (eds.) *Trestné činy z nenávisti (příspěvky ze Stockholmského kriminologického sympozia 2006 a 2007).*
- 400 Marešová, A. (ed.) *Trendy kriminality ve světě a nové problémy a reakce v oblasti prevence kriminality a trestní justice.*
- 401 Diblíková, S. (ed.) *Rada Evropy a International Juvenile Justice Observatory k soudnictví nad mládeží.*

Plné texty všech titulů, publikovaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2000, jsou volně dostupné na webu IKSP www.kriminologie.cz v sekci Publikace.

Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu

Autor: Ivan Budka
Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, Praha 5
Určeno: Pro odbornou veřejnost
Design: addnoise.org
Sazba: Lukáš Pracný, sazbaknih.cz
Tisk: Reprocentrum, a. s., Blansko
Dáno do tisku: prosinec 2017
Vydání: první
Náklad: 200 ks

